

Новы Час



ЯКАЎ БАСІН

Стар. 6

ЛІВІЙСКІ ЦУГЦВАНГ

Аслабівасці і магчымыя сцэнары развіцця канфлікта — у размове журналіста «НЧ» Алега Новікава і былога беларускага студэнта ў Трыпалі Аляксандра Валодзіна

Стар. 28

БЕЛАРУСКІ СЛЕД МАСТАКА ДАБУЖЫНСКАГА

Даследчык Сяргей Харэўскі сцвярджае, што ў радаводзе Мсціслава Дабужынскага быў палацкія князі. У спадчыне, якую пакінуў пасля сябе мастак, ёсць каліва беларускага даробку

Стар. 30

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–24

ISSN 2218-2144



ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

КАМУ ДАСТАНЕЦЦА МЕНШАСЦЬ?

Нарыс Сяргея Нікалюка
з цыклу «Азбука паліталогіі»

▶ З НАГОДЫ

НЕПАРАЗУМЕННЕ ЯК ЗВЫЧКА

Вольга ХВОІН

Беларуская апазіцыя ўжо
які год цяжарная ідэяй
аб'яднання. Чарговая спроба
стада пад агульныя штандары
пакуль паказвае, што справы
кірующа ў бок варожасці, але
нікік не да паразумення.

Не прыйшло і трох месяцаў ад
даніх прэзідэнцікіх выбараў, калі
актыў апазіцыі кінулу ў камеры
турма і следчых ізалятараў, як
у шэррагах тых, хто застаўся на
волі, абазначыліся два ідэйна
супрацьлеглыя лагеры — за
перамовы з уладамі і актыўны
байкот апошніх.

Цэнтр еўропейскай трансфармациі распрацаваў дакумент
«Стратегія-2012», які ў значайнай
степені прывязаў да выбараў у
Палату прадстаўнікоў, што
маюць адбыцца ў наступным
годзе. «Мыя як прадстаўнікі
грамадзянскай супольнасці не
можем узельнічаць у выра-
шэнні самых галоўных, злабад-
зённых проблем, што стаяць
перед краінай. Гэтая сітуацыя
абсурдная і недапушчальная.
І стратгія акурат скіравана
на аднаўленне інстытутаў на-
цыянальнай згоды і дыялогу ў
краіне. І парламент як адзін з
інстытутаў нацыянальнай згоды
мусіць варучы сабе функцыі
ў палітычнай сістэме Беларусі»,
— рагыніальна, здаецца б,
разважае адзін з распрацоўшчыкаў
стратгіі Андрэй Ягораў.

Але вялікае пытанне, наво-
шта дзеўзіным уладам Беларусі
сіядзяць за стол перамоў з апазі-
цыяй, калі апошнія, трэба гэта
прызнаць, на сёняшні дзень
сур'ёзнай пагрозы для яе не ўй-
ляе. І Аляксандру Лукашэнку —
рашэнні ўсё ж пакуль прымча-
ла, а не трэцяя сакратарка пя-
тага аддзела — трэба напросто



жалезабетонныя аргументы, каб
пакашаць дыялог з тым, каго ён
называе «адмарозкамі» і «пятай
канлоні». Такіх аргументаў
пакуль ніхто не прад'явіў.

Нельга сказаць, што ідэя «мыя
адзін народ» не мае ў сабе пазі-
тыўнага зерня, але вялікае пы-
танне, што ў ту глебу яго намер-
ваючыя кінучы і на чыно карысць
яно ўзыды. «Улады здзяйсняюць
далейшы падзел грамадства.

Лукашэнка гаварыў: «Вам не
падабаецца то, што адбываецца
ў краіне, шукайце сабе іншую
радзіму». Гэта наша Радзіма,
але наша не ў тым сэнсе, што
ненукашанкайская. Лукашэнка
таксама беларус, і мы з Лука-
шэнкам адзін народ. У нашым
народзе ёсць герой, праведнікі,
з аднаго боку, і злачынцы, злод-
зе — з іншага. Народ не бывае
ні святым, ні бogaабранным, а
значыць, нам давядзенца выра-

шальні агульныя задачы, а зна-
чыць, давайдзенца дамаўляцца
і з тымі, чые погляды для нас
непрымальныя. Дэмакратычны
грунтуюцца на тым, што нават
каля мне брыдкія нечыя пера-
канані, я мушу даць чалавеку
выказацца, выслушаць яго, але
тое не значыць прымчаць яго пе-
ракананні», — разважае адзін з
ідэйных башкотаў стратгіі пера-
моў Уладзімір Мацкевіч.

Ін адкрытая негатыўна апэнь-
вае пазіцыю шэрагу апазіцый-
ных палітыкаў, якія, паводле яго
слоў, ёсць недамоваздольныя.
У гэты спіс трапілі Віталь Ры-
машэўскі, Аляксандр Казулін,
Станіслаў Шушкевіч, Мікалай
Статкевіч, Яраслаў Раманчук.
Паводле слоў Мацкевіча, такім
становіцца найперш паліты-
кі, якія цалкам залежаць ад
знешніх сілаў, і канчатковое
рашэнне прымчаюць не яны, а іх

патроны. Аднак, накладаючы
таўро на тых, хто не падтрымля-
вае ідэю перамоў, можна пагляд-
зець на сітуацыю пад іншыми
ракурсамі.

Ідэя перамоў з уладамі вы-
глядае як цікавы факт на фоне
яшчэ не астылай падтрымкі
ўядзення. Захадам санкцый
супраць прадстаўнікоў рэжыму
Лукашэнкі. Атрымліваецца,
адну руку працягвае на знак
замірэння, а ў іншай тримаем
камень. Изялція чыпэр не ў
інтарэсах беларускіх уладаў,
і не выключана, што аднойчы
Лукашэнка з высокай трывалы-
сцю вязіцца: санкцыі ЕС і ЗША па-
мыковыя, бо нават зрынутая
апазіцыя разумее, што з ім лепш
гуляць у палітычныя гульні,
чым адкрыта дэмантраваць
свяе «фё».

Адначасова група беларус-
кіх палітыкаў і грамадскіх

дзеячаў (сярод якіх старшыня
Вярхоўнага Савета XII склікання
Станіслаў Шушкевіч, каардынатор
грамадзянскай кампаніі
«Еўрапейская Беларусь» Яўген
Афнагель, Павел Марыніч, прад-
стаўнік аргкамітета партыі «Бел-
арускі Рух» Віктар Івашкевіч,
кандыдат у прэзідэнты на выбара-
рах 2006 года былы палітвізень
Аляксандар Казулін) выступіла
з маніфестам, але неабходнасці
негвалтоўнага супраціву ўладам
і атактўным грамадзянскім
супрацьстаянні ўсім дзяржав-
ным інстытутам. Часткай гэтай
кампаніі мусіць стаць байкот
выбораў у Палату прадстаўнікоў
Нацыянальнага сходу, што
павінны адбыцца ў 2012 годзе.

Ідэя несапраўднасці і бессэн-
соўнай выбараў як палітычна-
га інструмента ў краіне ўжо не
треба тлумачыць нават прыхіль-
нікам Аляксандра Лукашэнкі.
Тому з добрым падрыхтоўкай
правесці байкот парламенцікіх
выбораў больш праўдападобна,
чым атрымаць 10–20 працэнтаў
месцяў у «палаццы» прадстаўні-
кам апазіцыі.

Нельга сказаць, што ў поўны
момант, чаму не спатрэбіць людзі,
падрыхтаваныя да перамоў з
уладамі, і ўсё ж падтрымле-
ват. І вось тут узікае
пытанне, чаму немагчыма дамо-
віцца аб стратгіі дзеянняў у
выпадку развіцця падзеі у не-
калькіх кірунках? Падуземныя
абвінавачванні апазіцыйных
лідараў у недзясядолічнасці, пад
эпітэты вышэйшага кіраўніцтва
дзяржавы «вшывыя блохі» і
«адмарозкі» вырасла цэлае
пакаленне і ўвабрала думку,
што апазіцыя не ў стане нават
знайсці агульную мову, не тое
што супрацьстаяць нешта
моцнай ўладзе. А прывесці да
змены палітычнай ладу можа
хіба што ўсёмагутныя фінан-
савы крызіс, якога некаторыя
палітыкі чакаюць, не раўнуючы
як дзеўці чарапінка ў блакітным
верталеце з вядром эсکімо.

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

► САЛІДАРНАСЦЬ

Ута Цапф: «СТРАШНАЯ ПОМСТА...»

Таццяня ШЭЛЕГ

Як вельмі жорсткія прысуды асаніла вынікі першых судоў па «праве 19 снежня» Ута Цапф. Кіраўнік рабочай групы па Беларусі ПА АБСЕ апісала ситуацыю ў Беларусі ў артыкуле пад назвай «Страшная помста Лукашэнкі».

Ён надрукаваны на сایце *www.srd.de* і распавядае пра падзеі трох месяцаў пасля прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі.

Ута Цапф піша і пра тое, што да эск-кандыдата Міколы Статкевіча тро месцы не дапускалі адваката. А да некаторых зняволеных адвакаты да гэтага часу не трапілі яшчэ з канца снежня. Прыйдзены на адвакату палітвязнёвленых ідзе цік, іх пазбаўляюць ліцензіі.

Палітык таксама распавяляла пра сведчанні экс-кандыдата ў прэзідэнты Аляксандра Міхалевіча аб катаваннях, што прымяніліся да яго. Зарэз ён у Чахі, дзе папрасіў палітычных прытулак.

Узгадвае Ута Цапф і пра збіткі кандыдата Уладзіміра Някляева ў дзень выбараў. Пра тое, што яго забралі ў СІЗА КДБ з бальница і пакінулі без медыцынскай дапамогі. А зараз ён знаходзіцца пад хутнім арыштам.

Аўтарка артыкула спасылаецца на даклад арганізацыі *Human Rights Watch* па становішчы з правамі чалавека ў Беларусі. Там адлюстраваны небывалы размах рэпрэсій супраць дэмакратычных арганізацый, праваабаронцаў, журналістаў, студэнтаў і прыхільнікаў кандыдату ў прэзідэнты.

Ута Цапф заклікае дамагамаць ахвярам палітычных рэпрэсій. І ліцьць вельмі важным, каб падзеі ў Беларусі знаходзіліся пад міжнародным назіраннем.

► ПРАВА

СУД НАД МІКІТАМ ЛІХАВІДАМ

Генадзь КЕСНЕР

24 сакавіка ў судзе Партызанскага раёна Мінска працягвалася разгляд крымінальной справы ў дачыненні да актыўіста Руху «За Свабоду» Мікіты Ліхавіда. 20-гадовому хлопцу інкryмініравалі ўдзел у масавых беспадрадках, якія нібыта мелі месца ў беларускай стаўцы 19 снежня 2010 года, наяненне школы будынку Дома ўраду ў ўзброены супраціўнікамі.

Якасці пацярпелых выступалі 29 (!) дужых байдой спечназа, якім нібыта быў нанесены цялесныя пашкоджанні ўздзельнікамі актыўісту на Плошчы Незалежнасці. Прычым 15 з іх ужо выступалі ў такой самай якасці падчас разгляду крымінальных справаў грамадзян Расіі Арцёма Бруса і Івана Гапонава, а таксама сталічнага прадпрымальніка Дзмітрыя Мядзведзя. Нягледзячы на хадайніцтва адваката Дар'і Ліпкінай вывесіц з працэсу новых 14 «пацярпелых», паколькі яны з'явіліся ў спрэве ўжо пасля перадачы яе ў суд, суддзя Наталья Пыкіна адмовілася гэтага зрабіць. Юрист Гары Паганін быў ўгледзэу ў дзеяннях суддзі парушэнне прынцыпа прэзыдэнціі. «У гэтага сэнсе мы з'яўляемся сведкамі найгрубейшых парушэнняў крымінальнага працэсу», — адзначыў старшыня юрыдычнай камісіі Беларускага Хельсінскага камітэта.

Сам Мікіта Ліхавід признаў, што нанёс некалькі ўдараў па драўляных канструкціях, якія ўжо быlyя для разбітых дзвярзей Дома ўраду, але ніякіх іншых супраціўных дзеянняў, як то падпалаць ці ўзброены супраціўнікі, не чыніў. Варта адзначыць, што ніхто з дапытаных специназаўцоў не сказаў на судовым паседжанні, што бачыў Ліхавіда на Плошчы Незалежнасці ці што той наносіў ім фізічныя пашкоджанні. Па іншых жа момантах паказанні міліцыянтаў не супадалі, некаторыя «пацярпелья» альбо білтаяліся ў сведчаннях альбо ўгугуле нічога не моглі сказаць па сутнасці справы. Далейшы разгляд справы перанесены на 29 сакавіка.



Адметнасцю гэтага судовага працэсу было тое, што ў ім у

► ПРАВА

СУД НАД ЗМІТРОМ ДАШКЕВІЧАМ І ЭДУАРДАМ ЛОБАВЫМ

Генадзь КЕСНЕР

Змітру Дашкевічу два гады агульнара рэжыму, Эдуарду Лобаву — чатыры гады ўзмоцненага рэжыму. Такі вердзікт 24 сакавіка вынесла суддзя Маскоўскага раёна Мінска Алена Шылько.

Па версіі адвінавачання, 18 снежня 2010 года, за дзень да прэзідэнцкіх выбараў, у раёне вуліцы Янкі Брыля ў Мінску Змітэр Дашкевіч і Эдуард Лобаў беспадстайна нанеслі цялесныя пашкоджанні Канстанціну Савіцкаму і Алегу Малышаву. Дашкевіч і Лобаў даказалі, што ніколі не выступалі ў судах і не маюць юрыдычнай адукацыі, нідзе не працуяць, але іх лексічныя абароты, як адзначыла на судзе адвакат Змітэра Дашкевіча Мар'яна Сямешка, вельмі падобныя на мову супрацоўнікаў праваахоўных органаў.

У сваім апошнім слове старшыня зарагістраванага ў Чахі «Маладога фронту» Зміцер Дашкевіч адзначыў, што ён разам з Эдуардам Лобавым займаецца палітычнай дзеяйнасцю і што для яго важным было «дажыць да 19



іх твараў. Суддзя такім чынам задаволіла іх просьбу аб абароне: маўліў, яны баяцца помсты з боку сваіх і сяброў адвінавачаных. Савіцкі і Малышава сцвярджалі, што ніколі не выступалі ў судах і не маюць юрыдычнай адукацыі, нідзе не працуяць, але іх лексічныя абароты, як адзначыла на судзе адвакат Змітэра Дашкевіча Мар'яна Сямешка, вельмі падобныя на мову супрацоўнікаў праваахоўных органаў.

У сваім апошнім слове старшыня зарагістраванага ў Чахі «Маладога фронту» Зміцер Дашкевіч і Алена Аўсяніківа заглядзілі, што віна ў падабаронных у судзе не знайшла пацвярджэння, і прасілі апраўдаць сваіх мандантаў.

Пракурор патрабаваў для Лобава пяць гадоў пазбаўлення волі ў калоні ўзмоцненага рэжыму, а для Дашкевіча — тры гады ў калоні рэжыму агульнара. Адвакаты Мар'яна Сямешка і Алена Аўсяніківа заглядзілі, што віна ў падабаронных у судзе не знайшла пацвярджэння, і прасілі апраўдаць сваіх мандантаў.

Пракурор патрабаваў для Лобава пяць гадоў пазбаўлення волі ў калоні ўзмоцненага рэжыму, а для Дашкевіча — тры гады ў калоні рэжыму агульнара. Адвакаты Мар'яна Сямешка і Алена Аўсяніківа заглядзілі, што віна ў падабаронных у судзе не знайшла пацвярджэння, і прасілі апраўдаць сваіх мандантаў.

► 25 САКАВІКА

КАПІТУЛЯЦЫЯ Ў ДЗЕНЬ ВОЛІ

Вольга ХВОІН

Дзень Волі прадстаўнікуў апазіцыі, якія традыцыйна хаяць 6 25 сакавіка сыходзіліся ў адным месцы, не аб'яднаў.

Аргамітэт па святкаванні Дня Волі прыняў рашэнне не праводзіц і санкцыянуваць ўладамі мітынг на плошчы Бангалор, і несанкцыянуваць шэсцце ад плошчы Якуба Коласа да сквера Янкі Купалы. Людзям прапанавалі на працягу дні 25 сакавіка прыходзіцца да помніка Янку Купалы і ўскладаць кветкі. Без мітынгаў і працэсаў.

Кіраўніцтва Кансерватыўна-хрысціянскай партыі БНФ, якое

быццам не схільнае шукаць кампраміс, таксама прапанавала сваім прыхільнікам адмовіцца ад вулічнага мітынгу і шэсці.

«Нядынія падзеі ў краіне, што былі звязаныя з чарговай прэзідэнцкай кампаніяй, паказалі, што рэжыму ніяма мінімальных маральных нормаў і прыстойнасці, павагі да закону. Ужыўши грубую силу супраць мірнага цывільнага насельніцтва, ін праводзіцца ў цынічных судзіліць, над пабітымі і зняванымі людзьмі, выстулаўшы супраць іх абсурдныя і здзекліўшы адвінавачанні, — гаворыцца ў звароце КПП БНФ. — Мы лічым, што ў гэтых умовах мы не маєм права заклікаць беларусаў да ўдзелу ў масавых вулічных мерартрыемствах, падстайць людзей пад разпрэсіі

збройных акупантав. ... Заклікаем злучацца ў «Рух за новыя выбары без Лукашэнкі», ствараць суполкі руху, сёняні рыхтаваць будучыню краіны».

Моладэвый арганізацыі — «Малады Фронт» і «Еўрапейская Беларусь» заклікалі правесці акцыю пад лозунгам «Свабоду палітвізням!» і «Патрабуем новыя выбараў без Лукашэнкі!». Прадстаўнікі гэтых арганізацый збраўліся а 18-й гадзіне на плошчы Якуба Коласа, нягледзячы на забарону Мінгарвыканкама. «Прапанавана для святкавання Дня Волі плошча Бангалор для нас непрымальная. Аднак яшчэ больш непрымальная акцыя адміністраціі», — падкрэсліў прадстаўнік «Маладога фронту» Мікалай Дземідзенка.

► ТРАДЫЦЫЯ

КАНАПЛЁЎ СТАЎ ГАНАРОВЫМ

Іван БАРЫСАЙ

Новая традыцыя пачала зараджацца ў Магілёўскай вобласці. Там мясцовыя саветы дэпутатаў пачалі прысвойваць званні «ганаровы грамадзянін» быўлым буйным чыноўнікам.

Літаральна некалькі дзён таму на чарговай сесіі Бялыніцкага раённага савета дэпутатаў аднаголосна была прынята рашэнне аб прысвоенні звання «ганаровы грамадзянін» Бялыніцкага раёна» Уладзіміру Канаплёву.

Канаплёў — былы старшыня Палаты прадстаўнікоў Нацы-

янальнага сходу Рэспублікі Беларусь, а зараз узначальвае Беларускую федэрацыю гандбола.

Уладзімір Мікалаевіч стаў першим, хто быў удастоены звання «ганаровы грамадзянін» Бялыніцкага раёна» за свае заслугі перад бялынічанамі: за выкананне наказаў выбаршчыкамі, за ўмацаванне матэрыяльнай базы ўстановы адукацыі, культуры, медыцыны, прадпрыемстваў аграрнагасловага комплексу, жыллёва-камуналнай гаспадаркі, садзейнічанне развицію сферы культуры і спорту Бялыніччыні.

Хадайнічалі абл прысвоені Уладзіміру Канаплёву высокага звання Бялыніцкай раённай арганізацыі рэспубліканскага

грамадскага аўяннання «Беларускі саюз ветэранаў вайны ў Афганістане», старшыня мясцовага райсавета Мікалай Гузнякоў і калектуры СШ № 2 г. п. Бялынічы.

Незадоўгатда гэтага, згодна з рашэннем Мсціслаўскага райсавета і райвыканкама, званне «ганаровы грамадзянін Мсціслаўскага раёна» было прысвоена Аляксандру Кулічкову. Нагадаю, што Аляксандар Кулічков раней працаў старшынёй Магілёўскага альпіканска, памочнікам прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, міністрам гандлю, кіраўніком спраўамі адміністрацыі прэзідэнта. Аляксандру Мікалаевічу першаму прысвоена званне «ганаровы грамадзянін Мсціслаўскага раёна».

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

ПАРАЗА

Сергей САЛАУЕУ

Інакш як паразай беларускую зневію палітыку на гэтым тыдні не назавеш. Афіцыйныя «адэвактывы адказы» на дзеянні міжнародных структур не маюць сэнсу і агробруставання, але ўлада спрабуе зрабіць хоць нешта, каб выглядаць прыстойна. Хаця б на экране БТ.

Бадай, варта пачаць з таго, што з 22 сакавіка спіс неўязных у Еўрапею дапоўніўся 19-цю асобамі. Сярод іх некалькі кіраўнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установ, рэктары Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі Міхаіл Батура, Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Танка Пётра Кухарыч, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна Мечыслая Часноўскага. Раней у спіс таксама быў уключаны рэктар БДУ Сергей Абламейка.

Усе яны выказаўшы неразуменне, за што іх уключылі ў ёзты спіс. Ніводзін студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі не быў выключаны за ўздел у падзеях 19 снежня 2010 года ў Мінску, заявіў рэктар БДУ Міхаіл Батура. Паводле слоў Батуры, усе студэнты, якія бралі ўдзел у акцыі, напісалі тумачальную запіску, у большасці якіх паведамлялася, што маладыя людзі апінуліся на месцы падзеі выпадкова. Ен падкрэсліў, што ва ўніверсітэце не задаваліся мэтай адсачыць паспеховасць студэнтаў, якія ўзделынічалі ў акцыі. Ім была дадзена магчымасць вучыцца, здаваць сесію.

Разам з тым, зазначыў Батура, тое, што здарылася, не паўплывала ні на яго «унутраныя стан, ні на працу, ні на інтэрнісціянасць сувязяў БДУР з еўрапейскім ВНУ». Рэктар выказаў надзею, што ўзаемавыгаднае супрацоўніцтва ўніверсітэта з ВНУ ЕС будзе працягвацца.

Зараз БДУР супрацоўнічае прыкладна з 10 універсітэтамі Еўрасаюза ў Германіі, Францыі, Італіі. «У мене добрыя прапраекты, партнёрства з кожнай ВНУ курыруе канкretныя чалавек. Думаю, узаемавыгаднае супрацоўніцтва будзе набіраць абароты», — сказаў Батура.

Рэктар Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна Мечыслая Часноўскі, які таксама ўключаны спіс неўязных у ЕС, заявіў, што не бачыць падставы для ўздынення таіх абмежаванняў у цялым і ў дачыненні да сібе ў прыватнасці. «Магу сказаць адназначна, што выключанні ўніверсітэта, звязаных з падзеямі палітычнага характару, я не дапускаю. Такі факт ня быў», — зазначыў ён.

Выбачайчы, але у спіс неўязных проста так не трапляюць. І гэта нават не звязано з тым, کаго адлічылі, а каго не. Гэта звязана з парушэннем фундаментальных прав і чалавека. Напрыклад, на права і Канстытуцыйную норму «біраць і быць абранымі». Па чым загадзе студэнты на датэрміновае галасаванне? Чаму ў БДУР затрымлівалі агітатораў за альтэрнатыўныя кандыдаты на прэзідэнты? Чаму там вольна працавалі агітаторы за Лукашэнку, а агітаторы за іншых кандыдатаў на студэнцкія інтэрніты не дапускаліся?

Больш падрабязна пра затрыманні і перашкоды ў ўядзенні агітациі (што, даречы, таксама забаронены законадаўствам) можна расказаць даволі публічныя асобы. Франак Вічорка, напрыклад, Ці Міхась Пашкевіч. І не трэба з сябе «ляпіць гарантава». Уключылі ў спіс не з-за таго, што кагосьці выключылі, а за парушэнне правоў чалавека, гарантаваныя міжнародныя нормамі, пад якім падпісалася Беларусь, і за парушэнне заканадаўства самой Рэспублікі Беларусь.

Беларускі бок прыняў меры ў адказ на санкцыі Еўрапейскага Саюза і ЗША і падрыхтаваў спіс асоб, якім забаронены ўезд на тэрыторыю Беларусі. Пра гэта гаворыцца ў распаўсюджаным 22 сакавіка каментары прэс-сакратара МЗС Беларусі Андрэя Савініх. Паводле яго слоў, у спіс уваходзіць асобы, якія «робяць дэструкцыйную дзеянінні ў дачыненні да Беларусі і наносяць шкоду міжнароднаму супрацоўніцтву». Таксама будзе узмоцнены контроль «за незаконнымі фінансаваннем на тэрыторыі Беларусі палітычнай дзеянісці праз замежныя грамадска-палітычныя арганізацыі і фонды, а таксама іх прадстаўніцтва».

На просьбу БелААН паведаміць, хто менавіта ўключаны ў «чорны спіс» беларускага боку, Савініх сказаў: «Імёны агульна не будуть. Асобы, уключаныя ў спіс, змогуць даведацца пра гэта, калі звернущацца да Беларускага пасольства. Польша і ЗША, калі ўводзілі падобны спіс, таксама не публікавалі імёна». Польша і ЗША, калі звернущацца да Беларускага пасольства, і замежнікам ціпера можна нават з цікавасцю падаваць дакументы на беларускую візу, каб ведаць, ці з'яўляюцца яны персаноніем тута.

Прац-сакратар МЗС зазначыў, што Беларусь будзе працягваць контакты з заходнімі партнёрамі, аднак «візы еўрапейскіх і амерыканскіх дэлегацый палітычнага узроўню ў нашу краіну будзуть ажыццяўляцца пры нарадах із органамі заканадаўчай і выканаўчай улады Беларусі».

Па неафіцыйнай інфармацыі, Беларусь у адказ на санкцыі ЕЗ і ЗША падрыхтавала спіс, у які ўваходзіць больш за 150 прадстаўнікоў Еўрапаўза і Злучаных Штатаў. У іх ліку — кіраўнік Еўрапарламента Екы Бузук, вядомы сваімі рэзкімі заявамі ў адрадзе афіцыйнага Мінска, і іншыя высокопастаўленыя еўрапейскія чыноўнікі.



У адносінах да Беларусі і наносяць урон міжнароднаму супрацоўніцтву».

У інтэрвюце гэта выклікала амаль істэртычны рогат. Кшталту «Канцлер Германіі Ангела Меркель ужо ніколі не зможа наведаць саўгас «Гарадзея». Екы Бузеку ніколі не ўбачыць «Лінію Сталіна». Сарказі не пусцяць у Нацыянальную бібліятэку. Еўрапейская чыноўнікі ў жалобе, закупляюць мыла і віроўкі, каб павесіцца».

Пытанне глыбейшае: хто аддаў загад на абмежаванне контактаў з Еўропай? Можа, і па прыныту «чорных спісаў» для музыкантаў, будзе складаць «папітаваць» і цініраваць іх выступы на супершоўках? Так і бачу цыдукуп: «Сладар Райнер Лінднер, старшыня германа-беларускага таварыства, арганізатар штогодовага «Мінскага форуму! Вам належыць у труждэнні ўзмініць прадставіць тэкст свайго выступу на ўзгадненні ў Мінгарвыканкам у трух экземплярах і ў электроннай версіі. У выпадку, калі Ваш выступ не будзе спадаць з прадстаўленым тэкстам даслоўна, Вы будзецце прыцягнуты да адказнасці па артыкуле 369-1 Крымінальнага кодекса «Дыскрэдитаваныя Рэспублікі Беларусь».

А тым часам эксп-кандыдат па прэзідэнтам Аляксей Міхалевіч паведаміў жонцы Мілане пра электронны пошт-ц, што атрымаў палітычны прытулак у Чэхіі. Раней пра атрыманне Міхалевічам статусу палітузекача паведамлялі нейкія «інфармаваныя крыноўцы ў Празе».

Генеральны працурор Рыгор Васілевіч на прэс-конферэнцыі 23 сакавіка не выключыў, што Беларусь накіруе ў Чэхію запыт аб экстрадыцыі Міхалевіча. «Магчыма экстрадыцыя, калі распачата крымінальная справа, таікі варыянт напрощавацца: чалавек скаваўся ад следства, значыць, ён будзе абвешчаны ў вышук» — сказаў Васілевіч.

Да ведама спадара Васілевіча. Чалавек, які атрымаў палітычны прытулак, нават пры запыце ад экспрадыцыі, нават пры росчку праз Інтэрпол, у краіну, з якой ён збег, не выдаецца ні ў якім разе! Што ж у нас за генпракурор, які не ведае элементарных рэчак?

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

ДЗМІТРЫЙ УС

Эк-кандыдат па прэзідэнтам Беларусі Дзмітрый Ус праходзіць у якасці падзраванага па крымінальнай справе аб масавых беспарадках у Мінску 19 снежня мінлага года. Як перадае рэдакцыя «Свабода», Дзмітрый Ус расказаў, што калі б даў паказанні на эксп-кандыдатаў у прадстаўнікі Мікалая Статкевіча, застаўся б у справе сведкам, а так стаў абінаваччын у арганізацыі масавых беспарадкаў.

Да ўсяго КДБ дапытала няпо-нагадавага сына эксп-кандыдата і яго жонку. У сяны патрапілі, што ён 19 снежня хадзіў у краму і чаму лічыў машины — хлопец па телефоне расказаў бацьку, колькі аўтазакаў ён пабачыў на вуліцы. «Як выявілася, нас праплаўшоўся без санкцыі пракураора. А цяпер на падставе праплаўшы хоць інкrimінавацца, быццам бы былі супрацоўзаконныя дзеянні, змова», — зазначае эксп-кандыдат.

У даварышчэнне Уса зрабілі вінаватым у стратах цэнтральнага Макдональдса больш як 8 мільёнаў рублёў з-за правядзення акцыі на плошчы. Ну і, зразумела, у тым, што ён быццам заклікаў грамадзян на першы нацыянальны тэлеканале і радыё прыўсці на мітынг. Але трэба зазначыць, што ў яго відэазваротах закліку на плошчу не было, а да радыёпрамовы Дзмітрый Ус узгове адмовіўся.

Эк-кандыдат лічыў доказаную базу супраць яго «пустой, абы спіхнуць справу ў суд». Ён накіруваў заяву на імя пракураора Мінска Мікалая Куліка са скаргай на дзеянні следчага Анатоля Сукалы, які вядзе яго крымінальную справу. Дзмітрый Ус міркуе, што дзеянні следчага падпадаюць пад ч. 2 арт. 188 Крымінальнага кодекса (паклён, звязаны з абінаваччаннем у здзядзеніні цяжкага аслабіла цяжкага злачынства).

Дзмітрый Ус — шосты эксп-кандыдат па пасаду прэзідэнта Беларусі, якому прад'яўлена абінаваччанне ў арганізацыі масавых беспарадкаў 19 снежня. Яму пагражае зняволенне ад 5 да 15 гадоў.



АНДРЭЙ САВІНІХ

Беларускія ўлады арганізавалі Бінтырыгу — распачатыя меры ў адказ на санкцыі Еўрапейскага саюза і ЗША: падрыхтавалі спіс асоб, якім забаронены ўзяднэнні Эўропейскому Беларусі. Рупарамі гэтай навіні сталі прэс-сакратары МЗС Беларусі Андрэй Савініх. Паводле яго слоў, у спіс уваходзіць асобы, якія «робяць дэструкцыйную дзеянінні ў дачыненні да Беларусі і наносяць шкоду міжнароднаму супрацоўніцтву». Таксама будзе узмоцнены контроль «за незаконнымі фінансаваннем на тэрыторыі Беларусі палітычнай дзеянісці праз замежныя грамадска-палітычныя арганізацыі і фонды, а таксама іх прадстаўніцтва».

На просьбу БелААН паведаміць, хто менавіта ўключаны ў «чорны спіс» беларускага боку, Савініх сказаў: «Імёны агульна не будуть. Асобы, уключаныя ў спіс, змогуць даведацца пра гэта, калі звернущацца да Беларускага пасольства. Польша і ЗША, калі ўводзілі падобны спіс, таксама не публікавалі імёна». Польша і ЗША, калі звернущацца да Беларускага пасольства, і замежнікам ціпера можна нават з цікавасцю падаваць дакументы на беларускую візу, каб ведаць, ці з'яўляюцца яны персононіем тута.

Прац-сакратар МЗС зазначыў, што Беларусь будзе працягваць контакты з заходнімі партнёрамі, аднак «візы еўрапейскіх і амерыканскіх дэлегацый палітычнага узроўню ў нашу краіну будзуть ажыццяўляцца пры нарадах із органамі заканадаўчай і выканаўчай улады Беларусі».

Па неафіцыйнай інфармацыі, Беларусь у адказ на санкцыі ЕЗ і ЗША падрыхтавала спіс, у які ўваходзіць больш за 150 прадстаўнікоў Еўрапаўза і Злучаных Штатаў. У іх ліку — кіраўнік Еўрапарламента Екы Бузук, вядомы сваімі рэзкімі заявамі ў адрадзе афіцыйнага Мінска, і іншыя высокопастаўленыя еўрапейскія чыноўнікі.

ДАР'Я ДОМРАЧАВА

Беларуская біятланістка Дар'я Домрачава выйграва гонку з масавым стартам на заключным этапе Кубка свету, што прайшоў у нарвежскім Халменколене, і заваявала Малыя крэштальнёвыя гублі.

Дар'я ішла пасля трэцяй стральбы на першым месцы, пасля чацвёртай адкацілася на другое, але здолела на апошнім кілеметры забраць перамогу ў расіянкі Ганны Багалій-Цітавец. Гэта адзінае золата Дар'і ў гэтым сезоне (і трэціе ў кар'еры) на этапах Кубка свету.

Дагэтуль беларуска пасля сезона 2010/2011 дзве разы узышла на п'едэстал, прычым трохы на гэтым тыдні (таксама трэціе места ў спрынце, другое ў гонцы пераследу). У агульным заліку гонак Кубка свету Дар'я засталася на 6-м месцы. Першы месці ў гонцы Мікяр яйнен.



ПАЛІТЫКА

► КАМЕНТАР

Валянцін Стэфановіч: «ПАСЛЯ 19 СНЕЖНЯ МЫ ЖЫВЁМ У ІНШАЙ РЭЧАІСНАСЦІ»

Беларускія праваабаронцы

канстытуць, што «палітычна-крымінальны пераслед набірае абароты: прад'яўлене абвінавачванне па падзеях 19 снежня яшчэ аднаму кандыдату ў прэзідэнты Дзмітрыю Усу, перакваліфікавана абвінавачванне ў дачыненні да экс-кандыдата Мікалая Статкевіча. У межах заведзенай крымінальнай справы працягваліся допыты і ператрусы. Асцерагаючыся новага арышту, Беларусь пакінуў вызвалены раней пад падпіску аб нявыведзеніі Алеся Міхалевіча. Ці прадбачыца «свято» ў канцы тунэлю» — падзяліца сваімі меркаваннямі на гэты конт журналіст «НЧ» Вольга Хвойн папрасіла юристы праваабарончага цэнтра «Вясна» Валянціна Стэфановіча.

— 19 снежня многа людзей паціралі падчас разгону вулічнай акцыі пратэсту — былі пераломы, выбыты зубы. Ці ёсьць прыклады таго, каб супрацоўнікі спецызу было пакараны за перавышэнне службовых паўнамоцтваў?

— Фактычна прыцігненія да адказніця няма. Ведаю, што паствуналі скарыгі ў праукратуре, але ніхіх вынікаў не было, не чуў, каб быті заведзенныя крымінальныя справы. Ніяма ў нас і статыстыкі па колькасці пацярпелых. Адзінае, я даведаўся, што ў бальніцы зварнулася шмат людзей, але ніза афіцыйнай інфармацыі на гэту тэму не было.

— *Міжнародная назіральная місія настойвала на тым, каб у Беларусь прыехала назі-*



ральная місія ад АБСЕ. Патлумачце энсі гэтай пранановы.

— Я б сказаў, што гэта прананова была частковая задаволеная, бо прадстаўнікі БДПЧ АБСЕ ціпер працуяна на судах па падзеях 19 снежня. Мы мелі сустрачы з гэтымі экспертамі і выказаў ім сваю пазіцыю. Я не згодны наўпёрш з тым, што падзеі 19 снежня кваліфікуюцца як «масавыя беспадрэдкі».

Масавыя беспадрэдкі — гэта дзеянні, якія суправаджаюцца пагромамі, падпаламі, заброенным супрацівам міліцыі... Нашы назіральнікі, журналісты засведчылі, што шэсцце ад Каstryчніцкай плошчы да плошчы Незалежнасці не ўчынила беспадрэдка. Так, познаныя звязкі неявілікі групы людзей можна кваліфікаваць як беспадрэдкі, але пад кваліфікацыю

«масавых» яны не падпадаюць. На судовых траіках, што праўшлі, доказаў таго, што масавыя беспадрэдкі мелі месца, не было. Не доказаў таго, што масавыя беспадрэдкі заўзяты на судах па падзеях 19 снежня. Мы мяркуюм, што следствіе парушае адно з фундаментальных правоў абвінавачваючых — права на абарону. Адвакаты неаднаразова заяўлілі, што не могуць спаткніцца са сваімі кліентамі сам-самасам, хоць гэта гарантавана Крымінальна-працесуальным кодэкsem Беларусі. Гэта частковая пацвердзіла праукратура Мінска, якая звязнічыла да краіуніцтва СІЗА КДБ, каб усё ўбыло дазволеная людзям сустрэчы з адвакатамі. Пасля таго, што агучыў Міхалевіч, у мяне ёсьць сур'ёзныя падазрэнні наўконт сапраўднасці

доказаў, што здаваліся ў такіх умовах следствам.

Думаю, карысна, што прадстаўнікі АБСЕ будуть прысутнічаць у Беларусі, якія тым больш уваходзіць у гэту міжнародную арганізацію і мае познаныя абавязкі. Гэта можа мець уплыў на якасць разгляду судамі матэрыяляў.

— Ці ёсьць у Вас прагноз на контат таго, якім будуть наступныя прысуды па справе аб падзеях 19 снежня?

— Першы прысуд па справе Парфінкова паказаў, па якой схеме будуть адбывацца суды. Чалавек мае сур'ёзнае абвінавачванне, але разгляд справы адбываецца цягам аднаго дня, не было нават сведак з абвінаваўчага боку. Двое сведак, што быў лікў даманірантам, увогуле сказаў, што Парфінкова не бачыў, не ведаў і чынага на гэты конт сказаць на смогуць. Не было выяўлена фактаў, што падпадаюць пад класіфікацыю «масавых беспадрэдкі». Гэта такіх фактаў суд вынес абвінаваўчы прысуд. Па астатніх абвінаваўчым тая ж сітуацыя. Што да Аляксандра Астрошчанава, прэс-сакратара Саннікава, увогуле не зразумела, чым доказ яго віны. Атрымалася, што Малчанаву, якія прызначылі сваю віну, тэрмін скарылі, а Астрошчанаву, за то, што адмовіўся ад абвінавачвання, далі бачыць тэрмін.

Прайдэ над грамадзянамі Расіі Гапонавым і Брусам выбываецца з агульнага канекту, хоць спачатку ёсць што па агульному сценары. Звяртае ўвагу, што 15 амалап'яў, якіх быццам бы пачярпелі ад дзеянняў Гапонава і Бруса, часам нават фармулеўкі ў пратаколах давалі ідэнтычныя. Да ўсіх іх пацярпелымі прызналі толькі праз два месяцы пасля падзеі, калі справа была ўжо ў судзе. Мяккія прысуды Гапонаву і Брусу, відаць, можна патлумачыць візітам расійскага прэм'ера Путіна ў Беларусь, то бок гэта вынік уплыў пацільчай сітуацыі.

— Існуюць «чорныя спісы» Еўрасоюзу для беларускіх чыноўнікаў, суддзяў. Ці этычныя яны, бо гэта як аблежжаванне

правоў людзей на свабоднае перамяшчэнне?

— Заўважу, што гэта не пакаранне, не прысуд. Ніхтогэтых людзей не прызнаў пакуль вінаватымі, хоць адносна некаторых такое пытанне можна стаўіць. Думаю, што прыйдзе час, і такія пытанні будуть уздымацца. Ціпер гэта хутчэй знак маралычнага асуждэння асобаў, якія ўдзельнічалі ў рэпресіях або ў фальсіфікаваніі выбараў. Краіны ЕС, як і Беларусь, маюць права абліжкоўваць знаходжанне на сваіх тэрыторыях непажаданых асобаў. Вось у Беларусі ўлады не хочуць бачыць спадара Юрава.

— *Нядыўна было прыняле* *рашэнне аб дэпартацыі двух расійскіх праваабаронцаў. Ці адчуваеце, што стаўленне ўладаў да вас пагорышлася?*

— Узаемадносіны беларускіх ўладаў з правааборонцамі ніколі не былі лёгкімі. Ціпер яны яшчэ больш пагорышлі, бо мы крэтыкуюм тое, што тут адбываецца, са многім нязгоднымі, і гэта ўспрыманіца як нейкай варожкай дзеяйнасці. Нядыўна пракуратура вынесла папярэдніе кіраўніку праваабарончага цэнтра «Вясна» Алею Бяляцкаму па 193-му артыкулу Крымінальнага кодекса за дзеянні, ад аміністраціўнага падразделенія. Тобкі фактычна пастаўлены ўльтыматум, што калі ён пракыгне сваю працу, то будзе прыцягнуты да адказніці. Ціпер усё развіваецца ў такім канфрэнтацыйным ключы. Але ўлады мусіць разумець, што крэтыківаюць іх дзеянні ў зоне праства бараонцаў — нармальная з'ява. І дэпартацыя Юрава, іншых назіральнікаў — лагічная дзеянні, бо ўлады краіны не задаволені тым, што прысутнічаюць людзі, якія робяць ацэнкі. Баяюся, што гэта толькі пачатак, і мы будзем сведкамі яшчэ многіх падобных канфліктў. Пасля 19 снежня мы ўжывем у крыху іншай речайсці, бо апошнія два гады, калі ўзровень рэпресій панізіўся, мы працаўлі ў больш спрыяльных умовах. Ціпер візіт наўпакос вынік у сітуацыі, калі ўлады краіны не задаволені тым, што прысутнічаюць людзі, якія робяць ацэнкі.

— *Снегня, але тое, што адбываўся з людзімі падчас затрымання, як праходзілі суды, можна кваліфікаўваць як масавае парушэнне правоў чалавека. Масавыя характар рэпресій супраць незалежных журналісту, супраць праваабаронцаў — гэта беспрэцедэнтніца для ўсіх прасторы СНД. Канешне, ёсьць краіны, дзе стан выканання правоў чалавека не лепши, але такога піку рэпресій у Беларусь не было даўно», — гаворыць дэпартацыя праваабаронца.*

Міжнародная назіральная місія не спыняе сваёй дзеяннісці нават у сувязі з «неўязнымі» статусам яе краініка. Важная частка працы місіі (у тым ліку, кіраванне ёю) ажыццяўляецца дыстанцыйна, пры гэтым важная палітычная праца будзе працягнuta яшчэ некалькі месеці. Андрэй Юрав узбуджвае ўнісенне яго і іншых правааборонцаў Міжнароднай назіральнай місіі ў спісы неўязных.

► РЭАКЦЫЯ

ПАМЫЛКА ЦІ НАЎМЫСНА АДКІНУТЫ КОЗЫР?

Вольга Хвойн



Кіраўнік беларускай дзяржавы Аляксандар Лукашэнка 15 сакавіка супрацкаўся ў Мінску з расійскім прэм'ерам Уладзімірам Пуцінам. Пазней ён заявіў, што ў беларуска-расійскіх адносінах назіраеца «прапрой», аднак тэта не перашкодзіла прац пары дзён дэпартаства з краіны грамадзяніна Расіі кіраўніка Міжнароднай назіральнай місіі Андрэя Юрава.

Расійскі праваабаронца, кіраўнік Міжнароднай назіральнай місіі Камітэта міжнароднага кантrollo за сітуацыяй з правамі чалавека ў Беларусі Андрэй Юрав па патрабаванні беларускіх праваахоўных органаў пакінуў Беларусь раніцай 18 сакавіка. Юрав міркуе, што падставай была ўвага міжнародных арганізацій да матэрыяў і гэта далей. Я ацэнываю свою дэпартацыю як вялікае глупства,

што зрабілі, відаць, чыноўнікі сядзіліца звяня. Во-калі да гэтага ўлады малі гаварыць: мы не перашкоджаемі міжнародным назіральнікам, то цяпер гэта козыра німа. Я могу адкрыць заяўліць, што на місію аказваеца вялікі ціск, і на фактычна знаходзіцца пад пагрозай спынення працы. Тым больш, мы ведаём, што будзе з іншымі людзімі місіі, ці знаходзіцца яны ў гэтых спісах», — разумею Андрэй Юрав.

Ён пашырджае, што сітуацыя ў Беларусь пасля выбараў змянілася ў горышы. «Тут ёсьць атмасфера чакання непрыемных падзеяў. Я асабіста азнаёміўся з анкетамі трохсот чалавек з сымптомамі затрымання. Мы не ацэнываєм падзеі 19

▶ ГРОШЫ

ВАЛЮТНЫ ШТОРМ

Вольга ХВОІН

Валютны рынок краіны ад пачатку года ліхаманіць — насыльніцтва скупляе валюту ў аблемніках, прадпрымальнікі чакаюць авбалу рубля і загадзя павялічваюць кошты на прадукцыю. Нацбанк усвою чаргу спрабуе аблежаваць вымыванне золата валютных рэзерваў, якія растаюць нешта за сакавіцкі снег.

Бясплатны крэдyt дзяржаве

За першыя два месяцы міжнародных рэзервовых актыўў (золата валютных рэзерваў) Беларусі, разлічаныя па стандартах Міжнароднага валютнага фонду, скарціліся амаль на мільярд доллару — цігам лютага на 319,4 млн. долараў ЗША (7,4 %), на 687,7 млн. долараў (на 13,7 %) за студзень. На 1 сакавіка золата валютных рэзерваў скрапілі 4 млрд. 23,6 млн. долараў супраць 5 млрд. 30,7 млн. долараў на 1 студзеня. Такім чынам, за два месяцы блігучага года золатаўленія рэзервы знізіліся на 20 %.

Праўленне ААТ «Беларуская валюта фондовая біржа» прыняло пастанову, паводле якой з 16 сакавіка тэрмін разервавання сродкаў у беларускіх рублях на пакупку замежнай валюты на біржавых таргах быў часова павялічаны да 30 календарных дзён. Мэтай гэтай пастановы была кансалідацыя асноўнага аб'ёму попыту і прапановы суб'ектаў гаспадарання на пазарыўкам валютнага рынку. Такім чынам, па новых правілах кампаніі павінна выдзяліць грошы ў рублях для набыція валюты праз месяц на біржы. Атрымлівацца, што грошы кампаніі цігам месяца заходзяцца ў абароце, але дзяржавным — своеасаблівым крэдyt беларускай эканоміцы. Гарантый стабільнасць курса пяці месяца, зразумела, няма.

Праз тыдзень пасля з'яўлення гэтага «інавацыйнага» дакумента старшыня праўлення Нацыянальнага банка Беларусі Пётр Пракаповіч паведаміў, што павелічэнне тэрміну разервавання сродкаў для набыція валюты адміністраваць.

То бок банкі змогуць задавальняць попыт насыльніцтва за кошт уласных валютных сродкаў або купіць валюту для аблемнікаў на біржы. У адпаведнасці з пастановай праглядэння Нацбанка ад 22 сакавіка 2011 года №89, з 1 красавіка адміністрацыя 30-дзённае разерваванне сродкаў у беларускіх рублях на купілу замежнай валюты на таргах ААТ «Беларуская валюта фондовая біржа». З 1 красавіка разерваванне банкамі сродкаў на набыціе валюты будзе ажыццяўліца ў ранейшым рэжыме — за адзін працоўны дзень да правядзення таргоў.

Салют шэрым схемам!

Яшчэ адзін дакумент, што быццам бы мусіў вырашыць ўсё тое ж праблемнае валютонае пытанне, — пастанова Саўміна і Нацбанка № 240/5 ад 25 лютага «Аб разліках па імпарте некаторых тавараў» — вылікаў хвалю абурзінную ў прадстаўнікоў бізнес-структур, а фірма *Samsung* увогуле заяўіла, што сініяя пастаўшчыка тавараў у Беларусі з-за немагчымасці працаваць у такіх умовах. Сонс пастановыў ўтым, што быў аблежаваны на набыціе замежнай валюты для пакупкі тавараў інвестыцыйнага кірунку — не больш за 50 тысяч еўра ў месец з адным пастаўшчыкам. Як больш дойгтэрміновая наступствы — істотнае адставанне Беларусі ад працэса фарміравання інфармацыйнай прасторы, страты канкуренцізду нацыі», — канстатуюць спецыялісты кампаніі *Samsung*.

«Працаваць з імпартам у нармальных аб'ёмах будзе немагчыма. Калі фірма застанецца на рынаку, то інші будзе вымушаны стварыць некалькі клонуў, з'яўляючыся адзінковымі расходамі, што будзе адбівацца на коштах тавараў для канчатковых спажыўшчын», — тлумачыць прадстадынік адной з крамаў па продажу электроннай тэхнікі.

Гэты ж спецыяліст расказаў, што ва ўмовах валютонае дэфіцыту узрос попыт на паслугі ілж-прадпрымальніцкіх структур, які ўжо падняў курс долара да 4000-4200 беларускіх рублёў. Фірмы, што займаюцца адміністраваннем грошай ці канвертацыяй валюты, працуяць на цянявым рынке. Яны «адбельваюць» тавар, нелегальна завезены з іншых краінаў (частцей за ўсё з Расіі) шляхам выліскі фіктыўных прыходных накладных. Многія прадпрыемствы звязаныя з падобнымі фірмамі, і гэта, натуральная адбечца на коштах тавараў і паслуг. Некаторыя аптовыя фірмы некалькі дзён не працавалі ўвогуле, зрабілі пераацэнку тавараў і ўжо паступова начала закладаць валютныя рызыкі ў кошт прадукцыі.



▼ КАЛОНКА КАНСТАНЦІНА СКУРАТОВІЧА

ГАРВЫКАНКАМ ЗАБАРАНЯЕ



Сёння навіны ў СМІ пякуюцца з такой жа хуткасцю, што і батоны на цалкам аўтаматызаваных хлебазаводах. Можна сказаць, што старжыты імператыў паспяховага ажыццяўлення ўлады над насыльніцтвам цалкам рэалізаваны.

Калі ж улічыць на самай справе татальну экспансію інтэрнэта, то прапанова відовішча нашмат перавысіла асартымент хлеба-булачных вырабаў для масавага спажывання. Сёння у крамах амаль кожны дзень можна набыць хлеб новага гатунку на новай цане. Мусіць, такое паднаўленне асартыменту робіцца менавіта для прыхоўдання падышыння коштаў. Прыкладам, раней быў чорны, быў белы хлеб і быў батон. Апошні вырабляўся для задавальнення патрэбай установы грамадскага харчавання і той часткі публікі, якай лічыла сябе прасунутай у сэнсе здаровага і смачнага харчавання.

Зараз, прыкладам, блінou не прадаюць, але прапануюць нешта да іх падобнае пад назыв «аснова для піці». Таму шмат хто са свядомых ці змушаных халасіцкую купіле «асновы», каб, кінуўшы на гарачую патэліну, з'есці нешта падобнае на «цешины бліны».

Блін, ён і ёсьць блін

Тое ж самае і з навінамі. Калі дзе ў свеце здараюцца страйкі або іншыя сацыяльныя ператрабы, беларусы тэлебачанне з раницы пачынае ліямант. Глядзіце да чаго дайшло: настайкі адмайлюючыя вчынцы дзіцей, урачы — лячыць хворых, а мытнікі — выкryваць кантрабандыстай, бо ліца, што ўрад не засліпялечае ім годная заробкі. Любіць распавядаци, як дзесьці нейкія парламенцікі фракцыі абуроюцца палітыкай ці маральным абліччам прэзідэнтаў да патрабујуць іх адстайды. А ў нас — парадак, звесткі з палёў і рэпартажы пра тое, як прэзідэнт націскае на кнопкі, што запускае канверванне новага птушкаФабрыкі.

Маўляў, людзі занятыя мірнай стваральнай працай і маюць на вічэру пустага каплұна. Дык нашоўшы і супраць каго страйкаваць? Няўжо супраць прэзідэнта, які толькі што дай ход зэтаму канвееру бройлернай смерці? Супраць гэтага мужнага і добразычлівага чалавека? Быў бы ён чымосьці падобны да нічога не вартых іншых прэзідэнтаў, тады б была іншая справа.

Таму не гняві Бога, жыві і радуйся

Цікава, што такія інфармацыйныя праграмы абапіраюцца на факты, на падзеі, якія на самай справе здараюцца кожны дзень. Для эмакратычных краін страйкі дзе іншыя пратэстныя акцыі супраць уладаў з'яўляюцца звыклым аtryбутам грамадскага жыцця. А ў нас прэзідэнт, калі не гуляе ў хакеі або не біжыць на лыжах, або не дамаўляеца з кімсі з бағатых людзей на конці пільнай пазыкі, сапраўды цікавіца рэальнімі проблемамі. Щычурье для народу.

Усё на самай справе мае месца быць. І робіцца так, як умееца. Лепшага не бывае, а горшага не можа быць. Той, хто зэтага не разумее, — вар ят, што не прыме — ворар. Зімі немагчыма ні размаўляць, ні дамаўляць. Як некалі казала адна дзівачка, на тым стаяць і не паступацца прыныцыламі.

Як вядома, Беларусь штогод здабывае вілікі ўраджай зерневых культур. Але па патрэбі хлебапікарні галіны змушана купляць пшаніцу ці цвёрдых гатунку за мякотю. Кога же самае і з інфармаційнай. Афіцыйныя СМІ не могуць аблежаваць сябе толькі ўнутранымі падзеямі, бо ў такім выпадку інфармацыйная прастора зникла б сама па сабе, ба дастасцю было бы 2 разы на тыдзень друкаваць расклад працы службовых асоб ды дзяржавных установ. У стварані сістэмы каардынатаў загада відома, хто з іх што скажа або зробіць. Нейкую інтыгу стварае толькі пытанне — дзе? Дзе ён выпустиць, дзе ён запусціць у дзвеінні той ці іншы аблект? Калі гэта папяровы завод — то гаворка пойдзе пра вакнасць забеспечэння народу папяровымі сродкамі. Но нельга бываць завоўці туалетную паперу з замежжа — гэта пагракае валютнай бяспечнай краіны. Калі радзільні дом, то пра хаканне мужчын да жанчын і дэмаграфію.

Карацей, толькі перамышленін аблекта па інфармацыйнай прасторы робіцца яго суб'ектам вытворчасці інфармацыі. Астатнє не мае амаль ніякага значэння, з той ногоды, што не ўпільвае на змест паведамлення.

Раней казаў пра газетных качак. Зараз і яны не патрэбныя. Бы сітуацыя развіваецца цікавым падзеямі. Прывкладам, нейкі час таму грамадскія арганізацыі пададлі ў гарвыканкам зялёну на правядзенне вулічнага шэсця з ногоды юбілея першай спробі беларусу стварыць уласную дзяржаву. Але ж дзе тут навіна! Самі ініцыятары, як і ўсіх контрагенты, ведалі, якім будзе адказ. Так і здарылася: Мінгарвыканкам забараніў шэсць. Зрабілі так і звойшы.

Няма навіны і ўтым, што ў нашай краіне, насуперак Канстытуцыі, людзі і грамадскія арганізацыі не могуць скрыстацца сваімі правамі патрабаваць вызвалення працоўніку рэжыму, з якіх робяць крымінальных злачынцаў. Даэ ж тут навіна?

АСОБА

► ТРЭЦІ СЕКТАР

ЯКАЎ БАСІН

Шмат хто лічыць габрэйскую тэму даволі небяспечнай.
Магчыма, з гэтай прычыны
гучнай за астастіх пра
беларускіх габрэй
разважаюца альбо рэлігійны
артадоксы, альбо антысеміты.
Якава Басіна нельга назваць
прыхільнікам моцных
заяў, але яго голас добра
чуоць і першыя, і другія.
І «паліваюць» з абодвух бакоў.
Самы дакладны паказыч
таго, што чалавек кажа праўду.

Суровы пачатак

Але першае слова Якава Басіна было не пра гэта. Прагучала яно 28 жніўня 1939 года ў Мінску. Магчыма, калісці таму, што разгадае сон першага чалавечага крыку, дадуць нешта накшталт Нобелевскай прэміі, а пакуль можна толькі адзначыць тое, што з часам добрае валоданне словам станове амаль галоўным у яго жыцці.

Сям'я Басіна складалася як бы з давних галін. Дзед па лініі маці, таксама Якаў, быў родам з Волагды. Яго жонка памерла ад «іспанкі» адразу пасля грамадзінскай вайны, пакінуўшы яму трох дачак. З імі дзед перехаваў спачатку ў Марыупале, а потым у Гомель.

Уладаваўся працаўнік на так званае «гаралое балата», на тады месціцца дрэваапрацоўчы камбінат (цифер рабін вакзала) манікам. Слъў мясцовым «кулібінным», бо мог самастойна разбіраць і збіраць такія складаныя прыборы, як арыфметметр. Для самавука, які не меў сур'ёзной адукцыі, гэта, на сённяшнім слынгу, было «крута». Адукцыю дзед даваў сваім дочкам. У прыватнасці, маці Якава Басіна, Ровека Якаўлеўна, скончыла Мінскі будаўнічы тэхнікум.

Па лініі бацькі карані Якава Басіна ідуць у Пагост, што пад Салігорскам. Сям'я там была вялікай — дзванацца дзіцей. Баўбуля Якава была самай малодшай, таму, калі ўе нарадзіўся сын, то амаль адначасова на свет з'явіўся і яго дзядзька. Першы (Зіновій Самуілавіч) стаў бацькам Якава Басіна, другі — стрыечным дзедам.

Як і Эвека Якаўлеўна, Зіновій Самуілавіч вучыўся ў Мінскім будаўнічым тэхнікуме. Там яны і пазнамеліся, пабраліся шлюбам і мінавіта адтоль разам пахалі ў Гомель.

Добра вядома, што гэты горад немцы захапілі толькі ў другой палове 1941 года. Бацька Якава Басіна атрымаў «броню» і зімай-ся з эвакуацыйнай дзіцічкай дамоў, якіх на той час было вельмі багаты. Амаль апошнім эшалонам Зіновій Самуілавіч выратаваў ад смротнай акупації і свою сям'ю. Так Басіны апініліся ў Ленінградзе. У родны горад вярнуліся толькі пасля вайны.

Самастойны пачатак

У 1958 годзе Якаў Басін паступіў у Мінскі мэдyczны інстытут.

трэцяга разу, і толькі дзякуючы тому, што да гэтага вучыўся ў медвучальні, якую скончыў на «выдатна». Пэўны амежаванні наконт праславутай «пятай графы» быў, як відома, не толькі ў царской Расіі, але і ў ССР, хані там і люблі паразважаць наконт нейкага «прапетарскага інтэрнацыяналізму».

Калі больш глыбока «канунец» тэму габрэйскіх прафесій, то станове цалкам зразумела, што прыярытэты тут узімкі пад упльвам пэўных абставін. Тоэ, што большасць месцаў у медычнай сферы займаюць прадстаўнікі менавіта гэтай нацыі (лепшыя спецыялісты), аргументавана адразу некалькімі фактарамі.

Адзін з іх — рэлігійны. У адрознені ад прадстаўнікоў іншых канфесій (тых жа хрысціян), іудзеи не такія моцна баяцца чалавечай крыві і не ставяцца да яе, як да нечага супермагічнага.

Другі — цалкам практичны. Паколькі ў царскіх інстытутах для габрэйў былі працэнтныя амежаванні, яны, як людзі певажна заможныя, накіроўвалі сваіх дзяцей атрымліваць адукцыю за мяжу. Вышэйшая адукцыя давала яшчэ адзін «бонус» — дазваляла жыць за межамі «рысы аселясці».

Каб было больш зразумелым, наколькі мэдyczына была габрэйскім прыярытэтам, спашлююся на адзін гістарычны прыклад.

У 1949 годзе габрэй, як відома, выгнані з Іспаніі. Мала таго, што за сто год гэтая краіна з першых роліў у Еўропе перамяцілася ў «другі эшалон», дык яшчэ і на побытвам узроўні начальнікі ўзнікаць казусы. Напрыклад, калі захварала каралева Ізабэла, яе ляянь... ветэрніар.

У 1963 годзе Якаў Басін ажаніўся з мінчанкай, у 1964-м скончыў мэдyczны інстытут і быў размеркаваны ў адну з участковых бальніц Мінскай вобласці. Другім урачом. Хто знаёмы з тагачаснай спецыфікай, паперліць — другі ўрач — гэта спарудыны спецыяліст «шырокага профілю», якому дадавалася більш і хірургікі, і тэрапеўтам, і неўрапатолагам.

У хуткім часе яго «зблізілі» ў Смаліяўцкую раённую бальніцу. Рэнтгенолагам, абы чым і марыў.

Магчыма, тады і быў ўпершыню выкарыстанныя самыя эфектыўныя методы барацьбы з любым іншадумствам — раскол і кантроль над «сваімі» структурамі

Але паколькі спецыялістай і ў раённай бальніцы не хапала, Якаў Басін даводзілася выконваць і функцыі іншых калег. Нават памочніка адзінага ў бальніцы гінеколага.

Апошніе иму вельмі не спадабалася. Басін папрасіў свайго галоўнага врача Мар'ю Цімафееву ў Зубакіну даць яму любую іншую работу. І атрымаў ад яго пранавоў на стаць на намеснікам галоўнага ўрача па арганізацыйна-метадычнай работе. Так лёс нечакана вызначыў новыя павароты ў яго біографіі.

Са Смаліяўчамі для Якава Басіна звязаны і яшчэ адзін даволі значны «момант». Га-



лоўурач працаваў аднаму навукова-даследчым інстытуту бальніцу ў якасці базы для вывучэння праблем туберкулёзу. Постспехі быў такім значынім, што сёння, калі гэта ліха паўстае зноў, становіўся нават крыўдна, што напрацоўкі падыяднікай належным чынам не выкарыстоўваюцца сёння.

Праз некаторы час Якаў Басін са Смаліяўчышчы і ўладкаваўся рэнтгенолагам у абласні туберкулёзу. Потым быў санаторый «Крыніца», а паспехі 11 гадоў сваёй мэдyczынскай практикы ён адпрацаўваў у клинічнай бальніцы хуткіх дапамогі.

Якім быў спецыялістам, даволі красамуна сведчыў той факт, што ў 1972 годзе Басін ўзнагародзіў знакам «Выдатні аховы здароўя», а праз два гады ён стаў лаўрэатам Усесаюзнай прэміі па барацьбе з туберкулёзам.

На пенсію (для рэнтгенолагаў — 50 гадоў) ён сышоў у 1998 годзе ў Якава першай катэгорыі.

Нечаканы працяг

На жыцці кожнага з нас акказаюць упльў сям'я розныя фактары. Для Якава Басіна такім

першым фактарам, напэўна, стала раашэнне міністра аховы здароўя ССРБ аблегчыць работу ўрачу і ўскладніць ўсе «папяровыя» функцыі на сиродні мэдyczынскі персанал. Адпаведна, у навучальны працэсе сараднікі мэдyczынскіх установаў увялі «Машынанті», якія Якаву адразу спадабаўся.

Другім «фактарам» трэба лічыць гендэрны дыбаланс на курсе Басіна ў медвучальні, дзе на 180 дзяўчынскіх прыходзіліся толькі шэсць чоловек. На савецкай традыцыі, у такіх умовах першава аддавалася «моіміна полу». Асабліва ў грамадскай дзейнасці. На Якава «павесілі» радыёгазету.

У красавіку 1991 года Якаў

Басін становіўся супстарынёй. На Якава «павесілі» радыёгазету.

Саюза габрэйскіх грамадскіх арганізацый Беларусі. І бярэ ўдзел у шматлікіх мерапрыемствах Сусветнага, Еўрапейскага і Еўразійскага габрэйскіх кангрэсаў, а таксама ў работе Сусветнай сіяніцкай арганізацыі.

З 1995 года з'яўляецца прэзідэнтам Беларусь-прыбалтыйскай асацыяцыі абышын прагрэсіўнага іудаізму. Момант вельмі важны для разумення пэўных жыццёвых арыенціраў Якава Басіна. Галоўным паняццем тут з'яўляецца слова «прагрэс».

Працяг, які будзе абавязковы

Магчыма, некаторыя не пагодзіцца з таким меркаваннем, але, на мой погляд, беларускія апазыцыянеры значна страцілі ад таго, што не змаглі зрабіць сваімі сібрамі ўсе габрэйскія структуры. То бок туа частку «трасцяга сектару», якую яны памылкова палічылі непатрабнай для дасягнення маты.

Адзін з тагачасных дэмакратычных лідараў, у адзаке на выступ Басіна, тады нават сказаў, што трэба спачатку падняць беларускую нацыянальную самавядомасць і разіць першы ў ёй беларускую нацыянальную культуру. Маўляў, толькі калі «мы станем на ногі самі», дапаможам усім нацыянальным меншасцям. Зразумела, чакаў нешта нефemerнае нікто не хацэў.

Наколькі я ведаю, многім з першай хвалі тагачасных адраджэнцаў сёння вельмі сорамна за сваю дэўнію памылковую погляд, але факт застаецца фактам — улады даволі разумна «разыграли» так званую «габрэйскую карту». Магчыма, тады і быў ўпершыню выкарыстанныя самыя эфектыўныя методы барацьбы з любым іншадумствам — раскол і кантроль над «сваімі» структурамі.

Але тут узікае другое пытанне — наколькі іх можна лічыць «сваімі»? Яшчэ з дзяцінства мы ведаєм, што «першае слова даражэй за другое», і, калі кіраўнік дзяржжавы агучвае амаль пічэрніх погляді, то скрытныя білікі ў Ізраіль аднаго з яго ідзялічынных паплечнікаў наўрад ці здольны на нешта істотна паўплываць.

Зрабіць выгляд, што ўсе крывае ў мінультым, яшчэ не азначае адсутніцца падстава ўзінкення іх у будучым. Тым больш, калі гутарка ідзе пра націно, якую «гнялі» па свеце амаль дзве тысячы гадоў... І якай ніколі не забудзе, кім быў Адольф Гітлер...

Дзякую Богу, з часам такія адносіны да «габрэйскага пагання» з боку беларускіх апазыцыянероў змяніліся кардынальна. І не толькі тому, што яны не дасягнулі дэмакратычных мэтагаў, агучаных у мінультымі стагоддзі. Проста стала абсалютна зразумелым, што дасягніць іх можна толькі разам з іншымі.

23 жніўня 2009 года, у дзень 70-годдзя з моманту падпісання сумна вядомага пакту Молатава-Рыбентропа мне пашаніцавала пабываць у расійскай Катыні і пачуць выступу там Якава Басіна. Тады ён сказаў, што габрэй, у адрозненіе ад славян, якія пра памерлых альбо агучваюць нешта становічае, альбо далікатна маўчаць, гаворачаць толькі праўду.

Асафіста мне такая логіка падабаецца больш.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

28 САКАВІКА, ПАНЯДЗЕЛАК



- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.05 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніца», Беларусь.
07.05, 08.10, 18.50, 00.45 Зона X.
07.30, 08.25, 11.50 «Дзелавое жыццё».
08.30 У свеце матароў.
09.10 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
10.10 «Здароўе».
10.35 «Культурныя людзі». Інфармацыйна-забаўляльная праграма.
11.05 Серыял «Задміненне».
12.10 Камедыйны серыял «Вясковая камедыя» (Расія).
14.15 Сінематэка.
15.15, 19.10 Навіны рэгіёна.
15.40 «OFF STAGE LIFE».
16.05 Nota Bene.
16.30 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
17.25 Серыял «Задміненне».
18.25 «Акно ў Еўропу». Інфармацыйная праграма.
19.25 «КЕНО».
19.30 «Арна». Праграма аб спорце.
19.50 «Ход у адказ». Ток-шоў.
21.00 «Ганарама».
21.45 «Камандзіроўка». Журналісцкая расследаванне.
22.00 Серыял «Абдуры мяне-2» (ЗША).
23.15 Інфармацыйна-забаўляльная праграма «Праверка чутак».
23.45 Дак. цыкл «Зорнае жыццё».
00.50 Даэн спорту.
01.00 Хакей для ўсіх.



- 06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.00 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.
10.10 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыйны фільм.
11.05, 13.05, 16.10, 18.15, 21.00, 23.15 Навіны спорту.

- 11.10 Тэлечасопіс «Звяз».
11.50 «Монта-Касіна. Доўгі шлях дадому».
13.10 «Кантрольны закуп».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Зразумець. Прабачыць».
15.25 «Хачу ведаць».
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
17.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
18.20 «Вэротын адлік».
18.55 «Хай какуць».
20.00 Час.
21.05 Ток-шоў «Адчынены фармат».
22.10 «След».
23.20 «Сведкі».
00.20 «Іван Падушкін». Джентльмен вышук.
01.10 Начальная навіны.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзінія».
06.10 «Мініччина».
06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Тыдзень».
09.35 «Вялікі сняданак».
10.05 «Глаз і гісторыя».
10.40 «Грым мяне мацней» (Гленаўэла).
11.40 «Звязаная вічэр».
12.35 «Фантасціка пад грыфам «Сакрэтна».
13.50 «Зорны рынок».
15.00 Канірт М. Задорнова.
16.00 СТБ прадстаўляе: «КультуРА!».
16.50 «Гларцерскія гісторыі».
17.10 «Наша справа».
17.20 «Мініччина».
17.30 «Звязаная вічэр».
18.30 «Агонь кахання». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, малинка».
20.35 Фільм «Фобас». Расія, 2010 г.
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 «Сталічныя футbold».
23.30 Фільм «Гульня слоў». ЗША, 2005 г.

- 06.35 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
07.00 Ладная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскіх забойстваў». Закл. серыя.
09.00 Серыял «Ты маё жыццё».
10.00 Фільм-фэнтэзі «Загадка Сфінкса» (Канада-Вялікабрытанія).
11.40 Пра мастацта.
12.10 Школа рамонту.
13.05 Гадзіна суду. Справы сямейных.
14.05 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.05 Пазлакасная гадзіна.
15.20 Навіны надвор'я.
15.50 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
16.45 Дэтэктыўны серыял «Чыста англійскіх забойстваў». Заключная серыя.
17.50 Серыял «Ты маё жыццё».
18.55 Хакей. Адкрытыя чэмпіянат Беларусі. Фінал. Матч 4-ы. Прамая трансляцыя. У перапынку: Кальханка.
21.15 Тэлебарометр.
21.20 Беларуская часіна.
22.30 «Альбартэнія».
23.05 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
23.40 Авертайм.
00.10 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

- 07.00 «Раніца Расія».
09.00 «Карына» (Тыдзень).
09.55 Надвор'я на тыдзень.
10.00 «Пакой смеху».
10.25 «Ранішня пошта».
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.
11.30 «Ёфасіння». Тэлесерыял.
12.20 «Кулагін і партнёры».
12.50 «Неўзаемнае канане. Рымы Казакоў». Документальны фільм.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прам'ера. «З новай хатай». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджест.
16.50 Навіны - Беларусь.

- 17.20 «Кулагін і партнёры».
17.50 Тэлесерыял «Ліць хвілін да метро».

- 18.50 «Ёфасіння». Тэлесерыял.
22.20 Тэлесерыял «Апературыні. Хронікі забойнага аддзела. Новая версія».
23.20 «Нічога асабістага».
23.35 Навіны - Беларусь.
23.45 «Весткі.ru».

00.05 «Апошняя роля. Георгій Юматоў». Документальны фільм.



- 06.05 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай».
08.35 «Грамара Максімум».
09.35 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.25 Сέння.
10.20 «Кулинарны падынок».
11.20 «Чыстыасадчэнае прызнанне».
12.05 «Да суду».
13.25 Серыял «Аўтобус».
15.10 «Справа густу».
15.35 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
16.30 Серыял «Вуліцы пабыховых ліхтароў».
18.35 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
19.35 Прам'ера. Серыял «Мент у законе».
23.50 «Сумленны панядзелак».
00.40 «Школа зласлоў».



- 09.30, 14.30 Снукер. Адкрытыя чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 1-ы. Прамая трансляцыя.
09.40 «Карына» (Тыдзень).
09.55 Надвор'я на тыдзень.
10.00 «Пакой смеху».
10.25 «Ранішня пошта».
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.
11.30 «Ёфасіння». Тэлесерыял.
12.20 «Кулагін і партнёры».
12.50 «Неўзаемнае канане. Рымы Казакоў». Документальны фільм.
13.50 Навіны - Беларусь.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прам'ера. «З новай хатай». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджест.
16.50 Навіны - Беларусь.

- 08.50 «Час гонару», серыял: 22 серыя.
09.35 «Пілі Доўгаяпанчо», серыял: 10 серыя.
10.05 Еўора сέння.
10.35 «Новы час», дак. фільм, Боснія і Герцагавіна.

- 11.05 Прыватная калекцыя.
11.30 Хто ёсьць кім?: Барыс Кіт.

- 12.00 Аб'екту (аглід падзеі дні).
12.05 «Ганна. сем год на лініі фронту», дак. фільм, 2008 г., Расія.

- 13.20 «Час гонару», серыял: 22 серыя.
14.05 «Пілі Доўгаяпанчо», серыял: 10 серыя.

- 14.35 Еўора сέння.
15.00 «Новы час», дак. фільм, Боснія і Герцагавіна.

- 15.35 Прыватная калекцыя.
16.05 Хто ёсьць кім?: Барыс Кіт.

- 16.25 Аб'екту (аглід падзеі дні).

- 17.05 «Ганна. сем год на лініі фронту», дак. фільм, 2008 г., Расія.

- 17.30 «Кансультатыя ў ружовым садзе», серыял: 30 серыя.

- 18.25 ПраСвет.

- 18.50 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнавайчая праграма).

- 19.00 Два на два (тэледыскусія).

- 19.30 Аб'екту (аглід падзеі дні).

- 19.35 Гарачы каментар (публіцыстичная праграма).

- 19.45 Кальханка для самых маленьких.

- 19.55 Праект «будучыня» (навукова-папулярны тэлечасопіс каналу «Німецкая хвоя»).

- 20.25 Навігар (інфармацыйна-публіцыстичны тэлечасопіс).

- 20.40 «Над Німанам» (тэлечасопіс).

- 21.00 Аб'екту (аглід галоўнае выданне).

- 21.25 Асабісты капитан (еканамічная праграма).

- 21.40 Элартэр (інфармацыйна-публіцыстичная праграма).

- 22.05 Басанож па свеце (спазнавайчая праграма).

- 23.15 Аб'екту.

- 23.40 Гарачы каментар.

29 САКАВІКА, АЎТОРАК



- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніца», Беларусь.
07.05, 08.10, 18.50, 00.50 Зона X.
07.30, 08.30, 11.50 «Дзелавое жыццё».
08.35 «Арна». Праграма аб спорце.
09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».
10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
10.50 Серыял «Задміненне».
11.40 «Камандзіроўка». Журналісцкая расследаванне.
12.10 Меладрама «Вялікая розніца» (Расія-Украіна).
13.45 «OFF STAGE LIFE».
14.05 «Ход у адказ». Ток-шоў.
15.15, 19.10 Навіны рэгіёна.
15.35 «Патраўшчыца».
15.50 Дэтэктыўны серыял «Жураў-2» (Расія). Заключная серыя.
16.30 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
17.45 Серыял «Задміненне».
19.25 «КЕНО».
19.30 «Сфера інтрасаў».
19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша».
21.00 «Ганарама». Інфармацыйны канал.
21.45 Серыял «Абдуры мяне-2» (ЗША).
23.00 «Чао, блазан!» Крымінальная драма (Францыя).
00.55 Даэн спорту.



- 06.00, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.10 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 «Жыць здорава!».
10.20 «Мая жонка мяне прычараўала». Шматсерыйны фільм.
11.05, 13.05, 16.10, 18.15, 21.00, 23.25 Навіны спорту.
11.10 «Смак».
11.50 «Эддзі Рознер».
12.20 «Дэтэктыўы».
13.10 «Кантрольны закуп».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Зразумець. Прабачыць».

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзінія».
06.10 «Мініччина».
06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Гананік».
09.05 «Вільгельм і пікаваі».
10.00 «Гарыўчык і пікаваі» (Мінск).
11.40 «Гарыўчык і пікаваі» (Мінск).
12.35 «Агонь кахання». Серыял.
13.50 «Турысты». Серыял.
14.40 «Дэфакцыя». Серыял.
15.35 «Ваенная таемніца».
16.50 «Сталічны футбол».
17.20 «Мініччина».
17.30 «Звязаная вічэр».
18.30 «Агонь кахання». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, малинка».
20.25 «Піятроўка-3». Каманда Сімёнава.
21.30 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
21.40 «Спорт-кадр».
00.20 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзінія».
06.10 «Мініччина».
06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Гананік».
09.05 «Вільгельм і пікаваі».
10.00 «Гарыўчык і пікаваі» (Мінск).
11.40 «Гарыўчык і пікаваі» (Мінск).
12.35 «Агонь кахання». Серыял.
13.50 «Турысты». Серыял.
14.40 «Дэфакцыя». Серыял.
15.35 «Ваенная таемніца».
16.50 «Сталічны футбол».
17.20 «Мініччина».
17.30 «Звязаная вічэр».
18.30 «Агонь кахання». Серыял.
20.00 «Сталічныя падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.15 «Добры вечар, малинка».
20.25 «Піятроўка-3». Каманда Сімёнава.
21.30 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
21.40 «Спорт-кадр».
00.20 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

- 07.00 «Раніца Расія».
09.20 «Альбартэнія».
09.40 «Альбартэнія».
09.55 Серыял «Ты маё жыццё».
10.15 Прывіднікі фільм «Капітан Нэма» (СССР). 1-я серыя.
11.45 Авертайм.
12.10 «Халі-гапі». Скетч-шоў.
12.30 «Страсці па культуры».
13.20 Гадзіна суду. Справы сямейных.
14.20 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.20 Мультсерыял «Сімейка пірататаў».
15.40 Конкурс-віктарына «Дзеці новага пакалення».
16.45 Пазлакасная гадзіна.
17.00 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».
17.20 «Кулагін і партнёры».
19.05 Хакей. КХЛ. Плэй-офф. Фінал канферэнцыі «Захад». Матч 4-ы. У перапынку: Кальханка.
21.25 Тэлебарометр.
21.30 Беларуская часіна.
22.40 «Альбартэнія».
23.10 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
23.30 «Спорт-кадр».
00.20 Дэтэктыўны серыял «Налётчыкі».

- 07.00 «Раніца Расія».
09.20 «Ефасіння». Тэлесерыял.
10.10 «Смерць Монта-Крыста». Віктар Аўлава. Документальны фільм.
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.
11.30 «Нічога асабістага».
11.45 «Кулагін і партнёры».
12.15 Тэлесерыял «Варажба пры свечках».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прам'ера! «З новай хатай». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджест. Задбайляльная праграма.
16.50 Навіны - Беларусь.
17.20 «Кулагін і партнёры».
17.50 Тэлесерыял «Ліць хвілін да метро».
18.50 «Ефасіння». Тэлесерыял.
19.50 Навіны - Беларусь.
20.30 Тэлесерыял «Апературыні. Хронікі забойнага аддзела. Новая версія».
23.20 Навіны - Беларусь.

- 23.30 «Весткі.ru».
23.50 Прам'ера. «Людміла Савельева. Пасля балю». Документальны фільм.

- 06.05 Інфармацыйны канал «НТБ раніцай».
08.35 «Рускія сенсацыі». Інфармацыйны дэтэктыў.
09.30 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.25 Сέння.
10.20 «Ватэрэнія пытанні».
11.25 «Угара: вышыкі».
12.05 «Да суду».
13.25 Серыял «Аўтобус».
15.10 «Справа густу».
15.35 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
16.30 Серыял «Вуліцы пабыховых ліхтароў».
18.30 «Аглід. Надзвычайнэ здарэнне».
19.35 Прам'ера. Серыял «Мент у законе».
23.50 Прам'ера. Серыял «Эрмінал».

- 09.30, 14.30 Снукер. Адкрытыя чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 2-ы. Прамая трансляцыя.
12.25 Спартавае вандраванне. Часопіс.
12.30, 20.00 Тэніс. Турнір WTA у ЗША (Маямі). 1/8 фіналу. Прамая трансляцыя.
14.00, 21.45 Снукер. Адкрытыя чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 2-ы.
17.45, 18.45 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.
18.45 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.
18.55 Навіны. Галоўныя падзеі дні.
19.00 Тэніс. Турнір WTA у ЗША. 1/8 фіналу.
23.45 Экстрэмальная выгледы спорту. Freeride. Часопіс.
00.00 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.
01.20 Супербайк. Чэмпіянат свету ў Ялікабрытаніі (Донінгтан). 1-ы этап.
01.30 Супербайк. Чэмпіянат свету ў Ялікабрытаніі (Донінгтан). 2-ы этап.
02.15 Мотаспарт. Аглід.

- 07.00 Аб'екту.
07.20 Гарачы каментар.
07.30 «Ганна, сем год на лініі фронту», дак. фільм, 2008 г., Расія.



- 07.00 Аб'екту.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8

30 САКАВІКА, СЕРАДА



06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.50 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніца», Беларусь!.
07.05, 08.10, 18.50, 20.15 Зона Х.
07.30, 11.50 Дзяловое жыццё.
08.35 «Сфера інтэрсай». Радыё.
09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша». Серыял.
09.10 Серыял «Зашыненне» (Расія-Україна).
11.40 Відзәйфілм АТН «Ельскія гуканні» цыклу «Яэмля беларускія».
12.10 «Хакаць па-русь»: Драма (Расія).
14.05 «Акно ў Еўропе».
14.30 «Матухын». Відзәйфілм.
15.15, 19.10 Навіны рэгіёна.
15.35 «OFF STAGE LIFE».
15.50 Серыял «Ганнажка» (Расія). 1-я серыя.
16.50 Серыял «Маршрут літасі» (Расія).
17.50 Серыял «Зашыненне» (Расія - Україна).
19.25 «Спортлот 5 з 36». Забойляльна шоу.
19.30 «КЕНО».
19.35 Зямельна пытанне.
19.55 Камедыйная меладрама «Маргоша». Серыял.
21.00 «Танарама». Інфармацийны канал.
21.45 Серыял «Абдуры мяне-2» (ЗША).
23.00 «Дзялънічны ўчёкі». Трылер (ЗША-Аўстралія).
00.55 Дзень спорту.

- 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
17.05 «Слова жанчине». Шматсер. фільм.
18.20 «Шчаслівія разам». Серыял.
18.55 «Хай кажуць».
20.00 Час.
21.05 Прэм'ера. Шматсер. фільм «Адплата». Серыял.
22.20 «След».
23.30 Асяродзе паслення.
00.30 «Іван Падушкін». Джентльмен вышку». Шматсерыны фільм.
01.20 Начныя навіны.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзінні».
06.10 «Мінічына».
06.20 «Раніца. Студня добраста настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Плятруйка», 38. Каманды Сямёнаўка. Серыял.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 СТБ прадстаўле: Сапраўдная гісторыя. «Саюз непартызан?».
10.40 «Трымай мяне мацней!». Тэленавэла.
11.30 «Далёкая свякі».
11.40 «Званая вічара».
12.35 «Агонь хакання». Серыял.
13.50 «Гурусты». Серыял.
14.40 «Рэдакцыя». Серыял.
15.30 «Хірамант 2». Серыял.
16.50 «Новыя падарожкі дылетанта».
17.20 «Мінічына».
17.30 «Званая вічара».
23.05 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
00.10 Дзетктыўныя серыял «Налётчыкі» (Аўстралія). Заключная серыя.

- 06.35 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).

- 07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 «Альбарутэнія».
08.35 Серыял «Ты маё жыццё».
09.40 Прыгодніці фільм «Капітан Нэма» (СССР). 2-я серыя.
11.00 Спарт-кадр.
11.35 «Рэпарцёр «беларускай часіны».
12.20 Медычныя таемніцы.
12.55 Медычныя таемніцы +.
13.10 Гадзіна суду. Справы сяменіны.
14.10 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.05 Мультсерыял «Сімейка піратата».
15.30 Конкурс-віктарына «Дзеці новага пакалення».
16.35 Пазлакасная гадзіна.
16.50 Дзетктыўныя серыял «Налётчыкі» (Аўстралія). Заключная серыя.
21.15 Тэлебарометр.
21.20 Беларускай часіна.
22.30 «Альбарутэнія».
23.05 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
23.40 Рэвалюцыя.
00.10 Дзетктыўныя серыял «Налётчыкі» (Аўстралія). Заключная серыя.

- 07.00 «Раніца Расія».
09.20 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
10.10 «Праклён франаў». Дак. фільм.
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Весткі.
11.30 «Кулагін і партнёры».
12.00 Тэлесерыял «Варажба пры свечках».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прэм'ера. «3 новай хатай!». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджэст.
16.50 Навіны - Беларусь.
17.20 «Кулагін і партнёры».
17.50 Тэлесерыял «Пяць хвілін да метро».
18.50 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
19.50 Навіны - Беларусь.
20.00 Весткі.

- 06.35 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 «Альбарутэнія».
08.35 Серыял «Ты маё жыццё».
09.40 Прыгодніці фільм «Капітан Нэма» (СССР). 3-я серыя, заключная.
11.00 Бітва экстрасцісай.
12.00 Дзяда здарэння.
12.30 «Халі-гапі». Скетч-шоў.
12.50 Жансавет.
13.25 Гадзіна суду. Справы сяменіны.
14.25 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.20 Мультсерыял «Сімейка піратата».
15.45 Конкурс-віктарына «Дзеці новага пакалення».
16.35 Пазлакасная гадзіна.
17.05 Прэм'ера. Камедыйная меладрама «Анатомія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.
18.00 Серыял «Ты маё жыццё».
19.05 Хакей КХЛ. Плей-офф. Фінал канферэнцыі «Захад». Матч 5-ы. У перапынку: «Кальханка».
21.25 Тэлебарометр.
21.30 Беларускай часіна.
22.40 «Альбарутэнія».
23.15 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
23.50 Час футбольу.
00.20 Камедыйная меладрама «Анатомія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.

- 07.00 «Раніца Расія».
09.20 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
10.10 «Каханне і галубы. Фэст-57». Дакументальны фільм.
11.00 Весткі.
11.30 «Кулагін і партнёры».
12.00 Тэлесерыял «Варажба пры свечках».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прэм'ера. «3 новай хатай!». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджэст. Забойляльная программа.
17.30 «Груда».
22.05 «Аўтапанарама».
22.55 «СТБ-спорт».
23.00 «Хірамант 2». Серыял.
23.55 «Водбліскі». Серыял.

- 23.20 Навіны - Беларусь.
23.30 «Весткі.ru».
23.50 Прэм'ера. «Старэйшы сын Сталіна». Дакументальны фільм.

- 06.05 Інфармацийны канал «НТВ раніцай».
08.35 «Гісторыя ўсходнесілская зману».
09.30 «Агляд. Надзвычайнэ здарэнне». 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.25 Сеннія.
10.20 «Дачы адказ».
11.20 «Жаночы погляд».
12.05 «Да суду».
13.25 Серыял «Аўтобус».
15.10 «Справа густу».
15.35 «Агляд. Надзвычайнэ здарэнне».
16.30 Серыял «Вуліцы пабітых ліхтароў».
18.35 «Агляд. Надзвычайнэ здарэнне».
19.35 Прэм'ера. Серыял «Мент у законе».
23.50 Прэм'ера. Дзетктыўныя серыял «Тэр-міна».



- 09.30 Экстремальная віды спорту. Freeride Spirit. Часопіс.

- 09.45 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 3-і. Прамая трансляцыя.

- 12.25 Тэніс. Турнір WTA у ЗША (Маямі). 1/4 фіналу. Прамая трансляцыя.

- 14.00 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 3-і.

- 14.30 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 3-і. Прамая трансляцыя.

- 17.45 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 3-і.

- 18.45 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.

- 19.45 Футбол. Эўра-2012. Часопіс.

- 20.00 Тэніс. Турнір WTA у ЗША (Маямі). 1/4 фіналу. Прамая трансляцыя.

- 21.50 Падзея адкрыцці.

- 21.55 Конны спорт. Кубак свету (Каралеўства Нідэрланды).

- 22.55 Навіны коннага спорту.

- 23.00 Гольф. PGA. Tour Arnold Palmer.

- 00.00 Гольф. Еўрапейскі тур (Іспанія).

- 00.30 Гольф-клуб.

- 00.35 Яхт-клуб.

- 00.40 Спартавое вандраванне. Часопіс.

- 21.00 Аб'екту (аглод падзеяй дні).

- 21.05 «Гісторыя Дзяўгаяланчо», серыял: 30 серыя.

- 21.25 «Доктар Марцін», серыял: 30 серыя.

- 21.45 «Сальда (зканамічная праграма).

- 19.30 Аб'екту (аглод падзеяй дні).

- 19.35 Гарачы каментар.

- 19.45 Кальханка для самых маленьких.

- 19.50 На колах.

- 20.20 Навігатор.

- 20.35 Вагон.

- 20.40 Госьць «Белсату».

- 21.00 Аб'екту (глобаўне выданне).

- 21.25 Без рэтушы: «Алег Бябенін: Я застаснуся», дак. фільм, 2010 г., Беларусь.

- 21.45 Два на два (тэледыскусія).

- 22.10 «Надвор’е на заўтра», маст. фільм, 1986 г., Польшча.

- 23.45 Аб'екту.

- 00.05 Гарачы каментар.

- 00.45 Абранае па сёрадах.

- 01.00 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 3-і. Прамая трансляцыя.



- 07.00 Аб'екту.

- 07.20 Гарачы каментар.

- 07.30 «Зграйя», сенсацыйны серыял.

- 08.25 «Кансультацыя ў ружовым садзе», серыял: 30 серыя.

- 09.20 «Лілі Дзуйгаяланчо», серыял.

- 09.50 Праект «будучыня».

- 10.15 Рэпартэр.

- 10.45 «Над Нёмінам» (тэлесасопіс).

- 11.00 Два на два (тэледыскусія).

- 11.25 Навігатор.

- 11.40 Асабісты капитал.

- 12.00 Аб'екту (аглод падзеяй дні).

- 12.05 «Зграйя», сенсацыйны серыял.

- 13.00 «Кансультацыя ў ружовым садзе», серыял: 30 серыя.

- 13.50 «Лілі Дзуйгаяланчо», серыял.

- 14.20 Праект «будучыня».

- 14.50 Рэпартэр.

- 15.15 «Рок на вакацыях-2008», ч. 1.

- 16.00 «Над Нёмінам» (тэлесасопіс).

- 16.15 Два на два (тэледыскусія).

- 16.40 Навігатор.

- 17.00 Аб'екту (аглод падзеяй дні).

- 17.05 «Зграйя», сенсацыйны серыял.

- 18.35 «Доктар Марцін», серыял: 30 серыя.

- 19.30 Сальда (зканамічная праграма).

- 19.35 Гарачы каментар.

- 19.45 Кальханка для самых маленьких.

- 19.55 Праект «будучыня» (навукова-папулярны тэлесасопіс каналу «Нямецкая хаваля»).

- 20.25 Невядомая Беларусь: «Гульня ў вайну», 2009 г., Польшча.

- 21.00 Аб'екту (глобаўне выданне).

- 21.25 Рэпартэр (інфармацийна-публіцыстичная праграма).

- 21.50 Форум (ток-шоу): «Ці не рана нам у Еўропу?».

- 22.35 «Трэці афіцэр», дзетктыўныя серыял: 13 серыя.

- 23.20 Аб'екту.

- 23.45 Гарачы каментар.

31 САКАВІКА, ЧАЦВЕР



- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.40 Навіны.
06.05 АНТ прадстаўле: «Наша раніца».
09.05 «Хыць здорава!».
10.20 «Мая жонка мяне прычараўала».
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Смак».
11.50 «Смагрон». Забыты фронт».
12.20 «Дзетктыў».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Кантролы закуп».
13.45 «Модны прысуд».
14.50 «Зразумець. Прабачыць».
15.25 «Хачу ведаць».
16.00 Нашы навіны (з субтрырамі).

- 16.10 Навіны спорту.
16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыны фільм.
17.05 «Слова жанчине». Шматсер. фільм.
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.35 Прэм'ера. Шматсер. фільм «Адплата». Серыял.
22.20 «След».
23.30 «Ганнажка» (Расія). Серыял.
23.50 «Званая снوم».
00.30 «Кіраванне сном».
00.30 «Іван Падушкін». Джентльмен вышку». Шматсерыны фільм.
01.20 Начныя навіны.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзінні».
06.10 «Мінічына».
06.20 «Раніца. Студня добраста настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
07.45 «Раніца. Студня добраста настрою».
08.30 «Плятруйка», 38. Каманды Сямёнаўка. Серыял.
09.30 «Аўтапанарама».
10.40 «Трымай мяне мацней!». Тэленавэла.
11.30 «Далёкая свякі».
11.40 «Званая вічара».
12.35 «Агонь хакання». Серыял.
13.50 «Гурусты». Серыял.
14.40 «Рэдакцыя». Серыял.
15.30 «Хірамант 2». Серыял.
16.50 «Навіны - Беларусь».
17.20 «Кулагін і партнёры».
18.30 «Агонь хакання». Серыял.
19.00 «Анатомія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.
20.00 Серыял «Ты маё жыццё».
20.30 Прэм'ера. Вострасюжэтныя серыял «Мент у законе».
23.30 Прэм'ера. Дзетктыўныя серыял «Тэр-міна».

- 06.35 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Тэлебарометр.
08.05 «Альбарутэнія».
08.35 Серыял «Ты маё жыццё».
09.40 Прыгодніці фільм «Капітан Нэма» (СССР). 3-я серыя, заключная.
11.00 Бітва экстрасцісай.
12.00 Дзяда здарэння.
12.30 «Халі-гапі». Скетч-шоў.
12.50 Жансавет.
13.25 Гадзіна суду. Справы сяменіны.
14.25 Серыял «Сіла прыцягнення».
15.20 Мультсерыял «Сімейка піратата».
15.45 Конкурс-віктарына «Дзеці новага пакалення».
16.35 Пазлакасная гадзіна.
17.05 Прэм'ера. Камедыйная меладрама «Анатомія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.
18.00 Серыял «Ты маё жыццё».
19.05 Хакей КХЛ. Плей-офф. Фінал канферэнцыі «Захад». Матч 5-ы. У перапынку: «Кальханка».
21.25 Тэлебарометр.
21.30 Беларускай часіна.
22.40 «Альбарутэнія».
23.15 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
23.50 Час футбольу.
00.20 Камедыйная меладрама «Анатомія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.

- 07.00 «Раніца Расія».
09.20 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
10.10 «Каханне і галубы. Фэст-57». Дакumentальны фільм.
11.00 Весткі.
11.30 «Кулагін і партнёры».
12.00 Тэлесерыял «Варажба пры свечках».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.30 «Аб самым галоўным». Ток-шоў.
15.25 Прэм'ера. «3 новай хатай!». Ток-шоў.
16.15 «Гарадок». Дайджэст. Забойляльная программа.
17.30 «Груда».
20.00 Серыял «Анatomія Грэй-5» (ЗША). 1-я серыя.
21.30 «Груда».
22.40 «Альбарутэнія».
23.15 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
23.50 Час футбольу.
00.20 Пра рэлігію. Агляд WWE (World Wrestling Entertainment).
00.30 Пра рэлігію. Vintage Collection. ЗША.
01.30 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Дзень 4-ы.

- 18.50 «Ефрасіння». Тэлесерыял.
19.50 Навіны - Беларусь.
20.00 Весткі.

- 20.30 Тэлесерыял «Варажба пры свечках».
22.20 Тэлесерыял «Апературынікі. Хронікі забойнага адзілдзя».
23.20 Навіны - Беларусь.
23.30 «Весткі.ru».
23

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №3 (55)
(сакавік)

www.lit-bel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

- «НАВІНЫ»: мазайка літаратурна-грамадская жыцця c. 2.
- «РЭСПУБЛІКА»: «Праletar на Парнасе: Цішка ГАРТНЫ c. 3.
- «ПУБЛІЦЫСТЫКІ»: развязка Мікалая АЛЯКСАНДРАВА пра літаратурную цпнершынку c. 4.
- «ФОРУМ»: Раман ЛУБКІУСКІ пра Шаўчэнкавае Слова c. 5.
- «ПУБЛІЦЫСТЫКІ»: раздуміе Алеся Гібкоўскага аб пошуках радасці c. 6.
- «ПРОЗА»: новае алавяднанне Алеся ЖУКА c. 7.
- «ПАЗІЯ»: антология грамадзінскай лірыкі ад Ніла ГЛЕВІЧА c. 8-9.
- «ПРОЗА»: алавяднанне Генрыха ДАЛІДОВІЧА c. 10-11.
- «ГОДКІ»: у вінок Тараса ШАУЧЕНКІ / Ласі УКРАЇНКІ c. 12.
- «ЭС»: «Неман пльыве ў вечнасць» Яўгена ЛЕЦКІ c. 13-14.
- «ГРАМАДСТВА»: гутарска з паэтэсай Антанінай ХАТЭНКІ c. 15.
- «ЛІТАРГЛЯД»: Легал пра юбілейны нумар «ДЗЕЯСЛОВА» c. 16.

ПАЗІЯ

КАПІРКА СТРЫІВАЕ, АБО ПІСАННЕ АД ВАЛЕРЫЯ ГРЫШКАЎЦА

Мікалаі АЛЯКСАНДРАЎ,
пісьменнік, галоўны рэдактар газеты
«Брестскі кур’ер»

Журналісты пішуть для бягучага часу, паспяваючы за падзеямі. Літаратары дзеюць для вечнасці, нават калі гэта ўсяго толькі водгук на «злобу дня». Іх творы па прыродзе сваёй асуджаныя жыць даўжэй. У тым ліку і тыя, якіх аўтар можа засарамаціца па сканчніні дзён. Калі, вядома, мае ён Божую іскру, а не абрыйдлую галавешку на папялішчы сумлення.

У № 28 (5191) газеты Савета міністраў Рэспублікі Беларусь «Рэспубліка» зацікаўляле мяне публікацыя «Вышэй харугвы дэмакратыі», или «Театр маринето» заігралася» Валерыя Грышкаўца, берасцейца-пінчка, пазначыўшага сябе як член Саюза пісьменнікаў Беларусі (не блытаць са старэйшынам Саюзам беларускіх пісьменнікаў). Стаяў унікацца на тэму і выспектлі, што гэты артыкул выйшаў яшчэ раней, 20.01.2011 г., у абласні «Зарэ». А ёй папярэдніца іншай на той жа тэмэ: «Літпроцесс Некляева и бащмакі Міколы Купреева» (30.08.2010 г.) з передпаведамлем: «Для меня літаратура, творческі літаратурны працес — это именно то, что дрэсіт на земле, дает сілы жыць, не загнүться прэжде времені. Короче говоря, літаратура для меня — мое ВСЁ».

Вось тут спынімся перад тым, як пайсці далей, і спытаем сябе і аўтара: маеща на ўзвеze літаратура як асабістая творчасць, спосаб самавыяўлення («маме ЎСЁ») ці як нейкая іхавая з'ява, у якой аўтар саўдзельнічае ў якасці творы духоўнай прасторы? Пытанне не дзеля пытання. Во калі Грышкаўец, дапусцім, мае на ўзвеze другі складнік, і то і свае меркаванні заўліканы выказаўца на напісаных законах літаратурнай супольнасці (не Саюза!), выпрацаўваних лепшымі яго прадстаўнікамі газітам і стагодзін.

Назаву галоўны з іх у меру свайго разумення. Шукаў праўду, а не абгрунтаванне сваіх памылак. Не становісясі носьбітам «перакананняў па пасадзе» (Дастаеўскі). Ды і прости сумленне май — як дарадчыка і сурэднікі творчай справе. Нарэнце, апошніе: не блытай літаратурны цэх з ідэалагічнай кузняй, ахранкай або «міністэрствам праўды». Во гэта з цалкам розных опер: «кістуну царям с ульбкай говорыць!» і палаочы народ стравылкамі або «сусветным закуцісі». Апошніе асабітва акцэнтую, паколькі бачу ў пісаннях Грышкаўца не вольную гульню думкі (якой магу цешыцца нават пры нязгодзе), а завэздзяны з дауніх часоў роскіх ідэалагічных клішэ. Нават у самой назве «рэспубліканскага» артыкула ўжытыя гэтыя цацкі, якія звязкалі яшчэ ў часопісе «Політыческій



Мікалаі АЛЯКСАНДРАЎ

собеседніку ЦК КПБ, — «каругвы дамакратыі», «тэатр марыянетак». Прывілим па ўсіх текстах Грышкаўец ухільвае беларускія слова толькі ў двукосіях, надаючы імі гэтак паганенкі падткст і бардальную фельтонасць:

«Ура, свершилось! Наконец-то!! Создана «Нацыянальная каардынайтая рада дэмакратычнай апазіцыі». Ура, ура, ура!!!

Захлебываецца «Радыё Свабода»: главные советские запевалы беларусской поэзии Рыгор Бородулін і Генадзь Буракін в две руки спірочат «вершавану» рэлігію на першую полосу «Народнай Волі»; бегут на Главпочтамт столицы, повылезав из всех нор і целеў, «тапітолягі» і «траваабаронцы», «акадэмікі» і «старышы», «аглідальнікі» і «каментатары», «кансультантны» і «экспарты» і праціве подстэрекатели і провокаторы разного пошиба і толка, отмушчать дешеву «замежнікі калегамі», а праціве говоря, своим содэржателям — в Вашынгтон і Брюссель, Берлін і Москву, Вашынгтон і далее по списку».

Памятаеца на ранейшыя гады гэтак жа «разухабіст» выстрэльвалі ў «Рэспубліцы» Эдуард Скобелéу і Яўген Росцікá, які слыхуў таксама па ведамстве праханіўскай газеты «Завтра». Адна лінія інтанцый, пазыцый, стылістыкі.

Хоць і не скажаш, што Грышкаўец вынёс беларусафобію. Перакладаў жа на расійскую мову вершы Яўгеніі Янішчыц, Анатолія Сыса, Міколы Купреяна, іншых аўтараў, захапляўся імі. Ці, можа, напросіў адбіраць іх з чужой яму «мовы», асвойваў на сваю патрэбу? Складана зразумець. Як і яго злее непрыманье Рыгора Барадуліна: «Какой по большому счету поэт Р. Бородулін? Так, не в меру активный и еще более того плодовитый версификатор» (эта вынікта з папярэдняй публікацыі ў «Зарэ»). Аўтар лічыць сябе правамоўным выказаўца таксаме меркаванне. Падумаеш, Народны пашт Беларусь! Ціффы! Гне баччышь, не чуе Грышкаўец, што плюе ён не на рэ-

галі чалавека, якога і ўлада не шануе, а на сівізну яго, на творчы лёс, заслужана занесены на скрыжалі народнай любові. І праговораваеца, чаму плюе: не ў меру актыўнай. А дзял жа для паэта вызначаеца — гэтая мера? Вось жа напісаў дзядзька Рыгор яшчэ задоўга да мінулага снегня:

Стогны вязняў
Да сэру прыме цямніца.
Ды ў няволі каменчай
Каменная еоля.
Стогну вязняў
І зорада, і ўлада байца.
Ў нетутшайага дрэва
Згінаеца голыле...

І якім аргументамі карыстаецца Грышкаўец, каб зняважыць паэта, запісаць яго ў разрад нячысцікаў «версіфікатараў!» Прыём шматкроць апрабаваны: «Нікак не могу забыць строчки Р. Бородуліна: «Летазлічненне мы вядзём з СЕМНАЦАТАГА года», то есть с Велікай Октябрьскай соціалістыческай рэвалюцыі. Увахсаны Рыгор Іванович, дорогій «народны пашт Беларусі», так с какога все-такі года «летазлічненне мы вядзём» — с «октября 17-го» или, как пішуць «пісменнікі і гісторыкі Уладзімер Арлоў» і праціве наших месцечковых «несторы», «з 25 сакавіка 1918-га?». Такім манерам лёгка засудзіць і Купалу, і Коласа, і Пастарніка, і Твардоўскага, выпраўшыя радкі, напісаныя ў савецкую эпоху.

Гэтак жа аўтар распраўлінецца і з Уладзіміром Някляевым, абалываючы на яго сваю галовыні ўдар: «Сегодня немогие помнят: белорусский поэт Владимир Некляев от имени советской молодежи приветствовал XXV съезд КПСС!» (гэта яшчэ з летняга артыкула Грышкаўца «Літпроцесс Некляева и бащмакі Міколы Купреева»). Выключна добрая памяць у аўтара! Як у аднаго з персанажаў Юза Аляшкоўскага, які вёў допыт падследнага: «Где моя папошка? Во-о-от моя папошка!..». У той жа публікацыі Грышкаўец пераконвае чытальні, што Някляев не праства так рынуўся ў прэзідэнцкую кампанію, а з адмысловым прычынам: «Владимир Некляев требует ПРАВДЫ, а скорее всего, сами понимаете, чего душа поэта просит». Чаго ж? Намёк становінца зразумелым наступна тлумачэння, што, маўляй, ўсё гэта для паэта «не более чем премежэточны этап на стыжанне нобелевских лавров». Далей і зусім «грызіненком»: «В комітете по присуждению Нобелевской премии, если внимательно присмотреться, как раз то и любят всякого рода «нетрадиционно ориентированных писателей». Кто стал лауреатом у тех же братьев русских? Как один — антисоветчики! После развали СССР Нобелевская премия никому из русских писателей не дали, хотя соискатели были. И в ближайшее время, думаю, не скоро кого-то из них удастся сим вниманием. Спросите: а как же Шолохов? Отвечаю: «Тихий Дон» еще больше антисо-

весткі романс, нежели «Доктор Жываго» Б. Пастернака».

У новым артыкуле Грышкаўец працягвае той жа напад, дзіўна кампліментарнічоўкі і не меней дзіўна высноўваючы: «Конечно, как всякий большой талант, Владимир Некляев подвергся эпатажу, часто — жажде славы, денег, но... Поэт». — І даецца па-панібрацку, як бы з вышыні свайго літаратарскага вялікадушшы: «Потому, Володя, давно простиш тебе статейку «На двух стульях не сядзіце!», в которой ты, походи, скорбыл в том числе и меня». А далей і зусім ідзе павучанне ад «мэтра», усёведнага і шматмудрага: «Дорогой Володя, пришло время, когда пора уже думать не о КРЕСЛАХ, а о том, как достойно дожить здесь и ЧТО сказать, когда придется представить ТАМ. Так что не надо никога демонизировать, как ты это делал по отношению к коллегам из Союза пісателей Беларусі и его руководства.

Працяг на стар. 4 (12) ▶

ЧЫН ДЗЕНЬ 25 САКАВІКА

Алесь ГАРУН

Радзіўся Ты у Менску Беларускім, Пажарам Край дыміўся у вагні. Наўжолі чужынцы: немец, вагнер, Таптапалі лепіны палеткі наўшых ніў.

Народ стагнаў, угору ўзносіў руکі, Лавіў светла недасяжны прамень. Быў цяжкі час. Сярод нясырнай муки З'явіўся Ты, прыгожы, светлы Дзень.

Цудоўнай зоркай ўзняўшыся высока, Народу шлях да волі асвяціў. І зашасцелі казкаю асокі, Мінуйтай славай лес загаманіў.

І краі ажыў. Народ памкнўся к свету. Ў вачах крывацьціца радасці струмень. І наўшых продкай слытні запаветы. Ў васкраслі ў эты незабыты Дзень.

Вялікі Дзень! Нічым Цябе не сцерці, Стагодзізм нам Цябе не перажыць! Вякі мінук, а Ты ў народным сэрыце У песянях-былях будзе вечна жыць.

1918 г.



НАВІНЫ

10 (2)

ВІНШАВАНКА

ПАЎЛУ МІСЬКО 80 ГАДОЎ

14 сакавіка сваё 80-годдзе

адзінчыу вядомы беларускі літаратар, сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Павел Андрэевіч Місько. Сардечна віншаем юбіляра, зычым яму здароўя і плёну ў творчасці!

Павел Місько нарадзіўся ў 1931 годзе ў вёсцы Стараўціца (непер Знамя) Слуцкага раёна Менскай вобласці ў сялянскай сям'і.

Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1955). Працаў адказным сакратаром, намеснікам рэдактара Даўыда Гарадзюцкай раённай газеты «Сцяг Леніна». У 1959-1964 гг. — уласны кэрэспандэнт газеты «Вяліз» па Гарадзенскай вобласці. У 1964-1967 гг. — літсупрацоўнік «Сельскай газеты», у 1967-1971 гг. — загадчык аддзела культуры рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», у 1971-1972 гг. — загадчык аддзела науки і мастацтва часопіса «Полімія». З 1972 г. — загадчык рэдакцыі прозы, у 1976-1980 гг.



— намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура», Сбір ССР ССРЗ 1968 г.

Першае апавяданне апубліка-ваў у 1958 г. (альманах «Брест»).

Аўтар шэрагу кніг прозы і ад-наактоўкі п'ес.

Пераклаў на беларускую мову паэму М.Гоголя «Мёртвыя душы».

MEMORIA

АДЫШОЎ У ВЕЧНАСЦЬ ЯНКА СІПАКОЎ

10 сакавіка на 76-м годзе жыцця спачый у вечным жыцці выдатны беларускі пісьменнік, заслужаны дзеяч культуры, лаўрэат Дзяржайнай прэміі Беларусі, сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Янка Сіпакоў.



Іван Данілавіч нарадзіўся ў вёсцы Зубрэвічы Аршанскага раёна. Скончыў аддзяленне журавалісткі філфака БДУ. Першы верш надрукаваў у 1953 годзе ў аршанскай раённай газете. Аўтар кніг «Сонечны даждж», «З вясны ў лета», «У поўдзень, да вады», «Крыло цішыні», «Жанчына сядра мужчыну», «Веча славянскіх балад», «Курба ў стылі рэтрага». Перакладаў на беларускую пазіцыю У. Уітмена, Хо Шы Міна, Ф.Прешарна, Р.Гамзатава, Д.Паўлычкі.

Развітцаца з калегам і сябрам 11 сакавіка прыйшлі многія літаратары. На грамадзянскай паніхідзе выступілі землякі пісьменніка, а таксама Зіновій Прыв-

годзіч, Алесь Пашкевіч, Мікола Мятліцкі, Сяргей Законнікаў і іншыя.

— Для мене гэта жахлівая вестка, — прызнаўся журнalist Генадзь Бураўкін. — Зусім ніядна мы разам ляжалі ў бальніцы. Ён трывожыўся за жыццё. Я стараўся вывесці яго з сумнага стану, надаць веслосці. Можа і дарма: трэба было пагаварыць па-іншаму. Але мне не хапалася верыць, што яго хвароба заночыцца так трагічна. Янка Сіпакоў з нашага пакалення шасцідзесятніку, пакалення, апаленана вайной. Для мене ён быў найбольш беларускім па характары і ў творчасці. Ён не быў разкім з сябрамі. Не быў радыкальным у іншых пытаннях. Быў мяккім, паміркоўным беларусам. Бог бачыць тое, што не бачым мы, і спрыяе, каб таленты паспелі ўёсэ зрабіць на змілі, што ім адведзена. Янка таленавіта і шмат працаўлюе ў пазісі, і ў перакладах, і ў прозе, і ў эсэстыцы. І асабліва з апошніх гады так шмат кніжак падараў, што я нават пасябруюць зайздросці ў яму. Цільпер разумею, што яму трабо было расказаць пра свае Зубрэвічы, пра сябру, пра сваю бібліятэку... Дзякую Богу, што ён паспелі гэта зрабіць... Хочацца папрасіць даравання ў Янкі за тое, што яго імя выкідаеца са студэнцікіх праграм за тое, што ён да канца ціха, але прынцыпова любіў Беларусь, што ён не ўяўляе сябе на іншай службе, як Беларусь і яе народу.

У апошніх тыдніх жыцця Янка Сіпакоў праўму вечарыну ў роднай Орши і падарыў гарадской бібліятэцы свой кнігабор — калі 14 тысячай тамоў. Чытальнай зала бібліятэкі носіць імя Янкі Сіпакова...

АФІЦЫЙНА

САКАВІЦКАЯ РАДА

Адбылося чаргове пасяджэнне Рады Саюза беларускіх пісьменнікаў, на парадку дня якога былі наступныя пытанні: прым у Саюз новых сяброў, якія прайшли прыёмную камісію; справаздача старшыні аб праведзенай работе; аб старшыні рэвізійнай камісіі; рознае.

Сядро асноўных мерапрыемстваў, праведзеных Сакратарыятам СБР за апошнія чатыры месяцы, у арганізацыйным кірунку сталі:

- дапамога ў правядзенні выставлення члену СБР як арганізацый-сузаснавальніцы грамадскай кампаніі «Будзьма беларусам!» ў Мінску і рэгіонах Беларусі (97 сустрэч-паездак);

- кропкавыя акцыі ў падтрымку архіўных 19 снежня 2010 г. пісьменнікаў (арганізацыі і публікацыі ў СМІ, інтэрнат-рэсурсах і ў недзяржаўных СМІ);
- уздел у справаздачна-выбарным сходзе Брасцкага абласнога аддзялення. Вечарына з нагоды 30-гаддзя аддзялення і презентацыя альманаха «Жырандоля» (№3);

- аўбліненне і правядзенне грамадскай акцыі «Дапаможам музею Быкова ў Вялікай Севярыні» (Метадычна, і ў недзяржаўных СМІ);
- уздел у справаздачна-выбарным сходзе Брасцкага абласнога аддзялення. Вечарына з нагоды 30-гаддзя аддзялення і презентацыя альманаха «Жырандоля» (№3);

- аўбліненне і правядзенне грамадскай акцыі «Дапаможам музею Быкова ў Вялікай Севярыні» (Метадычна, і ў недзяржаўных СМІ);

- кніга прозы Лявона Вольскага «Міарусы» / серыя СБР «Кнігарня пісьменнікаў» (супольна з ЗБС «Бацькаўшчына»);

- кніга перакладу Э. По / серыя СБР «Кнігарня пісьменнікаў» (група маладых беларускіх перакладчыкаў);

- кніга-альбом пра Барыса Кіта (супольна з ЗБС «Бацькаўшчына»);

- кніга перакладу Э. По / серыя СБР «Кнігарня пісьменнікаў» (група маладых беларускіх перакладчыкаў);

- кніга перакладу Т.Шаўчэнкі і Л.Украйнікі (Мінск, Брэст);

- літаратурныя конкурсы і семінары:

- аснаванне літаратурнай прэміі імя М.Багдановіча «Дэбют» — у намінацыях пэзія, проза і пераклад (супольна з ПЭН-цэнтрам);

- правядзенне конкурса на лепшую другую кнігу (пераможца атрымлівае магчымасць выдаць яе бясплатна) і інші.

- правядзенне семінара «Жанчына ў сучасным грамадстве», прысвечанага гендэрнай проблематыцы.

- У кірунку міжнароднай дзея-

- на пасяджэнні Рады быў адзначаны ёздел СБР у працы Еўрапейскай пісьменніцкай Рады (траўні 2011 г. адбудзенца Агульнаеўрапейскай кангрэс), а таксама ёздел у працы Балтыйскага пісьменніцкага саюза (у красавіку 2011 г. запланавана асамблея гэтаі пісьменніцкай арганізацыі).

- Асноўнымі здабыткамі выда-

- ведаўка-папулярызаторскай працы СБР сталі:

- перыядычна падрыхтоўка і выданне неалежнага дадатка СБР «Літаратурная Беларусь»

- на гэтым жыцці ў газете «Новы час» (1 раз на

- месец, тыраж 7 000 экз.);

- перыядычна падрыхтоўка,

- выданне і распаўсюд (папя-



ровая версія і электронная

супольна з ЗБС «Бацькаўшчына»

рэкламнага бюлетня «Кніганоша» (эмішча анонсы

кніг незалежных выдавецтваў,

інтэр'ю з пісьменнікамі, вод-

гукі і рэцензіі на літвыдзанні);

• выданне чарговага альманаха

Брэсцкага абласнога аддзялення

СБР «Жырандоля» (пры

партнёрамі Сакратарыята СБР).

аўтар калектыўных зборнікаў «Перад маймі вачымі» (1990), «Жанчыны выхадзяць з-пад кан-тролю» (2007) і «Пакахай мяне, калі ласка» (2009), а таксама аповесці «Пазэт» (пра юнацкія гады М.Багдановіча) і зборніка «Наўчны размовы» (існуе ў электронным выглядзе ў беларускай інтэрнэт-бібліятэцы на сایце кампікат.org).

Ладзімір МАРАДУЎ (пазэт; нарадзіўся 4 лютага 1950 г. у г.п. Заліва Гродзенскай вобл.; закончыў БДУ, працаў жураналістам; аўтар кнігі вершаў «Памішчы» на калектыўным зборніку «Нащадкі» (1979) і «Пад небам родным» (1993) і шэрагу публікацый у рэспубліканскім друку),

Сяргей ПЯТРОЎ (празаік, пазэт; нарадзіўся 30 красавіка 1937 г. у Пінскім раёне Гродзенскай вобл., закончыў Беларускі інстытут механізацыі сельскай гаспадаркі і Маскоўскі інстытут наявукава-тэхнічнай інфармацыі, працаў жураналістам; аўтар кнігі «Свет воспоминий» (2007), «Подснежник» (2008), а таксама гумарыстычнага рамана «Мейлах в октябре» (2009)).

Рада СБР адзінагалосна пра-panavala рокамендаваць беларускага пісьменніка Уладзіміра Някляева на прысуджэнне Нобеліўскай прэміі, а таксама ў чарговы раз выказала падтрымку двум іншым зняволеным літаратарам: Аляксандру Фядуту і Паўлу Севярыну.

Рада СБР, разгледзеўшы інфармацыю аб паклённіцкай дзея-насці Васіля Якавенкі ў адносінах да кіраўніцтва творчага пісьменніцкага саюза (артыкул «Дзе схаваны д'ябал...»: «ЛіМ», 25 снежня 2010 г.), рокамендавала Рэвізійнай камісіі пераабраціць яго з пасады старшыні РК (у адваротным выпадку Рада пакідае за сабой права на сваім чарговым пасяджэнні выключыць яго з шаргагу СБР). Раней на сумесным пасяджэнні Рэвізійнай камісіі і Сакратарыята Тэль-Авіўскага Акадэмічнага каледжу; аўтар кнігі «Душпастарская спатканыні для дачнікаў» (2008) і кнігі перакладу: «Кіроўца аўтобуса, які хацеў стаць Богам» Эттара Керота (2007), «Чалавек, які скруя Сыянуну Плачу» (зборнік ізраільскіх аўтавыдзанняў), «Бойня №5, або Крыжовы паход дзетак» Курта Вонегута (2010);

Паліна КАЧАТКОВА (СЦЕПА-НЕНКА) (празаік, перакладчык; нарадзілася 26 лютага 1968 г. у г. Орша; закончыла філфак БДУ; суаўтар дакументальнай кнігі «Трагедия на Немиге» (2000),

ПАРТРЭТЫ

ПРАЛЕТАР НА ПАРНАСЕ: ЦІШКА ГАРТНЫ

Алесь АКУЛЧУК

Першапачаткам Рэспублікі Беларусь сучасная дзяржаўная ідэалогія непахісна дэкларуе абвешчаную ў 1919 г. БССР. Колеры, сімвалы, а часта і метады апошнія леглі ў аснову цяперашняй Беларусі.
Аднак ці ўсё выглядала так «хрэстаматына», як дзесяцігоддзямі зацята паўтаралі савецкія гісторыкі ды прапагандысты? І якой сέння бачыцца асоба першага «батцікі» Савецкай Беларусі?
Аб тым у «ф» і разважае наш аўтар — у сімвалічны дзень 25 сакавіка: дзень абавшчэння незалежнасці Першай Беларускай Рэспублікі XX стагоддзя.

Гэта была ўнікальная фігура. Выходзец з беднай сілянскай сям'і (батька асушаў болаты на Палессі, маці хадзіла да калывльскіх багацяў на падзёнку), малаграматны гарбар (адну зіму слухаў «дэрката», прайоў двухкласную вуччельню), ён быў на росце надзелены вялікімі амбітнімі. Накрэмзаў некалькі вершыкі — на юбыту расійскай мове — і вырашыў падацца да самога Льва Мікалаевіча Талстога: пра жыць пагаворыць да «стыхі» паказаць. Праўда, у Тульскую губерні не дапаў, затое апнуўся ў Кіеве — і панё свае творы ў найбольш прастыжнай таварыщай газету «Кіевскія новості», а па дарозе яшчэ раз прыкідаў, колікі ж гэта яму заплюць ганараду (калі верыць аўвесты) — за радок давалі ажно 10 капеек, а ўсяго ж радкоў тых — іцы сыштак на забраўся!». Ды «ад варот паварот» далі иму не толькі ў «Кіевскіх новостях», але і ва ўсіх іншых кіеўскіх газетах.

А потым — ужодома — на очы патрапіла беларуская «Наша ніва» (прыцэль браў яе ў доктара Клейнбартара, вядомага сέння як бейтрафа Янкі Купала). Вось тады і перастроіца Дмитрий Жылунович на новы лад — і запіша пад беларуску. І нафату ў бальшавіцкай, савецкай ды цяперашняй гісторыі літаратуры прыпішацца Цішкі Гартнага. Але не ў нацыянальнай, нашніцкай... Не яго верш «Хто мы» рэдакцыя «Нашай ніви» дашле альтымістичным водгук, аднак з публікацыяй — не сплюштавме. Хоць допісы-карэспандэнцыі калывльскага хлопца будзе, драпіравішы перапісаць, змянічаць спраўку.

І падасца тады рабочы геній у Вільню — прасіца на працу ў «Нашу ніву». На нач яму прапануюць «татабарыца» на крыўой (якая была) канапе ў пярдняй, а вось працы — не дадуць. І яго зноў адлее крыўду: «Як так?! Не

любіць і тут рабочых». (Гэта пра Аляксандра Уласава, братоў Луцкевічай, Вацлава Ластобскага.) Аб тым, што «па вазе» сваі не падышоў, па талене ды кругаглядзе — не думалася і не магло думацца Цішку Гартнаму, хоць сам Багушэвіч з Сыракомлем блытаў, пісаў аднаго разу ў ліске: «...калі забудзеце сваю мову, — скажу нам яшчэ вялікі піснёр беларускі Кандратовіч, — то памрэ», — чуў звон-гук, а што ён з Багушэвічавай «Лідскі...» — хіба ж запомніш... А мудры Уласаў шырыа жму тады раўг наступаць на настаўніцкую семінарью!..

Гнеўную злосць Цішку Гартны затоіць і на яшчэ аднаго з першых адраджэнцаў: на Вацлава Іваноўскага. Даведаўшыся, што рабочы-беларус шукае працу, той пранідаваў яму службу ў сваім маёнтку; завёс да сябе ў Лідскі павет і — бачыце! — не ў свае палацы хлопца аліўві, а ў хату, дзе жылі работнікі... Парабкам, не раўнуючы, захадзеў зрабіць... А сам жа ён дзялічатаць да познай начыні і на паялі Кленучы Іваноўскага, Цішку Гартны развітачаў і з майткам...

І былі расійскія стаці, якія, аднак, таксама не дали иму гонару-вядомасці Дзям'яна Беднага, хоць у 1912—1913 гадах Зміцер Жылунович друкаваў свае вершы ў бальшавіцкай «Правде» — і пад сваім прозвішчам, і пад псеўданімам Давід Скорякіч...

Тым не менш... ён стаў такі «першым» на Беларусі: з лютага 1918-га — сакратаром Беларускага нацыянальнага камісараў пры ўрадзе РСФСР, і галдректарам савецкай «Дзяянінцы», а затым — і старшынай урада Савецкай Беларусі, хоць і часовага, рабоча-сілянскага...

Ужо даўно народная мудрасць заўважыла: «Німа горшага пана, як з мужыкоў». Ачмураныя, падманутыя, пазбайдзеныя «ліберальнай буржуазіі» самакрытычнасці, «мяккакалесасці», гарнага пачыналі ўсведамляць сябе геніямі і правадвірамі. А як жа, калі «кухарка сможет управляемія страной»?! І аднойчы на нарадзе, якая праводзілася пад старшынствам Леніна, пасля запытання «Хто ў беларуса зможа стварыць урад?» устаў Цішкі Гартны і без хістанінку адказаў: «Я ствару!»...

...Бачыча актыўнасць кіраўнікоў аўбечанай яшчэ на пачатку 1918 года Беларускай Народнай Рэспублікі ды падтрымку ён некаторымі заходнімі дзяржавамі, Ленін і Сталін вырашылі «выпустіць беларускую пару»: стварыць фетыш-дублёру ў форме сваёй — «савецкай» — распублікі. 30 снежня 1918 года ў Смаленску, які падчас німецкай акупацыі стаў цэнтрам таго, што звязаны заходнімі дзяржавамі, Ленін і Сталін вырашылі «выйсці з кірмаша»: «Калі б я раней ведаў, што так хораша вырашыцца наша нацыянальнае пытанне — ужо даўно бы звольніўся з гэтай непадыхаўдзячай для мяне службы! я пехаў бы ў Менск» — бо і пасля «весткі» застаўся ж працаўцаў у Смаленску. Які не зманьваў яго на свой бок «прем'ер» Жылунович...

І праз дзесяцігоддзі забаронаў і замоўчвання, і дэзлагічных выкрунтасці ды замбавання той «бесэсэрыя» не могуць зачыміць святло БНР. Но кожны ж, хто мае очы, працю ѹсю гісторыю — і ўзад, і наперад — можа супастаць той саматужны «манихвіст» ды ўсю падрата-нівыблібленаю ідэалагічную скuru ССРБ-БССР — з наса-



Цішкі Гартны

мрэч нацыянальным выяўленнем дзяржаваства народнай волі, якія была названа Беларускай Народнай Рэспублікай. Толькі некалькі цытатай з адпаведных Устаноўчых граматаў, прынятых Выхінкамам Рады Усебеларускага з'езда: «Беларусь у рубяжах рассялення і колькасней перавагі беларускага народу абвічашаца НАРОДНАЯ РЭСПУБЛІКА!... У рубяжоў БНР абвічашаца вольнасць слова, друку, сходаў, забастовак... безумоўная вольнасць сумлення, незачэннасць асобы і памылкіння... У рубяжоў БНР усе народы маюць права на нацыянальна-персанальную ўстаноўню... права прыхватнай уласнасці на зямлю касуеца. Зямля перадаецца без выкупу тым, хто на ёй працуе...».

Вось такія Устаноўчыя граматы БНР — і такія маніфесты Жылуновичаўскай Беларусі... Як нацыянальная неба і зямля, як дзяржаўная класіка і графаманія...

Новапрызначаны пралетар-старшыня падабраў у сваё «правіцельства» слуцка-камільскіх землякоў: камісарамі па нацыянальных спраўах прасіў стаць Фабіяна Шантыра, камісарамі працы — Язэпа Дылы. Апошні, дастэрвоўчыя каскі-легенды пра БССР, дэталёва «ўзгадваў» («Шлях амаль у сотню год»), як на самым пачатку 1919 года з Цішкам Гартнага наведаў Янкі Купала (які на той час жыў у Смаленску і служыў у падвойнаважаным Саюзе гарадоў, нарыхтоўваў у вакольных вёсках прадукты для фронта і шпіталяў). Тоё, што доўгі блукаў пад цёмнымі вулках (і электрычных ліпамікаў не было, і налёту німецкіх аэраплананаў быўліся), выглядае праўдай. Як і то, што Уладзіслаў Францаўна (пастава жонка, шыцдара душа!) засмажыла яечню і сялянскую каўбасу з кменамі да паставіла на стол самаробны сыр. А вось у тое, што Купала і Купаліха «вельмі ўзрадаваліся весты пра ўзваренне БССР» — німа веры (бо нават назва дзяржавы пададзена не тая — не ССРБ). І не сказаў тады гасцю Купала (не мог, нават шыцдара засмішыць моцным туу каўбасу): «Калі б я раней ведаў, што так хораша вырашыцца наша нацыянальнае пытанне — ужо даўно бы звольніўся з гэтай непадыхаўдзячай для мяне службы! я пехаў бы ў Менск» — бо і пасля «Польмія», і дадуць акадэміка, і прапануюць ачоліць дзяржаўную выдаваццаў. І некалькі ён за той кароткі час папсіе нерваў і лёсаў маладым літаратурным талентам! Гэта пры ім на Уладзімір Дубоўку, на дзясяткі «ўзыўшы ўпачу» — цяперашня сапраўдныя класікі — не змаглі прабіцца ў Беларусі са сваімі книгамі. Цэн-здань Гартнага выдаўца і на сёня ходзіць па краіне — здань пэнзура-бальшавізма! Ходзіць і папішацца ў вачах «чысліх» раджата-рэсіменнікаў найноўшага прызыва...

...Накавальню стальную свою Приготавілі давно под удары, Из желеzа — смягчилось от жара — Острый меч для себя я кую,

яшчэ ў 1912 годзе пісаў Цішкі Гартнага, і друкаваў тяна радкі ў «Правде», і думча не думаў, што прароцъ у іх свій лёс... Не вытрымаў ён «сталінай» на-каўальні-рэзпрысі: выключаны з партыі, звар'яеў — і ў піх-бальшынцы завостранай лыжай прабіцца ў гору. Усё адно як і не на ахеянасці напісаў быў так: «Острый меч для себя я кую», — не для ворага, а сабе. Толькі не меч (яго нават прароцка-пазытычнай гіпербалай можна назваць) каваў-вастрыў Цішкі Гартнага ў апошніх хвілі свайго жыцця, а ўсяго толькі сталовую лыжку...

— А хіба будзе нейкая новая ўлада? — не зразумеў гаспадар.

— А як жа! Ужо ж абвешчана Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікай Беларусі!

Так сталіца-Менск упершыню дадавалася пра новую дзяржаву — з умядованных вуснаў яе першага кіраўніка...

Дарэчы, у згаданым вышэй «гісторычным і лёсавызначальнім» маніфесце Жылуновича Гартнага пра анікую ССРБ новым «правіцельствам» не распавядалася! Як, зрешты, і не думалася абы тым ягонымі лялькаводамі. Ужо 16 студзеня (праз паўмесця пасля абародавання «манихвістаў») аб аўбічынні савецкай рэспублікі бальшавіцкага кіраўніцтва ў Маскве прыняло рашэнне аб яе фактычнай ліквідацыі: да Расіі-РСФСР дадылі Віцебскую, Магілёўскую і Смалянскую губерні ССРБ! З лютага 1919 года Свярдлоў, старшыня Усерасійскага ЦВК, абвісціў у Менску пастанову «Аб прызнанні незалежнасці Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусі» — і ў той жа дзень абвісціў аб стварэнні новай краіны: ЛітБелССР! І, натуральна, глядзеў — як і Ленін са Сталіным — на тое квазістварэнне як на звычайны буфер (ці санітар-на-ваенную зону) паміж бальшавіцкай Расійскай і буржуазным «Захадам»... А пасля сакавіка 1921-га і находит ад Савецкай Беларусі застаненне толькі шэсць паветаў ды паўтары мільёны чалавек: большасць беларускага буфернага пагорадзіў бальшавіцкі адкупніца ад Польшчы.

А самога гора-кіраўніка Цішкі Гартнага — аднаго з першых нацкабарантаў у бальшавіцкім абозе — праз некаторы час выкінць на гісторычны сметнік. Перад тым, праўда, ён ледзь не атрымае (першым) званне народнага пастора Беларусі; яму дазволяўці пакіраўца-предстаратсваваць і «Савецкай Беларусі», і ў часопісе «Польмія», і дадуць акадэміка, і прапануюць ачоліць дзяржаўную выдаваццаў. І некалькі ён за той кароткі час папсіе нерваў і лёсаў маладым літаратурным талентам! Гэта пры ім на Уладзімір Дубоўку, на дзясяткі «ўзыўшы ўпачу» — цяперашня сапраўдныя класікі — не змаглі прабіцца ў Беларусі са сваімі книгамі. Цэн-здань Гартнага выдаўца і на сёня ходзіць па краіне — здань пэнзура-бальшавізма! Ходзіць і папішацца ў вачах «чысліх» раджата-рэсіменнікаў найноўшага прызыва...

— Байцёся, што новая ўлада адбярэ ў вас гэты мёд?

ПУБЛІЦЫСТЫКА

12 (4)

ПАЗЫРЫ

КАПІРКА СТРЫІВАЕ, АБО ПІСАННЕ АД ВАЛЕРЫЯ ГРЫШКАЎЦА

« Праця. »

Пачатак на стар. 1 (9).

Тот же Н.И.Чергнеч помог не одному десятку талантливых людей, от которых вы отвернулись, реализовать свой творческий потенциал. Ты же поэт, неси достоинство это звание, для истинного поэта, как я понимаю, оно выше всяких КРЕСЕЛ. Угомонись, Нельсона Манделы из тебя не получится. Да и Шандора Петфи, и Гарсиа Лорки тоже...». Всё тебе!

Не, не прабачы ў Грышкавец Някляеву. Гэтак адхвастаў з «дзяржаўнай» газетнай трывубны.

А Някляев, сам таго не ведаючы, адказаў яму яшчэ раней, у 2007 годзе, кароткім вершам:

I слава, i гроши — вадою ў пасок.

I горы ў нізіны, i вусце ў выток.

I ёсць-ткі жысьцё — як на святах квітак.

І экар ва ўсіх жылах.

Напружанне.

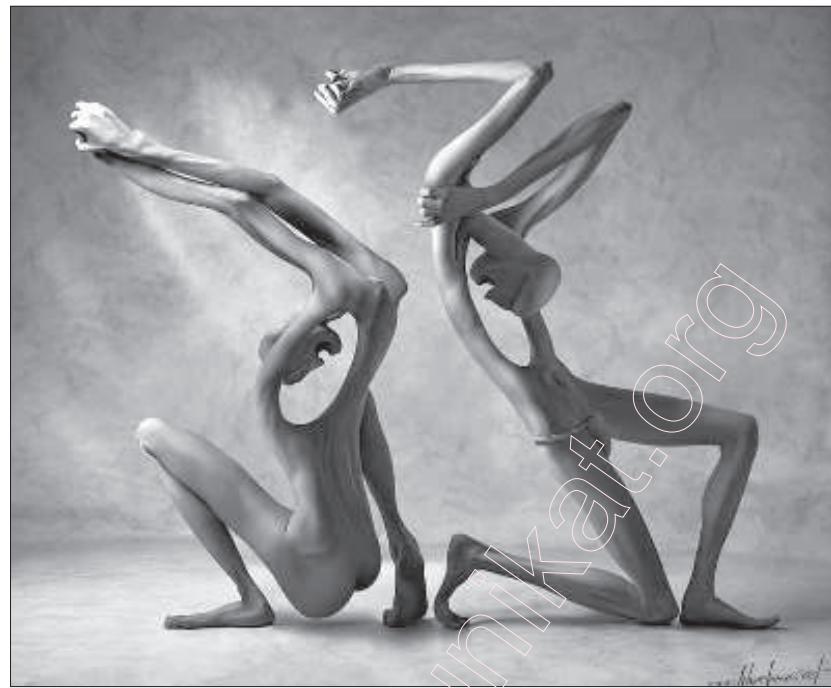
Ток.

І пайшоў ён, гэты Грышкавец, лесам...

Цяпер дастану і я сваю тачку. «Бывают странные сближения...». У 1966 годзе, калі ішо судовы працэс над пісменнікамі Сіняўскім і Даніэлем, у «Ізвестіях» выйшоў зласлівы артыкул Д. Яроміна «Перевертышы». На яе адказаі У. Карнілаў і Л. Чукоўская — лістом у рэдакцыю «Ізвестій», які, вядома ж, не быў апублікаваны, перавандравашы ў «самсыды». Былі там такія радкі: «*От авторского словаря и системы мышления разит тем словарем и тем ходом умозаключений, которым отличались газетные статьи в наиболее острые периоды стalinских кровавых гластав на людях... Прежде всего статья Дм. Еремина безнравственна. Наносить публичные оскорблениния людям, которые в данную минуту находятся в тюрьме и лишены возможности ответить, — неблагородно, низко.*

Гэта ж таксама якраз з няпісаных правілаў літаратурнай супольнасці. Але, мабыць, для Грышкавца «милості падышым» — пустая архаіка. Ды ў яго і свая шкала каштоўнасці маеца, па якой сам карае смерцию і мілуе. Бысі ѿн у тым жа апошнім артыкуле між іншымі прыбіў «прігвоздзілі» да ганебнага слупа Васіля Быкава і Алеся Адамовіча:

«*До гробовой доски не забыть мне день 5 октября 1993 года... Накануне тех трагических событий в газете «Известия» появилось «Обращение творческой интелигенции к президенту России Б. Ельцину» с призывом самым решительным образом покончить с «засевшими в парламенте подонками». Среди подписавшихся были, как это ни покажется кому-то странным, имена двух белорусов — это наши «выдающиеся письменники-гуманісты Алеся Адамович і Васіль Быкаў».*



Сумленне

Падвёў аўтара «гвоздильны аппарат». Зварот гэты, вядомы таксама як «Ліст 42-х», выйшаў у вядучай маскоўскай газэце на «напярэдадні тых трагічных падзеяў», гэта значыць разгону расійскага Вярхоўнага Савета 4 кастрычніка, а пасля. І зусім не было ў ім (ды і не магло быць) закліку пакончыць «з засевшымі в парламенте подонкамі». Грышкавец сам прыдумаў і «впариў» чытчам гэту вынятку нібы з ліста. Перакананія не складана, знайшоўшы ў Інтэрнэце гэты дакумент. Так што дарма ён наўешва на Быкава і Адамовіча сваіх «сабак» у духу ўсё таго ж «Політычкага бессебесдакі», які ганьбіваў гэтых пісменнікаў за беларускасць, адстойванне незалежнасці і суверэнітэту краіны.

Да таго ж аўтар цікавам вольна, у духу эмачыйных кухонных гутарак, тлумачыць тэя сапраўды Ну што тут папіша! Не заехаў у Пінск да вялікага гуру Грышкавца «искатель денег и чинов» Някляеву, не выказаў душу наоконту наўных дамаганняў на презідэнца крэслу!

Ну што тут папіша! Не заехаў у Пінск да вялікага гуру Грышкавца «искатель денег и чинов» Някляеву, не выказаў душу наоконту наўных дамаганняў на презідэнца крэслу!

трагічныя падзеі каstryчніка 1993 года: «*Ночью в барске по Москве реке тайно вывезены десятки трупов (кто их считал?) — на глазах тысяч других людей. Тех же самых журналистов, дипломатов и прочей, прости Господи, так и хочется сказать, провокационной НЕЧИСТИ...*». Вот так зліце, вот так влечелічівый бульварным пісакам и острஸловам продажных телевізійных каналоў, борзопісцам расплодившихся ў неімоверном количстве «независимых» газет и журналоў!..».

Гэта каму і па кім Грышкавец кідае маланкі літаратурнага кра-

тавор-флюгер Евгений Евтушенко вступіўся из штата Оклахома, где давно уже ТВОРІТ, в заштуту беларускага колегі. Что, как по мне, не делает чести Владимиру Некляеву. Впрочем, насколькі знаю, оклахомскі творец Евтушенко большай специаліст по часты «заявленій», он іх постаянно і делает — то по собственнай ініцыятыве, то по «рекомендациі» определенного круга. Это именно Евтушенко как раз і стал одним из інициатораў того, печально известнага «заявленія творческай интелигенцыі» в газете «Ізвестія» с требованием «покончыць с засевшымі в зданні Верховнага Совета подонкамі», под которым поставили подпіси Алеся Адамович і Васіль Быков.

Ізноў жа, атрымліваецца, «марынітка». І бухнүў жа Грышкавец, не зазірнуўшы святы, гэта значыць у «суміне відомы» ліст. Няма там прозвіща Еўтушэнкі спрод падпісанта. Гэта значыць «адным з ініцыятараў» ён анік не быў. І фраза наконт «покончыць с заседавшымі...» таксама няма, пра што я ўжо гэзаў.

«*Но вернемся к Некляеву, — пиша ў завяршэнне Грышкавец. — Это перед ним испытываю я чувство и собственной вины, не уверсан от дурнога соблазна похода за властью...».* Ну што тут папіша! Не заехаў у Пінск да вялікага гуру Грышкавца «искатель денег и чинов» Някляеву, не выказаў душу наоконту наўных дамаганняў на презідэнца крэслу!

А фарысейства працягваецца да далей: «*Дорогой Владимир Прокопович, дай Бог тебе здоровы! А еще — сил и мужества не только вытерпеть тяготы лишений, что, согласись, ты сам накликал на свою голову (и не только на свою!), но и прозреть, ибо ненависть затмевает разум еще больше, нежели жажды денег и власти...».* Ізноў жа доказаў — «Барьер політичкай слепоты» Т. Бумажковай. Як пад капірку пісана: «прозрі!»

І ўжо зусім інтымна, як бы на вушка Някляеву: «*Мы давно уже не в том возрасте, когда шутят со своим здоровьем, играют в прятки с совестью...*».

Мы — таварыши Сальверы і спадар Монарт...

Пра сібе Грышкавец, падкрэсліваючы сацыяльную чысціню біяграфіі (не з буржую), піша:

«*Вся моя молодость (да что там молодость!) прошла в казармах, общагах, бараках, на страйках, в геологии, колхозах-свояхозах — в тайлі, в стяпах, у далах і близкіх морей. Тем не менее я, в отличие от всяких-разных советских «пазаў-ляўрэтаў», ни разу не позволіў себе то что плюнуть, дурнога слова сказать в адрес Страны, что нас родила, что была нашей Родиной.*

А няўжо нешта благое ў адрас краіны Саветаў казалі або пісалі Барадулін, Някляев і іншыя абліянія Грышкаваўшым пазытывы? І якую Радзіму ён мае на ўвазе, калі яна «была»?

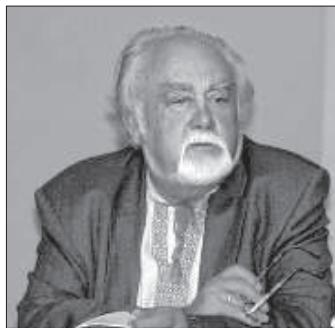
...У фільме «Халоднае лета 53-га» ёсць такі эпізод. Блатнякі, якія захапілі вёску, выцягваючы са свірана двух «палітычных» Капальчыка і Луску. Шырокаморды урка хапае Луску за каўнер: «Радзіму не любіш?! Ніна-а-а!» — з размаху каленам на твар ды кулачышчам на мазгах.

Таксама ж — патрыятычнае выхаванне...

СВЕТАЧ

ШАЎЧЭНКАВА «СЛОВО НОВЕ» — НОВАЙ УКРАІНЕ

Раман ЛУБКІУСКІ



Ідеал Тараса Шаўчэнкі («Раю світлій... моя Україно») выплыває з національного досвіду, стражданага, прыхаванага, нішчанага, а пасля Шаўчэнкі — плюндрыванага яшчэ паўтары стагоддзі.

Погибнеш, згинеш, Украіно,
Не стане знаку на землі,
А ты пишацца колісъ
В добрі і розкоші! Украіно!

...Воскресни, мамо! І вернися
В світлицю-хату; опочай,
Бо ти ахад надто вясёле втомилася,
Гріхи синові несучы...

...Сказки, що правда оживе,
Натхне, нахліче, нахнене
Не ветхе[е], не дрееле слово
Розглєднє, а слово нове
Меж любоми криком пронесе
І люд окрадений спасе...

(«Ося», раздзел XIV)

Ужо ў адным з ранніх твораў паэт кінуў сваім сучаснікам заклік, які сёння набыў новы змест:

В Украіну ідіть, діти,
В нашу Украіну...

Наша Украіна, паводле Тараса Шаўчэнкі, гэта бацькаўшчына сэрца, айчына духу, краіна рыцарства, зімля, дзе пануюць дабро, згода, высокая мараль. Віртуальнае, так бы мовішь, утворенне, заснаванае на гісторычных реаліях тых часоў, калі Украіна была княжскай дзяржавай, а потым касцакай распуштітай, і даючена ўзўленіямі пра досвед вядомых домакратычных дзяржаў («Чи діждземся Вашынтона з новім і праведным законом?...»), — Шаўчэнкі вое бачанне украінскай дзяржавы разам з тым натыкаецца на многія балівыя парогі розных этапаў украінскага дзяржававторства, неперадоўленыя супірачнісці, розныя аномаліі і дэфармациі ў мадэляванні украінскай ідэі, закладзеныя і ёя ворагамі, і недалуктим дамарочшчынны ўладарамі.

Шаўчэнкі ўзімі самастойнай украінскай дзяржавы — на мякіх дэмакратычных федэральных славянскіх народу і ліберальная-грамадзянскай супольнасці, досьць невыразнай за сацыяльнымі прыкметамі, але выразнай, адзначым, дужа выразнай нацыянальнымі характеристыкі, традыціямі, этычнымі і духоўнымі канштотнасцямі. Гэта значыць, аўтар «Казара» марыў і сніў Украіну іншую, чым яе бачылі сябры-кірylumефольдэўцы ці патрэбыты «каўбасы і чаркі», прыхільнікі «вальнадумства ў шынку». Ён прагнунуў, лілолу ў душы Украіну украінскую, аднак з таго плацдарму пераносіў яе ў страшны, забойчы, ненавісны, самазічальны контэкст расійскай дэспаты.

Можа быць, у вачах єўрапейскага і сусветнага чытача — ачысцілася нашая віялікай гісторыя, якую стагоддзямі прайнічавалі, пераходзілі ды сплоніравалі прыдворныя царскія гісторыкі, публіцысты, папулярнізаторы «сабирания земель», плакальнікі па «общее отечество» і хатнія міфатворцы «братьной колысікі».

Міжнародная супольнасць нарешице павінна ацаніць уклад у скарбніцу сусветнай культуры і наўку, які зрабілі Украінцы, — ад Юрыя Драгобыча да Івана Пуллюя, ад Міколы Гоголя да Сергія Каралёва, ад Аляксандра Архіпенкі да Аляксандра Даўжонкі, ад Васіля Ерапаненкі да Якава Гніздоўскага ды Святаслава Гардзінскага.

Агалошуваю тое, бо супраць каго найбольш, як не супраць Шаўчэнкі не толькі ў расійскамоўным аспродку, а і сярод англамоўнага распаўсюджваючага не зярніты ісціны, а спекулятыўнага, украінафобскія сцверджанні і аізны.

Мабысь, прадуманай і добра аплочанай кампаніі дыскрэдатаціі генія ёсьць толькі фрагментам шырэйшых і далёкасіжных антыўкраінскіх праектаў...

Але няхай будзе вядома ўсім апанентам нашага выбару: у XX стагоддзі Украіна перайшла Даіну смерці, і нават калі яе змушошы азіраць, дык яна не спыніцца. Вырываемся на цывілізацыйны прастор са шматстагодзевага блукання па «ропутах велеподных». Адолюваем анямію, і недалуктим дамарочшчынны ўладарамі.

Вырываемся з палітычнай летаргіі так паспяхова, што палітычныя партыі пладдзяцца, як аўстралійскія кралі... И далей бэрсаемся ў супірачнісцях — ужо циперашніх, постмайданавых.

Не зважаючы на прыход амронай новай улады, дыхаем смрудам раскладзенай імперыі, нам тыкаючы на душы саўковай і савецкай настальгіі.

Не эвакуіваем акупацыйны кантынгент з украінскай інфармацыйнай прасторы, не выведзена на свет бўкы ўкраінскай кнігі.

Не паставілі на месца паэта і палітика Аляксандра Мароза, моўнае пражэктарства якога аб наданні расійскай мове афіцыйнага статусу — не што іншое, як канвульсія наамаганне «матір катувати...».

Тарас Шаўчэнка ўсім сваім подзвігам і таксама ўсім «життіям після життя» дамогся нечуванага: поўнай ідэтычнасці са сваім народам, з гісторычнай і палітычнай сутнасцю вызваленай бацькаўшчыны, з доляй «і мертвіх, і живых, і ненародженніх» украінцаў. Ён яднае ў украінскай і сусветнай часці прасторы рознадалленых ад сябе пакаленін, згуртоўвало их у адзінную і святую «сем'ю вольну, нову».

У творчай спадчыне Алексы Новакіускага зберагаюцца эсکізы нарысы задуманага жывапісцам незвычайнага скожата. Гэта меў быць трыптих. У першай частцы, за плячымі ў Шаўчэнкі, які абдымае

двох дзетак, з'яўляецца смерць з касою. У другой — яе ўжо няма: зноў бачым паэта з дзецьмі.

У трэцій з'яўляецца Анёл. Ён абдымае магутнымі крыламі Шаўчэнкі і дзяцей — хлопчыка і дзяўчынкі.

Змяненца відашэраг, і выява набывае сімвалічны сэнс: перад ШАЎЧЕНКАM, перад яго вечна жывым, вечна новым за клікам-жаданнем: Сваю Украіну любіць!

ШАЎЧЕНКА. АЎТАПАРТРЭТ СА СВЕЧКАЙ

Раман ЛУБКІУСКІ

Казарма... Ноч... Сінірэжка спяць і сцены, і вуглы, і дзвёры.
Ён захацёў намаліваць сібе самога на панеры.

За штырхам штырх — так лёс-平淡ец пад пенай хвалю расцінае...
Ды сігай сісніць алавец у пальцах зблененых не мае.

Няма... Ёсьць — ноч. І той мундзір, і безнадзеянае храненне.
І плац. І ротны камандзір.
І боль — тупы да атупення.

«Цябе няма. Цябе няма!
Ты сам у тых пясках — пясчына.
І знаць не будзе Украіна,
які буран цябе ламаў!»

«Як не зламаem, дык сагнём.
Навечна
жыцьмеш
пад прымусам!..»
Гарыць сляза сівым агнём
пад непакорна звіслым вусам.
І ўжо казарму, трон і плац
жара агонь несамавіты.
Не плач, Тарас. Цар — заплач:
у тым агні — ты будзеш біты!»

Пераклад з украінскай А. А.

СУСТРЕЧЫ

ЮБІЛЕЙ БЕРАСЦЕЙСКАЙ ЛІТСЯБРЫНЫ

У пачатку гэтага года

споўнілася 30 гадоў Брэсцкаму абласному аддзяленню Саюза беларускіх пісьменнікаў. Урачысты сход з нагоды юбілею прайшоў у актавай зале абласнай бібліятэкі імя М. Горкага. Адначасова адбылася прэзентацыя трэцяга нумара альманаха «Хырандоля», які выдаецца пісьменніцкай суполкай.

Прысутны ў зале пісьменнікі і прыхільнікі роднага слова адзінай національнасці памяці і павагі тым, хто начынаў распальваць літаратурнае «Берасцейскае вонгніча». У мінулася вірталіст відзаматэрыялы пра юбілец і творчасць Уладзіміра Калесніка, Міхася Рудкоўскага, Ніны Масіці...

Свята стала знакавай падзеяй у культурных жыцці вобласці, засведчыла ѹднанне національных творчых слаў. Неаспречна адно: пісьменніцкая сябрына



старэйшай і незалежнай творчай арганізацыі жыве, берагае традыцыі, дбае пра заўтрашні дзень. «Мы ёсць, — сведчылі выступуць, — мы нікуды не знікалі і не збіраліся гэта рабіць». І нават «пераежчыкай» у прыўлады Саюза (пра гэта зазначыў прысутны ў зале старшыня СБП Алець Пашкевіч) ў берасцейцай зале, якія зрабілі ўпершыні чаргу лічача сябе адказнымі за національную культуру, імкніцца ўз'ядніць, бо менавіта нешта не тое, бо менавіта самі юбіляры ў першую чаргу лічача для таго, каб не ператварыліся

яна ў тло. А плён ёсць, бо і сама берасцейская сябрына, як называў Алець Радзанай (ён таксама бывшы гасцем сэанса), «пра неўміручасці», якая, насуперак усяму, убірае ў сібе творчую энергию прасторы і не байдыца балотнай каламуні. (Дарэчы, ні ў адным з відомых мне слоўнікаў (гэта адказ «Вечэрнему Брэсту») слова «въыспа» не перакладаецца як кочка-купіна. У тых, хто на выспе на купіні, — вельмі розная жыццёвая філософія).

Акрамя названых вышэй гасцей, павіншаваць юбіляраў прыехала з Менску даўні сябар берасцейскай пісьменніцкай суполкі Анатоль Вярінскі. Называць гosцем сёnnяшніягa менчукава Васіля Жуковіча ўжо неяк і не зручна: ён заўсёды заставаўся

як, выдаўцоў, рэдактараў перыядычных выданій (акрамя Мікалая Аляксандрава, рэдактара газеты «Брэсцкі кур'ер», пазета, журналіста, «трымальніка офіса» пісьменніцкай суполкі)... Ніхай не было на ўрочыштасці і людзей, што адказваюць за культуру... Напісаў апошніе, і падумалася: нешта не тое, бо менавіта самі юбіляры ў першую чаргу лічача сябе адказнымі за національную культуру, імкніцца ўз'ядніць, для таго, каб не ператварыліся

і мастакіх выданняў. А яшчэ са сталовымі серызімі, адзін як у пісьменніцкай рэзідэнцыі, што ў самым цэнтры Луцку. Такі што, як гаворыцца, будзем каву піць і вас, шаноўнай суседзі, успамінца.

Ну і сустраканіе, вядома. Украйнскімі сябрамі падтрымана ініцыятыва Алеся Пашкевіча на конці таго, каб, прымячуць пад углом пленісці прысценкі, пад непакорна звіслым вусам. І ўжо казарму, трон і плац жара агонь несамавіты. Не плач, Тарас. Цар — заплач: у тым агні — ты будзеш біты!

Як і выбае ў добрых людзей, на сцяне гучалі песні. Іх, на слова паэтаў Прыбужскага краю, выканалі Алець Паплаўскі і Вольга Сідарук.

«Світа заўсёды было ў народзе школай маралі», — ужо цяпер, калі галоўныя ўрачыстасці зачончыліся, прыйшло разуменне глыбіннага сенсу гэтых слоў Уладзіміра Калесніка. Хочацца спадзявацца, што мы, усе тыя, хто рыхтаваў святочную мерапрыемствы, улічылі гэты напамін арганізатораў і першага кіраўніка нашай пісьменніцкай сябрыны.

Мікола СЯНКЕВІЧ

ПУБЛІЦЫСТЫКА

14 (6)

► РОЗДУМ

У ПОШУКАХ РАДАСЦІ, АБО ЦІ ПАТРЭБНА ВЕРА БЕЛАРУСАМ?

Алесь ГІБКО-ГІБКОУСКІ

**Вясна, якая пачынае набіраць
моц, прыносіць з сабой і
традыцыйныя веснавыя
святы.**

Усялякія святы, а веснавыя, што сімвалізуюць сабой пачатак новага жыцця, асабліва, падштурхоўваюць да нейкіх зменў у жыцці, выўлююць нашыя прыхаванні таленты і здольнасці, мабілізуюць на добрыя ўчынкі, часам вельмі важныя, чаго у пасядзенніх жыцці ад нас бывае цікава дачакацца. Добрыя святы заўсёды пакідаюць у нашым жыцці выразны след — след сапраўднай Радасці, дзеяя якой, магчыма, мы і з'яўлемся на гэты Божы свет.

Дзяцінства светлая пара...

Прынамсі з найлепшых успамінаў майго дзяцінства ў мяне засталіся якія згадкі пра святы. Тыбы прыгожыя вісковыя святы, якія яшчэ жылі ў нашых вёсках і вёсачках сваім паўнавартасным жыццём. Прchyнам не толькі галоўныя ролігічныя: Вялікдзень ці Каляды. Якія святы і стваралі загаданую Радасць жыцця. (Пішу гэтага слова з вілакі літары, бо яно ўключае ў сібе вельмі значныя духоўныя сэнсы, пра які і хочацца пагаварыць ў гэтым артыкуле.) Тую самую Радасць, якую сέйчэна, монца ўстрывоўканаі эпідэміяй дэпрэсіі ў грамадстве, актыўна заклікаюць павярнуцца псехолагі, псіхатрапеуты і нават псехіатры. Відавочна, што сέйчэны мы назіраем вілкі дэфіцит яе ў нашым жыцці. Сέйчэна на вуліцы той же стадыі нават элементарную праяву гэтай жыццёвай Радасці — усмешку — сустранешняча. Агульна выраз нашага народнага твару — заклапочаны і засяроджаны, механістычна-дзелавы. Што ж — які век, такі і мы...

Дык вось, святы майго дзяцінства былі як мае быць напоўнены гэтай самай Радасцю жыцця. Яны запомніліся сваім асаблівай, нязмушанай атмасферай. А ў сукіннасці з усім належнымі святочнымі рytualam, у тым ліку і з багатымі святочнымі сталамі, на якія выстаўлялася ўсё самае-самае, гэта было нешта незабытнае. Ды і не была тады яшчэ страванча тая наша амаль першавітная здольнасць радавацца жыццю проста так, да прыкладу, ад таго, што ты жывы і здаровы, што растуць побач твае дзеці і ўнукі, што поле засеняна, што ў хлявах падае голас жывёла і т.д., і т.п.

І хоць ужо монца прайшоўся тады на нашых землях бальшавіскі бот, пакінучы шмат брутальных слядоў — як вонкавых, так і ў душах, але згаданая Радасць ўсё яшчэ брузіла навокал. У таякі моманты людзям калецца выяўляць ўсё самае лепшае ў сваі душы, самае чалавечнае. І яны яго актыўна выяўлялі.



Немалую ролю адыгрывалі царквы і касцёлы. (А ў наших місцінах яны сустынавалі на парытатных пачатках.) Гэтыя, маючы амаль тыльчагадовыя традыцыі, інтытуты нашага быцця хоць і былі тады монца прыгіннутыя дзяржавай, але ёсць ж заставаліся адным з нямногіх апіртычнай адуслоўленай фармуецца як бы запаса...) У нашым выпадку разома ідзе менавіта пра энергетичныя прыродныя запас.

Але, відавочна, што ты ці іншыя прыродныя і гісторычныя катаклізмы, што прыпадаюць на лёс розных пакаленняў, прымушалі той «залаты запас» расходзіцца. Думаю, што тая здарылася і з нашым этнасам, якому калісці «пашчасціла» апышніца і пасліцца на сталае жыццё між двумя магутнымі цывілізацыйнымі сіламі. Пэўны час, наступіў тая сілы «аперваліся», ішоў іх перыяд акліматызацыі і ўрастання ў ландшафт, усё было аднонасці ціпрыма. Акурат тады ледзь не сенсацыйна ўзнялася на згаданым цывілізацыйным памежжы першая наша дзяржава — ВКЛ, хутка набрываляла сілай і наватней чысці магло дыктаваць у пэўнай ступені свае правілы гульні. Але ў суседзіі быў значна больші фізічны патэнцыял і апертубанная прастора, так патрабная для нагульвання «масы цела» — і ёнік быў драматычна прадказальны.

Раней ці пазней апрыоры не-біспечнае наша «санітарна-кардоннае» становішча мусіла даць сваі амодуны плем. Чужыя ідэалагемы, як небіспечныя вірусы, актыўна атакавалі наш этнічны арганізм, імкілі размнажаліся там і сталі пашкодзіць ягоныя душу знутры. Пакутлівы гэта быў стан, які доўжыўся не-калькі стагодзін. Яго сляды і сέйчэ яшчэ захаваліся ў нашай генетычнай памяці, таму і сέйчэ яшчэ нам часам сніцца канмары нашых продкаў. А вынік яго быў заканамерным. Што, да прыкладу, адбываецца з кавалкам жалеза, якое апінулася паміж дзвумя вільністымі і магутнымі магнітамі? Яго ўнутранная малекулярна-атамная структура падвяргаецца дзармаці, парушае яе баланс і ўрэшце кавалак той становіца непрыдатным для добрага вырабу...

Дык вось, згаданы «залаты» запас трывалаці, які стагодзімі не даваў нам загінчыць, на мой погляд, практична скончыўся акурат

у 50-60 гады мінулага стагоддзя. Некалькі дзесяцігоддзяў пасля мы жылі па інерціі... Акурат тады сталі імкілі прагуліцца ўсемагчымыя рысы маральнага і нават фізічнага выраджэння цэлых сацыяльных груп нашага нарада...

Антыхістэма — як дадзенасць

На першы погляд, у кожнага з нас ёсць выбар усіхіх спакусаў пазбегнуць. Але чалавек па свайя сутнасці — істота цікаўная, чым усё інфэрнальнае цудоўнае карысцяцца. Адсюль і згаданая небіспека, прычым небіспека не толькі для асобных людзей, але і для чалавечества грамадства ў цэлым.

Якраз дзякуючы ўсіхімізгаданным тэхналагічным дасягненнім, сέйчэ зноў вельмі актыўна выйшла на сусветную духоўную аван-сцену так званая «антыхістэма».

Аўтарства гэтага тэрміну належыць адміну з самых цікавых навукоўцаў і філосафаў XX стагоддзя Льву Гумілеву. У сваіх творах ён бліскучу апісаў і ахарактарызаваў гэтую смяротна небіспечную для чалавечства пачвару. Калі паспрабаваць даць ёй проста вызынчэнне, то гэта светапогляд, супрацьлеглы ўласна самому жыццю на Зямлі. Задача ягоных носібітаў — разбурыць ўсё існае і адправіць яго ў небыцце. Зразумела, загінчыўся разам з ім самім. Нешта накшталт бледнай спірахеты, якая трапляючы ў арганізм, з неікі час з'ядзе яго знутры і гіне пры гэтым сама. У тым жа хрысціянстве такая сіла з дажды часу слушна носіць назуву «чынчыстай», і змаганне з ёй — галоўнае поле баражыў гэтага рэлігійнага вучэння.

Дык вось, яшчэ задоўга да

хрысціянства аднымі са стаўпоў

абароны ад наступу «антыхістэ

мы» быў наш жыццёвік інтынкт

самазахавання, які сілкаваўся

якраз ад прыроднай Радасці

жыцця. І што парадаксальна,

зайдёся быў на гайдалойнейшым

саюзікам хрысціянства ў гэтай

баражыбе пасля яго з'яўлення.

Прыты, што ролігія многія пра

явіяў згаданай Радасці адносіла

да грахоў. Але баражыба з агульным

магутным і небіспечным ворагам

зрабіла гэтыя дзве вялікія сілы

саюзікамі.

Трэба сказаць, што нашыя

продкі заўсёды выдатна адчuvалі

небіспеку носібіту «антыхістэ

мы» поглядай, бачылі да іх

сенсацыйнымі «открывеннімі»

разбуранне і пагібель для ўсіго

жывога. Царква прости ўзначали

ла гэтую баражыбу, нягледзячы на

сваю неманалітнасць на нашых

землях. Нават у самых цікіх уз-

аменных канфліктах між сабой на

нашай зямлі і царкве, і касцёл

не спакусіўся звярнуцца за дапам-

ожай да «антыхістэмы». І сам па

сабе гэты факт для гісторыі ўні-

кальны, бо ў іншых землях было,

мякка кажучы, па рознаму...

Да якога берага плысці?

Дык можа лягчай адказаць на другое сакральнае пытанне: «Што

рабіць?». Бо асабліва ў людзей майго веку нагатоў шмат рэзпятай — толькі паспявай запісваць. Але ведаю адно, усе іншы будуть краіне суб'ектыўнымі і ад Божай ісціны ў той ці іншай ступені аддалеными.

Але і зусім прамаўчаць у гэтай сітуацыі не выпадае. Раз зачап'ю «ліх», адказай за свае словаў.

Найперш варта было б усім, хто жыве на гэтай зямлі, які раз успомніць пра сваё галоўнае салозінка ў вечнай баражыбе з «антыхістэмай» — царкву. Яна адрозна адміністрація з нас ніколі ту баражыбу не спыняла. Нават тады, калі на Беларусі дзесяціна заставалася толькі дзясятая частка ад усіх храмаў. А, значыць, і веру баражыбу і дзядоў, да якой сёння многія з нас ўсё ж пахінулі, захобівалі...

Нехта нагадае мне, што і царквы сёння так іншакі задейнічана ў супрацьстаянні эліт. Не буду спраччацца... І ўнутры царквы няма маналітнасці. Добра сказаў адзін знаёмы святар: «І ў царкоўнай «дзяржаве» не ўсё спакойна...». Што ж, і там служаца жывыя людзі, у якіх ёсць свае прыватныя погляды і прыхильнасці, як палітычныя, так і духоўныя.

Але па сваім вышэйшым духоўным прызначэнні, у асобе сваіх самых сумленных, самых выбітных сыноў, царква праства авабізіана выконваць сваю кансалідуючу функцыю. Прыхым на ўсіх узроўнях. Найперш — як рэтранслятар сапраўднай веры. А давайце сумленна адкажам: што ёсць сёня для нас больш важнае, чым вера? Што ёсць у нашым жыцці больш складнае, чым вера? Па сутнасці мы жывем менавіта так, як верым. Гэта іна, вера, актыўна фарміруе наш быт, звязкі і прыміхі, нашыя ментальнасць і тэмперамент, нашыя традыцыі і законы... А значыць, і наша дзяржава-несьць, і нашу будучыню. Мы, бадай, не ўсведамляем, да якой ступені ўвесь лад нашага жыцця прадвізначаны гэтай самай верай. Прыхым нават тады, калі нам здаецца, што мы не верым ні ў Бога, ні ў чортага...

Яшчэ адзін мой знайомы, надзвычай адoranы чалавек, філосаф, па духоўных перакананнях — атэіст. Гэта не перашкоджае мне — хрысціяніну — сібраваць з ім. Дык вось нават ён, няверуючы, не можа не прызнаць, што калі сёня адпрычынішь у нас хрысціянскае вучэнне, то што ўзмане...

І насамрэч: што можна пра панаўца сёняння ў нашым краі як альтэрнатыву хрысціянству, аль-тэрнатыву веры? Што можна нас розрэлініць перад тварам прагнаным, бязлітасцю «антыхістэмы»?

Пішу не ў піку іншым ролігіям, да якіх стаўліся з вілкай павагай. Тут вельмі важна абавязковы канекст...

Перакананы, што калі мы ўрэлъянісці зможам выкананы задачу духоўнай кансалідацыі, калі да нас верненца сапраўднай веры, то беларусы больш не будзе пагражана духоўнай і фізічнай анігліяцыяй. Маючы пэўнасць у будучыні, мы здолеем ажыцьці тую нашу сапраўднную спаконівочную Радасць жыцця. А ці не та і ў лёсікіх канкрэтнага чалавека? Пэўнасць дае яму і сілы, і Радасць!

Не магу не паўтарыць тое, з чаго пачаў: а іші не для Радасці мы з'яўлемся на гэты свет?

ВІДАРЫСЫ

НЕ ДЗІВАКІ ЛЮДЗІ
(з кнігі «ПА ДАРОЗЕ ДАДОМУ»)

Алесь ЖУК

**Прайшлі дзясяткі гадоў,
многае сцерлася і ціраецца з
памяці, здавалася б значае,
сур'ёзнае. А дзяцінства
помніца светла, востра і
нават балюча, акно да тых
па-сутнасці бяскрыўдных
дзіцячых крываўдай.**

**Забываюца нават абліччы
адняваскоўцаў. Згадваюца
яны найбольш з-за вясёльых ці
недарэчных прыгод, якія з імі
здараліся.**



Справдечны конюх Іван Іванавіч па мянушцы Дзед дужы. Успамінаеца гаты Дзед дужы наўперш у вясёлай сітуацыі: будучы на падніту заішоў да нас у двор, дзе за яго ўзяўся неявілікі, але надта ідавіты і з хупчасты чырвони Шарык. Дзед дужы разыў адманухуцца да нягнознага з выглядзу сабачкі, шматлгануў са штаноу зброленую з коанске збруй пагоністую сырамятную папружку, але не успеў прытрымамаю, кукою штаны. Нагнугица па іх не даваў сабака, і ходы са спушчанымі штанамі з двара не было. Пацай кілкаца дапамогу. Калі ў іслед за баскакам выбег на двор, то ўбачыў Дзеда дужага без штаноу, які адманухваўся ад сабакі сваёй фірмоваю папружку...

А вось прыхожых людзі запоміліся і памітаўца. Найперш старац дзядзька Аніська. Быў ён вышыт спрадняга росту, касцісты, валаасы даўгаватыя, сівыя, твар злётку зарослы ні то пасівелай барадой, ні то даўгаватай шчэццю. На ім і ўлетку была суконная, вынашаная і парыжэлкая світка амалы да каленя, ўстакам ж падыжала суконная летняя шапка, на баку вялікай палатняная торба, у руках акораны дубовы кій з утітам на канцы цвіком. Дзядзька Аніська не кульгаў, а толькі злётку накульгаваў, хады было зауважана, што нага яго не зусім слухаецца.

Ён чамусці засёды прыходзіў у вёску цераз мост. Якою дарога і калі Аніська східзіў, ніхто не бачыў.

Аднойчы і мне давялося дапамагаць дзядзьку Аніську дабрацца на кам у вёску.

Наша неявілікія речкі Лакнэя нават пасля таго, як яе скалечылі меліяратары, — канализавалі — першыя гады не хадзела зміраць.

ці і пакарацца, устроўвалася вясновыя паводкі: запівалі пойму з кілеметр шырэйню водой, гніала крыгі і на пащуху нам, дзеям, зносіла мост. Дзяякучы насыпу быў вузакалейкі мы малі падыходзіць амаль да самага моста і назіраць, як гата адбываеца.

Спачатку адна вялікая крыга ўпіралася ў палі пад мостам, падпілавала другую, нырала пад яе, потым трэцяя, крыгі грувасцілісі, і ўжо пасля абеду, калі з палёў сама імчалі ручай, вада ў раці падымалася, мост пачынал патрэскаваць, потым трашчапаць, і ўропце не вытырмліваў напору ільдзін, зрываўся з паліяў.

Лідзінны вырываліся на чыстую воду, адны імчали далей па пльні, другіх зносіла на мелководу. Яны пасля паводкі раствалі на поплаве.

Мост, на якім за зіму набіваўся тоўсты пласт ільды, не рассыпаўся на асобыні плахи, пагойдваўся на водзе, як паром з парэнчамі. Мужчыны выцягвалі яго на мелкае і ставілі на прыкол. Так ён і стаяў, пакуль не спадала вада і не расставаў лідзінами набой на ім і націл не рассыпаўся на асобыні плахи. Тады з іх выкладвалі мост на настава, мацавалі скобамі да наступныя паводкі.

Пад вясновымі сонцамі пачынала адскокаўца младада трава на прырэчнай аселіцы, жаўцела амаль судзельным дываном лоташ. У гэту пару ўжо выпускалі з канюшняй скудзачаных за зіму коней і дзеялі травы, і пагрэцца, абетрыцы на сонцы.

У той дзень была мая часарка біць падніскам у Дзеда дужага. Пасьбылаў яе лёгткая, мы з іванам-Іванавічам палежвалі на вузакалеўчым насыпі, калі пачалі, што з другога берага нехта кліча.

На тым базезе стаяў Аніська і маҳаў кіем.

Моста яшчэ не было, на палі была толькі пакладзена з двух шырокіх і тоўстых дошак часовская пераправа над ужо спакойнаю і неглыбокую речкою.

Мы падышлі да дзядзькі Аніські, ён патлумачыў, што па гэтай хісткай пераправе яму не перайсці. І побач не станеш, каб падтрымама...

Іван Іванавіч пакалупаў пугаўём зямлю і сказаў:

— Ну во, Аніська, гата табе не паказаваць, як Дзед дужы дадому пяны ідзе. І ў брод не палезец, вада халодная і глыбакавата. — І да міне: Ты, Сашка, ідзі на той бок, за кайнер яго дзяржаць будзе, каб у речку не ўпай. Аніська, сядзеш верхам на дошкі, на світку сваю садзіся і полы дзяржы. Дошкі не габльяваць, стромка ў... улезе. Нага твая хворама балец не будзе, калі ze цигнуща будзе?

— Не, Ванька, балец не будзе.

— А світка яшча не гніглай, выдэржкыць?

— Сунко яшчэ моцнае. У мяні і новая ёсць, ляжкыць на Шуляках.

Дзядзька Аніська сеў на дошкі, азірнуўся па баках — ці ніхто не бачыць.

І мы паехаі. Іван Іванавіч за кания, Аніськавы ногі за аглобі, палатняная торба збоку, кій у руках. Пасля пераправы

пасядзелі на дарожным адхоне, Іван Іванавіч скуръ самакрутку, Аніська расказаў анекдот і, злёткую пакульваўчаць, пакіраваў у вёску.

Іван Іванавіч задумна паглядзеў яму ўслেд і сказаў:

— Вос жа жыве чалавек. На што жыве? — І да міне: — Абыдзі наўкруга, стабунай троха іх, а то пад ўсёй аселіцы распаўлішіся!

Вёска наша выцягнулася ў адну вуліцу ўздоўж речкі, рабіла гэтакі ж крыўліны, як і рачка: плямы ад кожнага хаты східзілі да речкі, у канцы пляцоў гароды, бо капуста либоцца расці на нізкі. І дзяялілася вёска на «гэты канец», на «гару», на «той канец». «Гэтты канец» быў ад дарогі, якая вада дарогі, «гара» — сідра сідра на нізкім. І дзяялілася вёска на «гэты канец», на «тару», на «той канец». «Гэтты канец» быў ад дарогі, якая вада дарогі, «тара» — сідра на нізкім. — зноў у лагчыне. Адтуль быў дарогі толькі ў поле.

Напачатку Аніська атабарвавуцься ў «гэтты канцы». Не магла ж уся доўгая вёска адразу збірацца ў адным месцы. Канцэрты пачыналіся вечарам, калі людзі зваріліся з работы і ўходжваліся па гаспадарцы.

Доўгія яны і цёплія, вясновыя вечары, гудуць майскія жукі, з поля павявае цёпла па раллёю, маладою рунік — ды ўсё ў такіх вечары пахне вясною і поўніца жыцьцем. І пакуль не засівай паўерык, плямай салавей, не горай за яго цешчы спевам Аніська. А потым паказаваў голасам, як ляцелі дзікія гусі, журалі. Яшча высісціваў шпаком, паказаваў і як шпак пірандажнікі, адзвігах і пакажыць са баку, сабаку, пачынае брахачь на шпака. На вэрхалі выходзіцца гаспадар, Аніська пад агульны рогат паказаваў і гаспадара, як той усмірае шпака і сабаку. Прытым гаварыў голасам каго-небудзь з прыснутых мужчын. Усё гэта пераміжоўвалася з пасталяцьмі, а было дзеўствім камандзіра, за якім Маруся была замужам да вайні, калі ў суседніх вёсцы сталі у колішній панска сядзібе кавалерыйскіх полка. Командзір пайшоў на вайні, Маруся перажыла вайні ў бацькоўскай хаце і так і не дачкала саўгато камандзіра.

Міцька пад распішлену на грудзях рубашкою насыр марацільную цильнянку, на руці, на вільгілі памалы ў гэту вёсць выканалі якар, і сваі флюкоспасы Міцька ганарыўся не меней, чым сваімі любоўнімі прыгодаамі. Кіно круціцца спраўна, нават будучы і пад муҳаю лоўка склейваў ленты, рамантаваў «дзінамі».

Потым у яго работу прыйшла палётка: у вёску правілы электрычнасць, затым і кінапраектар паміялі на вузакаленчыні, і ўсе фільм умішчаліся на дзвюх вілікіх лёгкіх бабінах. Дзяякучы Міцьку і яго кіноперасоўцы ўзімі дзіцячыя пасядзілі на пілоні і з пілоні пахаваў на сене.

Раніцца ён доўга спаў у хляве на сене пад кажухом. І мы

пікалі, калі ён устане, выйдзе на двор, сядзе ў цянечку, выцягнёўшы свае начакана белыя ногі,

даючы ім адпачыць ад цяжкіх скурнаных бандін.

«Згэлага» канца Аніська пераўбілася на «тару», там ладзіў свае канцэрты, потым у «той канец».

І аднойчы раніцца, калі мы ўставалі, Аніська ў вёсцы ўжо не было. З «таго канца» кудысьці ў пілоні пахівала дарога, на ей і штоў Аніська далей. У вёсцы пачіху заіхалі і Аніськавы свісткі, бо высыхала ліпавая кара.

Калі прыехало ў вёску другі чаканы даіцьвітаваць, якія пакалупаўчыкі, азірнуўшы на сене, забраць запалкі і папяроў.

На першым часе кіноперасоўку прывозіў на падводзе дзядзька з суседніх вёскі. Пакуль мы наперсанілі насылі ў будынак даволі ціхі металічныя, пагнутыя і абшарпаныя скрынкі з лентамі, Міцька з дзядзькам здымалі з воза «дзінаму» — невялікі электрагенератор, які, пакуль шло кіно, стракатаў матаром на ўсю вёску. Праўда, часам замаўкаў, і тады кіно рабіла перакур, пакуль Міцька корпаўся ў ім.

Быў Міцька сідра дзінігта росту, чарнамазы, круглатвары, вясёлы і мацокальні. Старэйшымі хлопцамі ён расказаў пра свае бясконці любоўнімі прыгодаамі. З сабою ён вазіў рулон афішаў. Скручаў яго трубкі папара пісай вучніўскімі чарнілам на афішах назоў фільма і пачатак сеанса. Каму пашчашціла занесені афіши, той меў права бясплатна глядзець кіно. Таму вакол Міцькі мы і гужаваліся, пакуль ён не ішоў да цэці Маруся. У Марусі сінінёўся ў абелік, якія сінінёўся да ўсіх на тэлераўзоры, і да таго жа Міцька.

Наша вёска назоўніца пасядзіла на «тару», на «тару», на «тару», на «тару». І ў дэбюті з «тары» іх вёскі да адзінкое бабулькі і выпраўлі ўм яму пашпарт. Нават болей: знайшлі грошай і адправілі з «тары» на раздзіму, у Рыбінск, дзе згодна расказаў Сашкі ў яго былі браты і сёстры.

Дзядзька Сашка пакорлів адаўваў мне і папяроў, і запалкі, і залягаў спаць да вечара.

Зарабляў дзядзька Сашка на жыцці краўдціствам. Ён умеў шыць і світкі, і штаны, нават тыкі галіфы. Шыў какухі. Ён пісцілі пераліцоўца старое адзенне: распораша старое і сышваў яго наварат, навінат, навінастамі, і залівалі ўсю вёску.

Потым, калі забаранілі качаваць пыганам, якія кожнага верасня сіняйціся да нашай вёскі на аселіцы табарам, дайшлі чаргі і да такіх вольнікай, як дзядзька Сашка. Мясцовы актыў, ішчаў большасці былых партызаны — старшыня сельсавета, старшыні калгасаў — прыпасцілі Сашку ў вёску да адзінкое бабулькі і выпраўлі ўм яму пашпарт. Нават болей: знайшлі грошай і адправілі з «тары» на раздзіму, у Рыбінск, дзе згодна расказаў Сашкі ў яго былі браты і сёстры.

Прайшло три гады, і ўсе прывыклі, што Сашкі ўжо болей не выайдзе. Можа і не даехаў да тae свае раздзімы, працаў дзе-небудзь у дароге. Але ён нечакана з'явіўся ў дароге. Із-за падвіснай сінінёўкі, якую атрымала Маруся на руці, чарніламі на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры. Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры. Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры. Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Апошні раз бачыў я дзядзьку Сашку, вярнуўшыся з вэсікі з ібудучымі ў вёсцы. Ён ішоў па сваіх звычыца пасядрэвіні, з вэсікі з ібудучымі ў вёсцы. Із-за падвіснай сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры. Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры. Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

Із-за шыцкіх сінінёўкі, якую атрымала Маруся на пахаваны, і працягнуўся да тэлераўзоры.

ВЕРШЫ

«ЛЁС ТВОЙ — СВАБОДА»

ВЫБРАНАЕ З ВЫБРАНАГА (1994–2010)

Ніл ГЛЕВІЧ

Змешчаныя ніжэй вершы народнага паэта Беларусі Ніла Глевіча належачы, на думку аўтара, да ліку лепшых у ягонай грамадзянскай лірыцы найноўшага часу.

Вось-вось і трэціе з Хрыстовай веры
Тысячагодзе ступіць на парог.
І пойдіць прахам д'яблавы хімеры.
І блаславіц нас на змаганне Бог.

І запануе воля ў нашым стане,
Жывіц памкні свабодна, як рака.
І першымі святам Бацькаўшчыны стане
Дзень Двацаці Пятага Сакавіка.

Мой гнеў прарос са слёз майго дзіцяці

Панок, што ў нашы дні па ўласнай хэнцы
Як дысідэнт падаўся на чужыну,
Прыплюна збэсіць крык душы зблелай,
Што даляць здабля, з шасцідзесятых.

Шацідзесятая... Я помню, помню,
Як прыблігаў дадому з горкім плачам
Малы мой сын: «Там хлопчык ў двары
Б'юць кулакамі ў твар мяне за тое,
Што я па-беларуску завару!..»

Ён мне кричаў з такою крываўдай этага
І так гледзеў праз слёзы на мяне,
Як быццам я ва ўсім быў вінаеаваты.

Я суцишаў, як мог, малога сына,
Як мог, дынкунства хлапчуком тлумачыў,
А на души ў самога закіпала
Святая лютасць: «Ну, чакайце, злыдні,
Правадыры шчаслівай Беларусі,
Манкуратай хросныя бацькі! Яшчэ вам
Гісторыя належнае аддасці!..»

Мой гнеў прарос са слёз майго дзіцяці.
І страшна мне было за лёс ягноны.
Але, да ганьбы, ведаў я, не дойдзе:
Бацькоўскай мовы не зрачэца сын!

Табе, панок, не зразумець тых слёз,
Хоць і равеснік ты маіму нащадку:
Яшчэ з калыскі вызвалены быў ты
«От грубого, простого языка».

Панок!.. А ты часом не быў, пррабач,
У тым двары і разам з хлапчукамі
Маё дзіція за мову не грумчыў?
Чаго ж бо так узяў ціябе за рэбры
Мой успамін пра той дзіцячы плач?

Ці не годзе?

Вось і вылез з іх ёхні касцей
Дух нядобры, смуродны, агідны:
Беларускай ідзі дзяцей
Абзываюць фашыстамі злыдні.

Нашу мову, што продкі-дзяды
Зеку песцілі ў долі суроўца,
Янчычары, манкурты, злябы
Абзываюць фашысцакаю мовай.

Нашу песню, якою народ
Волю-шчасце згукай на прадвеснях,
Ачмурэлы ад лютасці зброд
Абзывае фашысцакаю песней.

Нашу памяць, што з нетраў-глыбінь
Прараства, каб нашадкі-памонкі

Усталягі пад ветрам любым, —
Абзываюць фашысцкай падонкі.

І ніхто не заткне ім раты,
Не абсадзіць раз'юшанай банды.
Да чаго ж дажылі мы, браты?
Да якой папусцілісі ганьбы?

Колькі будзем яшчэ мы цярпець
Гэты здзек, гэтые глум, гэта гадства?
Ці нам судсанана так і згібець
Ад дурнога свайго далікаства?

Народ

Народ! Калі ты ёсць народ,
А не бязволны раб дармовы, —
Не дай пусціц сябе на звод:
Не выракайсі роднай мовы!

Яна не горшша нічуць
За мовы іншых сльніных нацый.
Таму — афрын, адтрэч, адгузды
Майстроў хлусні і махінацый!

Каб не загнаглі без пары
Цябе ў магілу злыдні-юды, —
Загавары, загавары
На роднай мове скроўзі і ўсходы!

Загавары — каб свет наўсяціж
Пачыц твой голас валадарны!
Тады на дзедаўскіх касіях
Узыде лес — як дзень бляхмарны.

Не падайце духам, хлопцы!

Не падайце духам, хлопцы!
Адкінцце суздром сумнёу!
І гнеў не тапіце ў стопцы —
У сталь загартуюце гнеў!

Не трацьце надзей і веры,
Пакутнай зямлі сины!
На вежках зеаніз забуцьця
Мы ўдарым яшчэ ў званы!

Яшчэ мы абдузім сілы,
Што спяць да пары ў касіях.
Яшчэ мы на Шлях Гусіны
Уздымем наш Герб і Сцяг!

Каб бачыла ўся планета,
Каб ведала людства ўсё,
Якак вядзе нас мэта,
Што ў сэрцах сваіх нясём.

Не падайце ж духам, хлопцы!
Адкінцце суздром сумнёу!
І гнеў не тапіце ў стопцы —
У сталь загартуюце гнеў!

Дзе вы?

— Дзе вы? Што робіце вы, Беларусі сины?
— П'ём, залахнёўшы сумленне ў ламбард
Сатаны.

— А ці яшчэ вы не ўсё, што ільга, пратілі?
— Не! Даніваем яшчэ. Вось — ізноў напалі.

— Дзіўна! Па-мойму, вы ўсё прасцілічылі
ўжко!
— Не! У запасе — барыш ад прадажы
крыжоў.

— Тых, што на храмах? Што нам сцера-
гучь небасхіл?
— Тыя пасля. Напачатку — з дзядоўскіх
магіл.

Не пытаюся...

Не пытаюся, бо знаю, Маці.
Знаю, што ім трэба ад Цябе —

Гэтым неподзям жанадарскай масci,
Гэтай прагнай, хіцівай галыцьбе.

Знаю, чым Ты іх так угнявіла,
Адчаго і шал на іх найшоў:
Воля, воля ім Тваіх нямілі,
Уваскрэшша з магіл Дзядоў!

Не да смаю ім, што прайдёы светач
АЗарыў Тваіх вякоў прастор,
Што, як роўная, Ты з цэлым светам
За адзін усаджваешся стол.

Ім нялюбя, што на вольнай волі
Дыхаць рабіца Табе лігчай,
Што дала Ты клятву — больш ніколі
Не ўгінаць перад ярмом плячэй!

Дык трymаішэ ж гэтай мужскай клятвы!
Не сагніса, Маці, і не ўкленч!
Не зважай, што нейкі найміт платны
Прымлярае адэкваты фрэнч.

На свай зямлі адвечай, Маці,
Не дадзім мы ўкрыжаваць Цябе —
Гэтым неподзям жанадарскай масci,
Гэтай прагнай, хіцівай галыцьбе!

Браты! Ачнісця! Няўжо вам
Не чутна, хоць бы і скрэзь сон,
Як прамаўляе божым словам
Да вашых срэцай венчи зван?

Як кліча ён знайсці свой Кіеў,
Паўстаць з прадоннай нематы...
Дык не прастіце ж, не ўпусціце ж
Час, Богам дадзены, браты!

Родная мова! Ты воч не расі!
Лес твой — свабода.
Іменна ты незалежнасць дасі
Духу народу.

Ты — чылі веліч, і моц, і краса
Толькі ўзыходзяць.
Ты — чылі слава наперадзе ўся,
Ў тысячаходзяx.

І зноў брыдота слоў пустых!
І зноў з экраннай рамкі чеснай
Якіс навысветлены тын
Бялкамі бліскава злавесна.

І зноў кричацьца пра Беларусь,
Маўляю: люблю і ганаруся,
Але ў вачах яго чамусь
Зусім не бачна Беларусі.

Каб хоць бы што ад той зямлі,
Што ўся замешана на ласцы,
На дабрыні, на цеплыні,
На мрохах, светлых, як у казы.

Пра Беларусь кричаць, аднак,
Як дёўга слухаць я ні мусіу —
Каб хоць адзін маленьki знак,
Што эта голас Беларусі.

Каб хоць бы што ад той душы,
Што ўся зблалася ад болю,
За гвалты дзякую даючы,
За крывауды плацічы любою.

О, краю мой! Ты столькі знёс
Абра́з — хапіла ба на паўсвету.
Яшчэ і эту ўскінуў лёс.
Няўжо знясеш яшчэ і эту?

Усё эта будзе абернута ў міф
Судом, што не хібіць ніколі.

І стлекоць паперы, паводле якіх —
Народу гбець у няволі.

Усё ператворыца ў тлен спаквала,
Што мела трываласці знакі.
І здраднікай косці адрынне зямля,
Іх па расцягнёцца сабакі.

Сядр разнамоўных на свеце плямён
Есьці радкі феномен — пачвары.
Па мове іх тут пазнавалі здавен,
А можна пазнаці і па твары.

У чым іх адметнасці, іх код племянны?
У тым, што, афрокісці мовы,
Якай даражылі іх прыдкі, іны
І прыдкай зрачыся готовы.

Таму і гукае галоўны іх жэрэц
Амаль што не з кожнай трывуны:
«Пачвары! Тутайшай мова — сирэц,
Не годны для будчай Думы.

Ніякае літасці к ёй, ні спагад!
З касцімі глямайцікі глястата!
З карэнінм карчуйце! Як хмыз на лугах.
Як с сэрні — Вялікае Княства.

Карчуйце, пачвары, жывей і смялей,
Да ёнага плачу агулухши!
І будзе ісці трымуфальна далей
«Язык наш, із лудшых наўрудышы!»

Нават з амбону

Божа праведны! Нават з амбону
Бласлаўлецца ўладным крыжом —
Не свабода, не святасць Закону,
А душы беларускай пагром.

Пра якое яднанне ён какія —
Гэты знаныя вялебныя святары?
Злыдзені руکі вяроўкаю вяжа,
Што паклапі вінок на алтар.

Пра якую духоўнасць вяшчает?
Пра якую маральнасць гудзе?
Злыдзені мову народа ўзнічае
І на вусны мне плямбу кладзе.

Пад якою харугвай святою
Ён пле — каб і я падхапіў?
Злыдзені бруднай, паскуднай пятыго
На святыні мае наступіў!

Для чаго ж, нібы дыму з кадзіла,
Напускае імліты ягамосць?
Каб забыў я, што наша Радзіма —
Гэта наша Радзіма і ёсць?

Марна, марна шчыруе вялебны!
Беларусь на планече — адна.
Наши продкі ўзмаганнях палеглі
Не затым, каб згібела яна.

А затым, каб наспуерак гвалту
Нейкай волі нялюдской, сляпой,
Узрасла і набралася гарту
Пад уласнай харугвай святы.

Умяшанне ў чужую размову
Ну так, на Парнасе не дзіўнае штось —
Графаманы, і фальсіфікатары.
І блазны з пароды юродзівых ёсць.

І нават, шануючы вас, правакатары.
Усякіх хапае. Ды што — графаман
Ці блазен? Пашліце іх к чортавай матары
І будзіць грымесьць вам на ўсю глухамань.

Па чым іх адрозніц — ці гэны, ці не?
Па рэху, што коціца ўдала з перакатамі.
Так ёсць і так будзе, дзе вечна ў цане
Даносчыкі, сышчыкі і правакатары.

Перспектывы

Як жывём і выксываем? Краазем!
Цягнем так, што аж займае дух!
Тут даўно мы ўжо, калі патрапілі,
Разгарнулі ўсэнародны рух.
Многій, аднак эса, як ні дзіва,
Ні рубля не крадучы, жывуць.
Так што ёсьць у нас і перспектывы:
Трэба ў рух і гэтых уцігнуніц.

Чым і як душу харчую? Хлусім!
Хлусім — скрозь, бязбожна і штодня.
З краю ў краі па ёсці на Беларусі
Несусветная ідзе хлусня.
Праўда шмат личз і недарокаў,
Што не ўмеюць ей душу лячыць.
Перспектывы ў тым, каб і няумекаў
Да хлусні татальнай далучыць.

Што ж у выніку? Цынізму пошасць.
Яд знявер'я. Запраданства блуд.
Адзінэласць. Прымітыў і пошасць.
Бруд паклётца. Віжсання бруд.
А ў садок, падбруйшыся за ручкі,
Чысты-чысты тэпае народ.
Так што ёсьць пад небам беларускім
Перспектывы. Дзейнічай, звырод!

Скажы!..

Калі хоць кропля гонару жывая
Ёсьць у тваёй істоеце, беларус, —
Скажэс: наўжо душа твая стрывае
Над ёй, жывою, эты гвалт-прымус?

Наўжо ж далей цярпець ты будзеши здзекі —
Над горам Маці дзікунью азарт?
І прымеш стан нікчомца-недаркі,
Кія нічога сам сабой не варт?

О, братка мой! Які віхурай-бурай
Цябе ўзбудзіц, ускалыхнуць, падніць,
Каб ты рассстаёся з немаччу панурай,
Каб ты свой лёс у руці змог узяць?

Крык выгнанніка на Радзіме

Ці ранак, ці поўдзень, ці вечар,
Кубы ні пайду, ні ступлю —
Ні следу ад той векавечнай,
Што кроўнай любоўю люблю!

Ні слова на мове народа!
Ні гуку на мове зямлі!
Прибыло, манкуты, звыроды
Амаль даастатку зялі.

Ад дум у душы халацзе.
Трыванне на частачкі рву.
Панове начальнікі! Дзе я
Праз вашую ласку жывеу?

Кубы, у якую дзяржаву,
Нашае, а биццам у сне,
На гібел, на здзек і няславу
Вы выгналі з дому мяне?

Кубы, паяднашы ў хаўрусе
Усякую погані і гною,
З дзяржавы майё — з Беларусі
Вы выгналі преч Беларусь?

Ужо сам Бог сказаў

На стыку двух вякоў
І двух тысячагоддзяў
Гісторый самай
Наканавана нам —
Згадаць наказ дзядоў
І, з волі іх у гэдзе,
Адбудаваць свой дом
І асвяціць свой храм.

За тысячу гадоў
Мы столькі краўдзі знеслі,
Спазналі столькі бёд,
Паклалі столькі страт, —
Што ўжо сам Бог сказаў:
«Народзе! Уваскрасні!
І перайнач жывіццё
На свой уласны лад!»

Калі ж і эты шанцы
Упусцім мы бяздарна
І ў новы ступім век
Бязмоўнымі, як скот, —

«Няўжко, — спытае Бог, —
І я браў слова марна?
Дык што же за людзі вы?
І што вы за народ?»

Усё жыццё

Усё жыццё к братэрству зваў —
З малюкоі удзень, з плачом уночы,
І толькі сэрца надарваў,
І толькі сплакалісі вочы.

А хоць бы хто, а хоць бы дзе
Азваўся словам забалелым —
У незлічонай грамадзе,
У неаглядным свеце белым.

Куды ж яшчэ з маёй журбой,
З маёй бядой прытысі на споведзь,
Каб расказаць, як крывада-боль
Ізноў душу мне ёсьць упоедзь?

У цёмні лес пайду і там
Апошні раз нагаваруся.
Сказку ўсё дрэзвам і кустам,
Хто ёсьць я ў роднай Беларусь.

Скажу: «О дрэвы і кусты,
Яшчэ з гадоў маленства мне вы
Выли як сёстры і браты —
Маёй зямлі кусты і дрэвы.

Пачайце ж голас-кліч бяды —
Пакуль хаджы, пакуль жывыя я.
Пачайце! Нават і тады,
Калі душа ваўком завые.

Браты беларусы

Не драмі, беларус, не драмі —
Схамяніся, агледзіся відушка.
Што табе ўгатавана, зірні,
Каб зайшоўся хутчай ад удуши.

Мала цынкавых трун-дамавін
Атрымаў ты з чужацкіх фарпостаў?
Знўту готовы хадзіц да маіл,
Што пачніцу курганець на пагостах?

Знечярпейшы глядзець у скурбе
На знягнутасць твою і гібенне,
Бог наважкы даць волю табе,
Даць адхланне, ад гнёту збавенне.

Не праспі ж, беларус, не праспі
Гэты лес, эты дар легендарны.
Разлами, разварочай, разбі
Векавую шкарлатину ганьбы!

Глянь, як волны шыкуеца свет,
Як жывуць падрацімцы-славяне,
Супакойныя тым, што павек
Квет свободы ў іх сэрцах не зяне.

Не дазөль жа і ты, не дазволь
Над сеабодай занесці сякеры!
Акрываціц адечны твой боль.
Апаганіц твой гонар і веру.

Кліч да беларускай моладзі

Новы век
Азарыў небасхіл.
«Чый ён будзе?» —
Прапоркі гамоняць.
Будзе наш —

Калі выстарчыць сіл
У цябе,
Беларуская моладзь!

Значыц,
Трэба па долю ісці
З цвёрдай верай,
Што вёрсты не змораць.

Дык не страць,
Не ўступі,
Не ўпусці,
Гэты шанцы,

Беларуская моладзь!

Хай за зданню
Пачаўщица здань —
Сілу волата

Цені не зломяць.
Час прабуй:

Уздыміся

І стань

У шыхты,
Беларуская моладзь!

Веру:
Вынаўні з чорнай начы
Дух твой вольны
На здраду не змовяць.
Раздрузгоч,
Раскрыши
І змяці
Іх кубло,
Беларуская моладзь!

Помні:
Волю ў змаганні бяруць,
А не просяць,
Не кленчаць,
Не моліць.
Толькі ты
Зберажэс Беларусь!
Толькі ты,
Беларуская моладзь!

Нясмертны дух слова

Ці гляні навокал, ці памяць крану —
І чую і бачу: па гуку, па слову
Стараюца злыдні пакласці ў труну
Маю беларускую мову.

Стараюца! Сотні ўжо этак гадоў —
Па гуку, па слову, па выразу цыљым —
І душаць, і душаць, і зноў, і зноў.
Каб стаўся наш край анхмелым.

Ад злосці пры гэтым шалеюць ажно.
Аж кожны з іх зекры на лоб вырачае:
«Якай жывеусць! Дзе ўсмерціць адно —
Там сем узамен вырастает!»

І лезе, і лезе — куды ні пагляні —
То гукам, то словам, то цэлай прымоўкай,
Як лезе стакацеце на ўлончах паліян
Ці ў пойме, цяплынню прамоклай.

І злыдням ужо не хапае разаг:
Што здумаць-прыдумаць,
каб справіца з ёю?

Ну хоць ты суцэльны будуй саркафаг
Над гэтай праклятай зямлёнё!

Не цяляць чужынцы, не кемяць сеа,
Што тут не поможа і покрыў бетонны.
Любая прыдумы ўзарве і сарве
Нясмертны дух слова бунтоўны!

Як жа сталася?

Не павераць, напэўна, наишадкі,
Што такія былі ў нас парадкі,
Што дурнілі нас так вехаводы —
Ненавіскі нашай свабоды,
Нашай мовы, і кнігі, і песні,
Нашых скарбай і нашых святынь, —
Усяго, што мы ў душах пранеслі
Праз стагоддзяў смяротную стынь.

Як жа сталася, як гэта выйшла,
Што пад выжло ўцерыца выжла,
А пад быдлам скавініца быдла,
А пад хлусам крываўлецца хлус,
А пад злодзеем хмыліца злодзе,
А пад лёкам мыліца лёкай,
А пад гнусам капошыца гнус,
А пад гэтым усім — беларус?

А павінны, а мусім...

Беларускую справу
Трэба, хлопцы, рабіц
Не цяп-ляп, а на славу.
Справу трэба любіць!

Ціпам-ляпам, паспешна,
Мы і цэлым гуртом
Не збудуем належна.

Беларускі наш дом.

А павінны, а мусім
Так яго збудаваць,
Каб майстру Беларусі
Свет з'яндзляўся вітаць.

А павінны, а мусім
Так свой гонар явіць —
Каб у дом Беларусі
Бог зайшоў блаславіць.

Пачайце!

Магчыма, і гэты мой кліч
Далёка не дойдзе: заглохне
У нетрах муроў — камяніц,
У зараслях чартапалоху.

Магчыма... І ўсё-такі, і ўсё ж:
— Пачайце! Пачайце! — гукаю. —
Імперцы прыставілі нож
Да горла няшчаснага краю!

Пачайце ж, о дзеяці зямлі,
Што ваша павек, і не дайце,
Не дайце, каб род ваш звалі
Апрычнікі і запраданцы!

Дык чаму ж
Ты жывеши, як бяздарны,
Нікчымны лайдак-пустадомак?

Дзе твой дух?
Дзе твой гонар? Твой голас?
Твой чын беларускі?
Ці ты гакнеш...
Ну хоць кулаком па стале —
Каб на дробныя друкі?

Беларускаму дзеяю

Што дрыпаеш этак дробна
На падагнутых нагах?
Роўна хадзі, брат, роўна!
І кроку прыйдай размах!
Шырока ступай і цвёдра!
Паставу ў хадзе змяні!
Годна трымайся ѹгорда!
Ты — на сваёй зямлі.

Што ты пагляд панылы
Пад ногі ўпіраеш, у дол?
Што: табе — край нямілы?
Родны прастор наўкол?
Смела, а не як злодзе.
На свет і плодзей зірні!
Годзе трыміцець, брат, годзе!
Ты — на сваёй зямлі.

Што ты ўсё шэптам, шэптам
Ды і на вуха яшчэ,
Нібы махляр з геизфатам:
Крый Бог — сакрэт «працячэ».
Прэ адкін гэту боязь!
І прауду перад людзьмі!
Кажы, брат, на поўны голас!
Ты — на сваёй зямлі.

А маладых усё хапаюць...

А маладых усё хапаюць,
Усё хапаюць і хапаюць —
І горка плачуць: гора нам!

Але сваім арлам-сынам
Вымў-папракаў не кідаюць,
Бо добра ведаюць яны —

Калі ў пакутах слёзы роняць,
Што толькі мужнія сыны

Іх гонар матын абароняць.

Абман і фальш

Абман — вядзе? Ці фальш — вядучы?
І той, і той. Як герб і сцяг.
Фальш даастатку выеў души.
Хлусня — і ў эылах, і ў касцях.

Цацанкаў шмат. Гавэнды многа.
За святам свята — на асфальт.
А не мяняеца — нічога:
Абман і фальш. Хлусня і фальш.

ЛЕТАПІС

ДЗЯДЗЬКА І ПЛЯМЕННІК

УРЫВАК З АПАВЯДАННЯ «ЯРАСЛАЙ»

Генрых ДАЛІДОВІЧ

Сёлетні год багаты на юбілейныя гадавіны беларускай гісторыі і культуры, літаратуры, навукі. Каб пералічыць іх, юбілеі, спатрэбіца нямала газетных старонак. Для дзве юбілейныя даты, спалучаныя з адной буйнай нашай асабою, быспречна, асабліва вылучаюча.



1010 гадоў таму закніязіў у Польшчу Рагнедзінунку, Рагвалоду праўнук Брачыслаў. 990 гадоў ад нашых дзён адбылося ягонае распачаце сутыкненія з дзядзькам, вялікім кіеўскім князем Яраславам. Тую сутычку царкоўныя лепапіцы, а за імі свецкія царскія гісторыкі пададлі як паражэнне Брачыслава і яго такія балязвія ўткі з поля бою, што з-пад ног яго каня ажно пыл курэй.

Ды... Брачыслаў не толькі не стрыці пядзі полацкай зямлі, а яшчэ... вярнуў Віцебск, Усвяті, іншыя воласці! Вось дысь параза! Паболей іх, такіх, было б у нашых князей! Пераможцы не саступаюць — дыктуюць свае ўмовы! Гэтая акалічнасць дала падставы некаторым нашым сучасным даследчыкам меркаваць, што той бітвы ў 1021 годзе... не адбылося! Была мірная дамава? Наконт чаго? Думаю, такі погляд у паслюсю гэтай публікацыі можна падмацаваць развагай С. Саладэўча (1820—1879), якога не без слушнасці савецкій энцыклапедіі адносілі да ліку «рускага исторыка государствашвеннай школы».

...Полацк даўно ўжо, з часу «святання» Уладзіміра да полацкай князёйні, ні з кім не ваяваў, дык больш чым з сорак гадоў аграбаеў. Яго князь, сынавец (пляменнік; у гэтым выпадку Яраслава) Брачыслаў, як той малады воўк, набраўся развагі, спрэту, сілы. Яму мала было ўжо таптацца каля логава, хадзелаасі адсыці, пусціц у ход меч, кап'ё, лук. Вось ён, Яраслав, і падумай, каб залучыць таго сабе ў спадружнікі ды спажыць яго малады запал, хітра заманіў: памажы расправіцца з Каіманам (маеща на ўвазе вялікі князь кіеўскі Святаполк, бітва з ім адбылася ў 1019-м, пасля яе Яраслав

зноў вярнуўся ў Кіеў. — Аўтар.). Пасля там узвух у згодзе, у памяць добраю да ўсіх нашых «па кудзелі» будзем правіць Русью. Брачыслаў, канечне, разважаў, раіўся з баярамі і ў дамоўлены час прайшоў узбоч Заходніх Дзвіні па сушы, мінуў рэчку Абалінку, сустраў яго калі Рышы (Орыши), дзе смаленскі Дніпро рэзка паварочвае на поўдзень, імкнучыся да Панніцкага мора. Святаполк, печанегі быў ўшчэнт разбіты; пасля Брачыслава на радзе з баярамі і дружыннікамі сядзеў побач з ім і меў важкі голас таксама вялікага князя. Яму ў Кіеве пабудавалі хорам, а месца вакол назвалі Брачыслававым дваром. Тут ён мог сам-насам прымыць самых розных гасцей. Праўда, не грашыў гэтым, у многіх варунках, дзеях не ўладнічаў паасобку, раіўся з ім (вось яму Прадслава і Праміслава (сёстры Яраслава; цёткі Брачыслава; былі заніволеныя і вывезеныя польскім вялікім князем Балеславам у Кракаў). — Аўтар.) пісалі, расказвалі, што і як робіцца на іх новых землях, як складаеца жыццё ў іх саміх).

Свет вялікі і заадно малы; асабліва на мацерыку, дзе заадна пракладзены заваўйніцкі і гандлёвый пущывінік; далёка дачуцься ў Кіеве разам з дзядзькам уладзіць малады, прыгожы, разумны і, галубо, магутны князь-халаснік. Адусьоль пайшлі сваты — так-так, у розведы да Брачыслава з багатымі дарункамі ад уладараў плямён і краін, каб адцца за яго сваю дачку. Вось, паслы і з Даніі ад Кнута Вялікага, які падкаленіу не толькі Данію, але і Нарвегію ды англійскую землі, да «караля Русі» прывезлі паклон: ці не мог бы ён апіасліць яго малодшую сястру Эстрэль? Ніяма слоў, Данія тады была мноцная дзяржава; Эстрэль на партрэце спадабалася; яна з вялікім пасагам прыбыла ў Кіеў, маладыя шчыры пакахалі. І тут...

Як імі нашэлівалі прыстаўленыя ім да Брачыслава выведнікі, ім адрэз у жахапіліася Ірына (шведская прынцэса Інгігерда, Яраславава маладая жонка), скіляла яго да блізкасці, ды ён не паддаўся на жаночыя спакусы. Ірына затаіла злосць. Эстрэль яна сустэрла прыязна: багатыя дары дасталіся і ёй, а яшчэ які-нік амаль зямлячка, малага весці бяседы на разумелай мове і пра славутыя подзвігі іхніх землякоў, співаю любімыя песні. Ды, які, які амаль зямлячка, малага весці бяседы на разумелай мове і пра славутыя подзвігі іхніх землякоў, як учыніла яе, мякка какучы, на-турystыка маці с зебгельм у Данію самым малодшым братам Яраславу Усеваладам. Яны ўசь больш і больш пачыналі сустрэкацца, а калі бачыліся, дык між імі апаноўвалася халодная ветглівасць. Ірына дзень за днём нагароврала яму, Яраславу, на Брачыслава і ягоную жонку, у праваслаўі Анастасію (у гонар Рагнеды, Брачыслававай баўлі-манашкі): гаду́-гаду́ змей



на грудзіне! Рана-позна ўдкаляць!

Мабыць, німа страшнейшай сілы, чым жаночыя нащэніты, папрокі, абразы, а ўрэще і слёзы!.. Яраслава пачырпеў пляменнікаву роўнасць, пачакаў, пакуль у яго зноў забранца сіла, перамовіўся з баярамі, дружыннікамі і аднайчы на радзе не даў сесцы побач з сабою. «Вось што, сынавец, — сказаў пагрозліва. — Стала мне ведама: задумы іцмёных супроць мяне і майі сям'і выношываеш! За здраду мог бы цібэ зневоліць. Ды не буду дзеля памяці светлай усіх, хто нам радня «па кудзелі!» Вяртайцца ў свой Палацеск і сядзі там піхал». Карапац, агаварыў. Як некалі Ірыніага жаніхі перед падыцца.

Брачыслаў пакінуў Кіеў. Канечне, не славы вялікай. Ян змоўшчык супраць дзядзькі, «які прыгтуў яго як сына». Ка-жуць, яго Анастасія не вельмі загаравала, што з Кіева патрапіла ў Полацк, паразумелася з Брачыслававай маці, і яе там не толькі прызналі за жонку іхняга падманутага князя, але і палібілі. І вось... Брачыслаў — на Ноўгарад!.. Канечне, гэта — не проста так скажок Полацка... Трэба ісці і, як кажа Ірына, збіць пыху з сарвігалаў! Каб іншымі не панадана было падніць галаву, забунтаваць! Хоць... Хоць гэта ўжо за ім, Яраславам, — новая варожасць Ноўгарада і Кіева з Полацкам... Мі і далёк наперад... Што ж, каб ён быў полацкі князь, які брат Ізяславу і пляменнік Брачыслаў, то макія пакінуў Кіеў. На гэты раз падаўся з дружынамі не па Дніпры, а па Святаполкам і паческімі

б, як іны. Але ён не полацкі, ён — вялікі князь Русі. Дык мо і варта было бы паднічальнік, як і ў Ноўгарадзе, полацкую гордасць...

«Паглідзім, — падумаў. — Без бітвы не абыціся. А яна калі не ўсё, то многа пакажа і рошыць...»

Першы ўлегцы (без абузу) са свай варажскай дружынай паймачаўся з Кіева Эймунд (вараг-швед, Яраслававу ваявода, неаднойчы памагаў зноў забранца сіла, заніць кіеўскі вяліканіжскі пасад). — Аўтар). Яраслава нават здзіўіўся: у таго ледзь не ўспыхнулі атгён вочы ад радасці, калі пакінуў Брачыславава ўварванне ў Ноўгародскую зямлю. Прадзед, Рагвалод, сама вялікае асмельваўся пасля смерці Святаслава і пры маладзінім ноўгародскім князі Уладзімірам нападаў на памежныя пlessаўскія (пскоўскія) землі, два-три разы заскочыў у наўгародскія, а вось праўнук... Яраслава палічыў: зоўсёды незадаволены, хмурны Эймунд (а засмучаны таму, што яму мала заплацілі за апошнюю перамогу над Святаполкам і печа-негамі) адчуў пах здабычи — яе, канечне, будзе везіць Брачыслаў, дык вось можна перахапіць нарабавана першаму і добра пажыццю.

Яраслава не развітаўся з Ірынай (сказаў, што яна з дзеціні раптоўна выехала ў Берастова) і паволі, везучы з сабой правізію, таксама пакінуў Кіеў. На гэты раз падаўся з дружынамі не па Дніпры, а па Святаполкам і паческімі

цичэння), а ўздоўж яго на конях. Балазе шлях быў дагледжаны перад яго апошнім паходам сюды — дрэзы і кусты павысяканыя, балоты і балоты вымашчаныя, а па прыдняпроўскіх роцках перакінутыя масты. За Любечам трусиў пад ціхім і цёплым даражком у сярднямесячныя дзені, далей — пры яркім сонцам і парасні, і не мог па-новому не здзіўляцца. Дрыгавіцкае звичайнай вельмі ажыўленася прырэчча было абзлюдзенася — на начных вогнішчах пастушкі коней на гуртавым лузу, ні раніцай на сенажаціх касцю у лашцах, збройных кашуліах і партах ды ў саламянных капелюхах, ні босых, у белых касынках вясёлых жанок калі падсушаных пракосаў, ні копаў і стагоў, а ў паселішчах — ні душы, толькі чуёся млынкі сабачы брох. Пахаваліся насељнікі. Сям-там сутракі з хлебам, малаком, яйкамі, засмажанымі курамі, залёты цыбулі толькі пастаўленыя ім старасты, цівуны, падвойскія, знатныя людзі са свайм чэляддзю. Ад іх і даведаўся, што люд затайіся не праста з-за варожасці, а з-за Эймундавых пабору коней і ежы («Сам злупцю мірзотніка!») і што для Брачыслава пад нізіркам яго вояў гаціль балоты, наводзяць масты праз роцьку Судому паблізу паселішччу Дуброўка і Парэчча (так у М. Карамзіна; хутчэй за ёсё Брачыслаў пераўтрыяўся праз раку Ловоць: сённяшніе пскоўскія Парэчча якраз паблізу яе. — Аўтар.). Калі робіць гаці

масты, значыць; будзе складоў везціся, сапраўдь, вялікай здабычай і ісці вялікі палон.

Прылужжа з нечапаным сіцом, вытаптаная каровамі, коньмі і асабілава авечкамі і паплавіна, а бліжэй да ракі прасторны, ужо скосаны, але яшчэ амаль без атавы, з рэдкімі чорнымі краявінамі луг, абапал лісцёвы, а далей хвайёвы лес па ўзгорку берагі здаліся не залёны, высокасе неба — не блакітнае, сонца — не яркае, а ўсё пачямяна ўваччу: да новага з акораных бярвёнаў маста вось пад'ехаў... Эймунд на чале свайгі дружыны. І ў гарачынью ў даспехах, з мячамі. Значыць, чакалі, што на сёмы дзень Брачыславава га паходу ён, Яраслаў, можа альпиницца тут. Хоць магті сутынкіца за Ловачцю, ужо на віцебскіх абшарах. Эймунд запініў каня, прыклала руку да лоба і пачаў пазіраль сюды. Да яго дружыны пад'ехалі полацкія воі, а за імі паказаліся коні, запражжаны ў высока пакавананай дабром калёсамі, а за імі — людзі. Іх усё больша і больша. Як стала хутка бачна, іх была не адна тысяча. Маладыя мужчыны і жанчыны, дзеши. Плярэндзія згледзелі яго раць, загаласілі. А хто не ён неўмалія, ускінуў руку ўгору. Зразумела. Хто хоча ісці ў палон, бысь не гаспадаром на свайгі зямлі, а работом?! Сціснулася сэрса: значыць, Ноўгарад разрабаваны, а то і спалены. Калі нападзе Мсціслаў (Яраславаў брат; княжыў у далёкай Т(ы)ту)мутаракані — сёння ад Украіны Паазою: пасягай на бліжэйшы да Кіева ўздел.

— У спіне ўдарыў, сынавец, — падакараў Яраслаў. — Адпомісці?

— Ты ж паклікаў на перамовы, безуважна адказаў Брачыславаў, — а не на малібоны (папрокі). А калі гарварыць пра помсту, то яна — наўгародцам. За то, што прадзеда, прабабую з сынамі забілі, многіх палаціні і прадалі ў рабства, а Палацеск разрабавалі і спалілі. Я, каб тэмы беды, больш міласціў: многіх наўгародцаў пабіў, у палон вядзе, але горад не падпалаў. Я — баёвы князь, а не варвар-дзікун. А пра перамовы маё слова такое, вуй (дзядзька па бацьку): давай разызвемяне мірана. Табе нас не адолеце. І кіеўскага пасада больш нават не баўчыць...

— «Мірана разысціся!» — нярэва перакрываў ён. — Які мір, калі напад на мене дзяржава!

— Што ж, — пачаў спакойны адказ. — Калі лічышь мяне вінаватым, то спрабуй пакараць. Бой — дык бой! Мне воі поўныя рашучасці паставіць і за мяне, абылганага табой і выгнанага з Кіева, і з Палацеск!

— Спажываеш выгадны шанені!

— А хіба гэта не логіка дзяржавы? Рагвалодавіч і «па кудзеля», і па духу? І хіба так лёгка не паслухацца Рады і веча? Яны прынялі на службу — яны за пралікі ды няўдачы і прагнаць могуць... — Усміхнуўся. Гарозна.

На абедвя бакі ракі воі стаялі моўкі, не дражнілі адны адных. Толькі лемантавалі запалонены, рваліся сюды, ды ім перагардзілі дарогу кошмарамі полацкія дружынікі.

«Брачыслава з Эймундам мне не адолець, — зеляніна і святлата ў очы, а свядомасць у галаву пачалі вітрацца да Яраслава. — А калі і паб'ём, то гэтага будзе Пірава перамога, а я — палкаводзеа без арміі. Тады Мсціслаў возьмеме Кіев голай рукой. Хочані і не хочані, а трэба ісці на перамовы. Але як і пра што дамаўляцца?».

Эймунд штосьці горача гаварыў Брачыславу, паказваў сюды рукой. Мабыць, угаворваў напасці, пераконаўчы, што ваенна ўдача, а з ёю і багатая здабыча будзе за імі. Яраслаў азіруўся,

даў знак, каб яго дружыны быўлі непарушныя, а сам адзін падаўся да масти. Запыніўся. Гукнуў:

— Сынавец, давай перамовімсі.

Было ўжо чуваць, як гарачыўся Эймунд: не-не, не ідзі. Давай знак трубіць на бой. Мы адужаем яго. І Палацеск таби нізка паклоніцца! А пазней рушым на Плескаў! Або на бліжэйшыя землі раздзімічай ці дрыгавічоў! На яздыгаў альбо пашукаем выйсця да Варажскага мора! Палацеская дзяржава разрасцецца! Будзе моцная славянская!

— Сынавец, — папрасіў ужо Яраслаў. — Не слухай яго. Не верюдам. Прадаў мяне — прадасць і цябе. Будзе служыць тату, хто больш заплаціць.

Брачыслав павагаўся. І, здаецца, не вельмі слухаў Эймундывы ўгаворы. Апүсціў руку на хорышы. Імператарскае дамаскі меч, паправіў яго і тузнў каня. Ехаў спакойна, у вачах — ніжай бязі. Запініў каня ўзбоч. Не павітліся. Не міраўчы, пазіралі адзін аднаму ў очы. Блакітны ў Брачыслава, яны вылучалі даўроню. Толькі ціпера супровою. И ніякай віні ў іх.

— У спіне ўдарыў, сынавец, — падакараў Яраслаў. — Адпомісці?

— Ты ж паклікаў на перамовы, безуважна адказаў Брачыславаў, — а не на малібоны (папрокі).

— А калі гарварыць пра помсту, то яна — наўгародцам. За то, што прадзеда, прабабую з сынамі забілі, многіх палаціні і прадалі ў рабства, а Палацеск разрабавалі і спалілі. Я, каб тэмы беды, больш міласціў: многіх наўгародцаў пабіў, у палон вядзе, але горад не падпалаў. Я — баёвы князь, а не варвар-дзікун. А пра перамовы маё слова такое, вуй (дзядзька па бацьку): давай разызвемяне мірана. Табе нас не адолеце. І кіеўскага пасада больш нават не баўчыць...

— «Мірана разысціся!» — нярэва перакрываў ён. — Які мір, калі напад на мене дзяржава!

— Што ж, — пачаў спакойны адказ. — Калі лічышь мяне вінаватым, то спрабуй пакараць. Бой — дык бой!

— Які мір, калі падакараў Яраслаў адпіў першы: не атручиана. Доўга маўчай. Утыймоўваў думкі і разгубленасці. А каб схаваць гэта, марудна цацдаў квас.

— Дых як мірна мы можам развязаць завязаны табой вузел?

— запытала пра некалькі хвілін.

— Як Македонскі — гордаў...

— Брачыславаў бачыў ягону пакуту. Пацицаўся.

— Што і па чым, па-твойму, нам скечки?

— Ты — вуй, старэйшы і мудрэшы. Дык падказвай сваё вісіце.

— Здабыча — здабычай, Бог з ёю, — уголас пачаў разважаць Яраслаў. — А вось палон адпусці. Трыну вірні ў Кіев.



Не зважаючы, што ён усё ж малодышы, пляменинкі. — І яшчэ ёсьць адно, што цябе змусіць пайсці на перамовы... Твая Ірына з дзеўчыні ў Палацеску... Хацела падацца з Эймундам у Ноўгарад, але я не ўзяў... Так што ёсьць пра што перамаўляцца! — І строга: — Сисяўты ў лёгка аддаў на ганьбу, а любімую жонку з дзеўчыні, думаю, пашкадуеш?

У Яраслава адняло мову. Не, не за тое, што пляменинкі вось гэтак смела і калочча сцябае па вачах. Ды Эймунд — Эймунд: хіціц. А вось Ірына?... Што за ёе выбы? (У летапісіх будзе тлумачыцца гэта тым, што яе сілай прывёзё да Брачыслава Эймунд — Аўтар). Сышацца ад яго? Ён — муж-пакідаелец?

— Давай прысыдзем, ногі за-млелі за дойгую дарогу, — папрасіў Яраслаў, першы спешыўся, махнучы рукоў скідаму. А калі той падбег, загадаў: — Прынесі лаўкі, стол. Квасу халоднага, — медавухі і віна не наказаў падацца: ведаў, што пляменинкі, як і бацька, не п'е моцных напояў.

Хутка тое, паходнае, стаяла туц. Слуѓа прыпадніу наскрываў з гlinяянага збана і наліў рудога ад падмажаных хлебных скарынк. Пітва ў гlinяныя конаўкі. Сейшы, Яраслаў адпіў першы: не атручиана. Доўга маўчай. Утыймоўваў думкі і разгубленасці. А каб схаваць гэта, марудна цацдаў квас.

— Дых як мірна мы можам развязаць завязаны табой вузел?

— запытала пра некалькі хвілін.

— Як Македонскі — гордаў...

— Брачыславаў бачыў ягону пакуту. Пацицаўся.

— Што і па чым, па-твойму, нам скечки?

— Ты — вуй, старэйшы і мудрэшы. Дык падказвай сваё вісіце.

— Здабыча — здабычай, Бог з ёю, — уголас пачаў разважаць Яраслаў. — А вось палон адпусці. Трыну вірні ў Кіев.

Пазней там будзе некалькі дробных князтваў, але шмат князей і міжусобнай барацьбы між імі. Іх мірным шляхам падпрадку Навагородак, запрасіўшы да сябе князіць Мяндога із Міндоўта, які мог быць выхадцам з поплацкіх зямель. — Аўтар.

— Як, вуй, у святой кнізе напісаны: дасьць Бог новы дзень — дасьць і цеся!.. — Быў поўны маладой радасці Брачыславаў, ужо не прадчувашы, чы зіўчыўшыся, што выводзіцца Палацеская дзяржаву на новы ўздым. — А ваяўнічыя Іцвазія ды Літва — спакусна смачныя скібі!.. Але не для аднаго міне. Не так, вуй?

— Ладна, — скрусліва прамовіў Яраслаў. — Пря Яўгасію, Літву ды пра іншых пагаворым пазней. Ціпер хачу пачуць ад цябе іншае. Каля іншага нападзе Мсціслаў, на чым баку будзе?

— На сваім... — Брачыславаў не пакідаў усмеху.

— Памажы мяне, — папрасіў Яраслаў. — Як-нікі мы з табой ужо добра знамяны. Я на вялікі ўступкі для цябе пайшоў. Мсціслаў — таксама вуй табе, але ўсё ж незнаўчыя чалавекі... Не думаю, каб у выпадку перамогі ён запрасіць цябе ў Кіев...

— Даўгую плауту хочаш?

— Не вельмі. Тым больш, што я ўсё роўна буду мечь названаве. Ты калі не страстіш дружыны сеўні — страстіхуткі ў бітве са Мсціславам... — пачаўшыся як пераможца: — Так што пішы, давай грамату, іначай больш запатрапиш, скажам, на дрыгавіцкай зямлі! (Мсціслаў, Яраславаў брат, тады князіц у Цьмуторакані, што была за сеўниншым Азоўскім морам, і дабіаўся княжання бліжэй да Кіева, у буль знаных гарадах. Але Яраслаў ўзіхі не дапускай. — Аўтар).

— Вымагацель!

— здаўся Яраслаў.

— А мене, вуй, не выпадае быць іншым... Ды не столькі я вымагаю, колькі вымагаю палацескія інтарэсы! Іначай, кажу, мне не дароуць. Ні ціпер, ні пазней. Палічцаў бязлівіць ці bestalkovым, а то проста аблэтухам!

— Яны, гэтага віні інтарэсы, павядзіц цябе на латгаліскі і іншыя землі? Не выпадаша жахаваць? Ня выгадаеш, якіх інтарэсаў іх тут.

— Не. Ён зрабіў для мяне вялікую паслугу... Каб не яго переходы, ты са мной так спакойна не гаварыць! Нягоднік, але патрэбны міне. Я гэто не толькі сеўні... Ну, кліч, вуй, пісця, давай грамату складаць ды падпісваць. Зза не я гатоў сеўні і медавухі альбо іншага земнага віна конаўку выпіць!..

P.S. С. Салаўёў у асноўнай сваёй працы «Істория России с древнейших времен» таксама, як В. Тацішчав ды М. Карамзін, для «шырокага чытачча» пітварыў «истолкованіе» царкоўнікі Ѹпрадлічыў про тое, што апостолы Святога Петра і апостолы Іоанн Богослові падабанага імі Яраслава (Мсціслаў) заслужылі ўважыць. Словамі, дзядзька мог мірна саступіць пляменинку, якога тады яму нельга было адольец мічом. А пазней, зноў жа лічыцца, за прашашы у сумесныя паходы на летапісную Літву і яцвягай, што было выгадна абодвум...

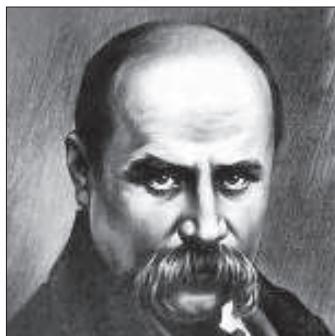
P.P.S. У красавіку Міколу Ермаловічу — 90. Напісані ён пра яго? Чарнавік ёсьць. Даць даволі рэдкі здымкі? «Іншы» назначае, што публікація заснавана на апостолічным заснаваніем «апостола Ярослава (Мсціслаў)». Словамі, дзядзька мог мірна саступіць пляменинку, якога тады яму нельга было адольец мічом. А пазней, зноў жа лічыцца, за прашашы у сумесныя паходы на летапісную Літву і яцвягай, што было выгадна абодвум...

► **ПЕРАКЛАД**

«І ВОЛЯ, І СЛАВА»

Беларуская грамадскасць адзначыла юбілеі сусветна вядомых украінцаў: 150-годдзе з дня смерці Тараса Шаўчэнкі і 140-годдзе з дня нараджэння Ласі Украінкі. Адна з яскравых вечарын з гэтае нагоды пад назваю «Тарас Шаўчэнка, Леся Украінка: пазэй і лёс» адбылася ў Музеі гісторыі беларускай літаратуры, праведзеная намаганнямі Саюза беларускіх пісьменнікаў, пасольства Украіны ў Рэспубліцы Беларусь, харавога калектыва «Крыніца» (кіраўніца М. Кучук), супрацоўнікай музея. Прысутніцтва з цікавасцю паслухалі выступленіі вядомых беларускіх пісьменнікаў Міколы Аўрамчыка, Генадзя Бураўкіна, Анастасія Бутвічіна, Генрыха Далідовіча, Леаніда Дранко-Майсюка, Васіля Жуковіча, Сяргея Законікава, Міхася Кенкью, Арсена Ліса, Сяргея Панізініка, Вячаслава Рагойшу, Валерыя Стралка, Сяргея Сыса, Міхася Тышыны. Свайм думкамі падзяляліся таксама Надзвычайнікі і Паўнамоцны пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Раман Біссмертын, прадстаўнікі ўкраінскіх дыяспары: член прэзідіума Украінскай сусветнай каардынайчай рады Валянціна Логін, гісторык Уладзімір Гуленка. «Крынічане» цудобна праспявалі песні на слова юбіляраў, бліскуча праўляла вечарыну пээтэса Аксана Стрынчан.

Арганізатор вечарыны Валеры Стралко выступаў ў сэнняшнім нумары «fx» з новымі перакладамі вершаў Тараса Шаўчэнкі і Лесі Украінкі.

ТАРАС ШАЎЧЕНКА (1814–1861)**Псалмы Давыдавы**

1. Муж блажэнны да няшчырых
Не імкне на раду,
І не ступіць на шлях злога,
І з лютым не сядзе.
У Гасподніга закону
Яго сэрца і воля
Вчывща; і стане ён —
Бы на добрым полі
Над вадою схілене
Дрэва зелянне,
Плодам спее. Так і муж той
Сэрцам добрым спее,
А няшчырых і бязбоожных
І сіёй прадае, —
Бы тои попел, над зямлёю
Ветрам раскідае.
І не ўстануць з праведнымі
Злыя з дамавіны,
Справы добрых закрасуюць,
Справы злых загінуць.

2. Ці мяне Ты, Божа правы,
Навек забываеш,
Позірк ясны ўбок адводзіш,
Мяне пакідаеш?
Дакуль мучыца яшчэ мне
І сэрцам хвараі?
Дакуль будзе вораг люты
На мяне глядзеці
І смяяца?.. Душу, Божа,
Ратуй мяне і долю,
Каб не баяў люты вораг.

«Я яго адтолеў».
І каб элья не пакліпі,
Калі траллю ў руکі,
Руки ворага. Ратуй жа
Ад лютых мукі,
Ратуй мяне, — памалюся,
Аплю нанова
Тваю славу чыстым сэрцам,
Псалмам ціхім, новым.

43. Божа, нашымі вушамі
Чулі Твою славу,
І дзяды апавядоіць
При пажар крывавы
Летаў лютых: як рукою
Цвердайло сваёю
Развязаў Ты наши руки
І пакрыў зямлёю
Трупы ворага. І сілу
Тваю мы ўхвалілі,
Твае людзі, і ў спакоі
Добра адпачылі,
Бога славачы!.. Сягоння ж
Кожаны зноўку гіне:
Зноўку Ты пакрыў нас ганьбай...
Ворагі ёс другія
Раскрадаюць, як курэй, нас
І жарцуц!.. Без платы,
Без цаны аддаў, есі Ты,
Ворагам практыкім;
Нас пакінуў на суседзяў,
На іх перасуды,
Нас пакінў, як у прычы
Неразумным людзям.
І смяяца, мецоць тья
Злымі языкамі,
І штодзённа, штохвіліна
Ганьба наша з намі.
Абакраізены, у глуме,
У путах канаем,
Багам інічым не молімся,
Цібэ ўзмалем:
«Памажы перамагчы нам,
Збагу нас ад нядолі,
Зваліў першую Ты сілу
І другую здолей,
Найлюцецшую! Дзей, Божа,
Годзі Табе спасі,
Не зважаць на нашы слёзы,
Жалі забываці!
Скарылася душа наша,
Ліха ў нашых хатах!
Стань эса, Божа, памажы нам,
Стань ізноў на ката».

52. Утрапёні ў азлабленні
Бога адмаўлікі,
Беззаконіць, мізарнене,
Добрасць не стварае.
Азірнуўся Бог, а дзе ж той,
Хто б усцешыў Бога?
Ды няма штось дабрачынцаў,
Няма анікога!
Калі яны, нясытыя,
Грахі ўразумеюць?
Ядучы ліп заместа хлеба,
Не па-боску дзеюць,
Там страшася, там пасуюць,
Дзе ёй страху не будзе.
Самі так сібе баяцца
Няшчырыя людзі.
Хто ж пашле нам парамунак,
Верніе людзям долю?
Неяк верніе Бог нам волю,
Разаб'є нядолю.
Ухвалім эса Цябе, Божа,
Хваленнем усякім;
Будзе рады ўвесь Ізраіль
І святыя Іакау.

53. Вазьмі, Госпадзе, мяне Ты
Пад Свяло ахову.
Малю, Божа, утлумач ім
Вуснаў маіх слова,
На душу чужых ўсталі
Гора-дабраеzi —
Над сабой не чуюць Бога,
Чын зламыны дзеюць.
Але Бог мне памагае,

Верай ахінае
Ім праўдаю Сваёю
Злое іх вяртае.
Памалюся Богу шчыра
Сэрцам адзінокім
І гна злонікай пагляну
Нязлым маім вокаам.

81. Міск царамі ѹ судзіямі
На радзе вялікай
Стай зямных царкоў судзіці
Нібесны ўладыка:
«Дакуль вам хілка грэбіць хаты
І кроў няявінную смактаць
Людзей убогіх, а баатым
Судом ілжывым памагач?

Убоўчы ўбогай памажыце,

Не засудзіце сіраты

І выведзіце з цеснаты

На волю ціхіх, засланіце

Ад рук нясытым». Не каріць

Спазнаць, развеянць цыму няволі,

І марна — Госпада патоты,

І марна — хісткала зэмля.

Рабы, цары — аднолькавы

Сыны перад Богам;

Памруць усе — і цар, і князь,

І ваши рабы.

Судзі ж, Божа, свет нягожы

І судзяўкі няправых.

На ўсім свете Твоя праўда,

І воля, і слава.

ЛЭСЯ УКРАІНКА (1871–1913)**На гадавіну [Шаўчэнкі]**

Яе хто толькі не любіў...
Справедчна Украіну
Пазты славілі наўзядзі,
Бы красна дзяячыну.

Век ад яе ўтрапілі смех,
Жартоўных вех званочкі,
І песні, байкі, быццам кветм,
Уплётвалі ў яночкі.

Хто даўніну ў ёй пакахаў,
А хто — плынь мрой святую.
Ён першы палюбіў яе,
Як сын сваю матулю.

Ды хай была б старой, кривой
Іні на што не годнай,
Для сына вернага яна
Была адзінай, роднай.

Іці хай была бяна сляпай,
Калекай разубогай, —
Үм ранай, польмем гарыць
Любоў, што ўся ад Бога.

Украіна бачыла не раз
Дзялкоў замілавання,
Што нанач забывалі ёсё,
Аб чым співали ўранні.

Што бралі ў ёй дары, і ѹшлі
Да іншага прыколу,
І знаць не зналі гэты знак —

Любіць яе да скону.

Ён першы за сваю любоў
Здаўшы сабе кайданы,
Але да смерці ёй служыў,
Быў да канца адданы.

Усё яна перамагла,
Яго любові сіла.
Таго вялікага агню
І смерць не пагасіла.

Легенды

У легендах старажытных
Справядлівасці не знайдзец,
Мова ѹдзе там пра ахвяры
Ды крывавыя падзеі.

У легендах тых чытаем,
Як ружовая кроў дзетак
Раны гоіла на целе
Жабрака, старога дзеда;

Як убогая дзяўчына
Крыжансюса ўратавала
Ад праказы сарацынаў,
Свайго сэрука кроў аддаўши;

Як любезі ліхія чары
Перайначалі на камень,
Але кроў невінаватых
Ажыўляла зноў з камення.

Чыранеюца легенды,
Бы раскошнае бровасці,
Пурпур бы высакародны,
Ад кроў людзей няяніх.

Ды ў мяне крывавіц сэрца,
Толькі я іх прыгадаю, —
І супроць легенд чырвоных
Бледнымі белы свет здаеца.

Адкуль пайшло: аслабла я,
Скарася надолі? —
Хіба трымціца рука мая
Ці я плю не тое?

Магчыма, чулі, як звяла
Я стогны, галаишні?..
То ж бура веснія была —
Не шум дажджу асенні.

А восеню... Адкуль журуба,
Як хто цвіце ці віне? —
Тавы ѹ плачучая вярба
Ўся залатою стане.

Калі ж суровая зіма
Пакрые барвы квету,
На іх труне яна сама
Рассыпле самацветы.

Агні дасвеցца

Ноч Ѽёмная люд абняможаны ѹкрыла
Пад чорныя змрочныя крываы.
Агнічыкі нідзе не мізне,
Усе спачываюць у сне,
Уладна ўсіх ноч пакарыла.

Скарыйца любы мусіць вусцінай сіле.
Шчаслівы, хто сон мае мілы!..
Ды мой сон благі, бы слата,
Вакол — цяжкі змрок, немата,
Вакол ўсё спіць, бы ў магіле.

Мне здані ліхія душу калацілі,
Змагацца ж не мела я сілы...
Ды раптам яснота ў акне
Ад сну прафудзіла мяне, —
Дасвеցца агні засвяці!

Дасвеցца агні пераможна-прапора
Развеююць жудасці ночы.
Яшчэ промні сонекай спіць,
Дасвеցца агні ўжо гараци,
То свеціць іх творца, рабочы.

Устань, хто жывы, чыя думка паўсталала!
Гадзіна для працы настала!
Не бойся імлы на зямлі, —
Дасвеցца агні запалала,
Хутчэй каб зара запалала!

Пераклад В.Стралко

лэ́ссы

НЁМАН ПЛЬІВЕ Ў ВЕЧНАСЦЬ

Яўген ЛЕЦКА

Аўтар прапанаваў свой матэрый — як прадмову да падрыхтаваных ім успамінаў Ніны БУЛАЎКА «Пішу і плачу...», як прадмову да сімвалічнага і паказальнага заходне-беларускага лёсу. Яна ж паказалася рэдакцыі «в» самастойнай публікацый: ёні пачаткам-накідам рамана, ці — прынамі — эсэ. Згаданыя ж успаміны чытایце ў наступных нумарах...



Надзвычай прыгожая наднёманская вёска... А мною і мястечка, бо хатай і подзей было там багата. Купіск (тутшыя людзі называюць Купіцк, ці Купіцак) дэвіма то міністэрствам та пабеларускую адукацію, якія наладзілі на юніверсітэт універсітатскіх замакоў. Яна ўзышишы, а таму і відаць здзялеку...

Купіцкая паўщэхная (як яе звалі тады, бо было гэта за польскім часам), што па-беларуску абазначае пачатковую школу. Усе прадметы, апрача польскай мовы, тут вучылы па-свойму. Але палякам та польскім вуліцамі было не да носу. А таму яшчэ да пачатку заніткі прыхільняху прадстаўнікі адміністрацыі, нейкі важны службовец, па-польску ўжэнднік, і пачаў агітаваць, што для добра сяміх людзей трэба перавесці школку на польскую мову.

... Так ужо заведзена, што ў нас на Беларусі частуюць госія, няхай сабе даслоі і незнаёмага. Ну, а тут у прыдчу жыць і важная асоба, ужэнднік з самой Варшавы. Дзякаваць Богу, на зломкі і абікса, а людзі прапацілы, шмат дака гэта чынны здатны жылі ў Купіцку. І хоць цяпер быў прыканець лета і шмат чаго смаснага з'ялі сенакос сажнівом, але не буды: нішчымі, а тым больш у хате настаўніка, ніколі не заставаліся. На гарышчы ў падстроішы ў вялізным, на два ахвяты лазоўкім кашы, што, апусцелы, злёгку пагойдваўся над самай страхою, яшчэ даслоі датрываў дзея пары скілёндай — важкіх, напханых у тоўстыя кішкі каўбасаў, якія могуць вісцель і да першай свежаніны. А яшчэ ў кашы ацаляеў ладні, як булаватая галава, каўбух, які ў Прынэмроні называюць паўхіром. Дзеля гэтага выкарыстоўваюць самы звычай-

ны свіны посік, кажучы не вельмі мілагучна, кастрюбавата, але ж «па вчонаму», мачавы пузырь, які праз адтуліну выціняюць наўсіварат, старанна саскребаюць тупаватым нахом міздру, каб быў чыстым і без усякага паху, потым мнучу на стале, некалькі разу надзінаюць паветра, каб расцігнуся да патрабнага памеру, раскошчаваюць далонімі па стольніцы. Потым праз ту самую адтуліну ёймістасцю набіваюць самым лепшым: любівым, без пlevак і сала, мясам, — і ўрошце круглик робішца падобным на туф футбольных мяч.

Клеман абразаў почапку, беражна павагаў каўбух у далонах. Ім ён і наважы ўчаставаў ганаравага гостя, спадзяючыся, што ўсярадзіне, не дай Божа, не завяліся чэрві ці плесені, і паўхір да гэтага ўрачыстага моманту як налешцы датрываў. Беражна прыцікаючы каўбух да грудзей, асціржна спусціўся да падрыхтаванага ў каморку, выйшоў праз сені ў хату на кухню, пастаўі каўбух на стале, паляпіаў далоні на круглай бакавіне, ласкава паглядзіў, быццам паддобраўваючыся. Потым узў з прычэпку вялікі, які пазалетаў адмістачаны ў куціцкай кузні са скоска, гэта значыць касы, што адслухыла гаспадару свой век, востра адточаны нож і, прымркнушы вока, прыкінў, якім кавалак адчвіліць, і (была не была!) разануў напрапалую. Ладны кавалак бакавіны адваліўся ад кругліка, Клеман з палёткай уздыншнү. Асціярогі, дзяякаваць Богу, былі марннымі, каўбух удаўся на славу: чырвонуши, як сёння нахпны. Пах ад розных гародніх і ліясных прынарадаў напоўні хату так, што ў мужчынаў адраузілі слінку пагнала. Кот, які цёрся барагу на дыгу мурынку, спаў шырокай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс.

Дзяецок кірунліві невілікі чарачкі, якія тут называлі на-парасткамі, крактунамі, падцаплі на відэльцы тое, што кожнаму было наше застолле не проста так, а сімвалічна, як належыць на нашым пантнстве. То здраве, Васпані!

Дзяецок і ўзяў каўбух на славу: чырвонуши, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс. А кем сярэбранымі пальцамі на паднёс па-лапікай, якім сярэбранымі пальцамі і ах ўзяў каўбух і не паднёс.

Настале тым часам з'яўліся грыбы трох гатункаў: гэта паласаценькі, якія ўзялі заморскія зебры, щоднік палітыкі самараўным (на недалёкім адсюль нёмансікім прыліпце куткасцяначнікі). Валоўцы былі ў мыльнах алайні, дзе з лініягага семені ціснілі заласці алей заменікі глустиасці, ды заздабленыя тоңкімі скрылечкімі цыбулькі рыхлікі. А другой глінянай місцы раскаштавалі ў смытане лахменецкіх вайнянкі. Глінянай місцы раскаштавалі ў смытане лахменецкіх вайнянкі.

Тут ужо падасцела і патэльня са смажанымі баравічкамі, чырвонагаловікамі і лупенікамі — падымаўся паухы ад цыбулі і ўкроў, і яшчэ нейкі зблак парок.

А яшчэ ж быў рапа, бо як не ёсць цяпер бывшы настаўнік, якім сярэбранымі пальцамі і зеленага сенакоса ў сажнівом, але не буды: нішчымі, а тым больш у хате настаўніка, ніколі не заставаліся. На гарышчы ў падстроішы ў вялізном, на два ахвяты лазоўкім кашы, што, апусцелы, злёгку пагойдваўся над самай страхою, яшчэ даслоі датрываў дзея пары скілёндай — важкіх, напханых у тоўстыя кішкі каўбасаў, якія могуць вісцель і да першай свежаніны. А яшчэ ў кашы ацаляеў ладні, як булаватая галава, каўбух, які ў Прынэмроні называюць паўхіром. Дзеля гэтага выкарыстоўваюць самы звычай-

на, калі гаспадар марнаваў перад гэтым цэлы вечар на сходзе. Але ж, шаноўныя, перад гэтым была рэніца, і ўлой настаўнік пакінуў у кустоў, дзе была крынічка, у дымнінамі садкі, адкуль рыбу і прынес пасланец. Прынадна выглядалі і скрылкі жаўтулявага, таксама дома зробленага на могіне (съчыгу) з маладзенскага цыліктэ, швейцарскага сыру. Ну і, як без іх такою парою абыдзецца, маладольна агурачкі ды паразаныя чырвоныя і жоўтыя памідоры...

— Ну, пане Казак, я вам скажу, маеце чым стратнік падешыць — жывяць, нічога не скажаш, няблага. А скажицце, — хітраўата прыжмырну вока, — чаго гэта жыхыкі бунтуюць, каб дадальчыць нашу, Заходнюю, Беларусь да Саветаў? Няўжо вы думаецте, што беларускі савецкі настаўнік можа сабе дазволіць такое? — абаўё рукою стол школыні службовец і змоўк, чакаючы адкусці.

— Ай, што тут дўгя казаць... Давайце лепш спачатку для знаймства зробім па кілішку, каб ахвотнік гаварылася. Я во тут для ганаравага гостя прызызаці кручок (Польскай выбаровай). Каб было наше застолле не проста так, а ды наша падспадобы. Перапыненую гаворку павёў настаўнік:

— Што я вам, пане Балыславе, адкажу на ваша пытанне: не быў, не бачыў, што і як у тых Саветах. А гаворашы і пішуць, самі відеецца, адукацыя, знізу да верху, толькі на савецкай мове. Што вы пра гэту скажаце?..

— Вчыца, там го я удала і паслехова! Асабліва ў такой візышай научвальнай установе, як НКВД. Месяц-два актыўна-інтэнсіўных вучобы, пасля чаго выпісваюць дакумент на беларускай мове а па-сцяхаўскім заварышэнні вучобы і адразу паслыдаюць удасканаленіем у суседнюю Матцушки-Расею, у далёкім сівернага края. Вось там-так ўжо грунтоўную, якіх пісці ўспею, адукацыю атрымаш. Каму дзеяць, каму пятынаццаць, а каму і ўсе дванаццаць піць гадоў бясплатнае вучыце гарантуюць...

— Наўжо праўды? — замаркоціўся Казак. — Няўжо ўсё гэта, што вы, пане Балыславе, кажаце — праўда?

— Яшчэ якака праўда! Чыстая праўда. Паверце мне, пан Клеменцій. Была там, што таксама праўда, так званая беларусізацыя. Сей-той ад радасці і шчасця аж рот развязіў, кричычу: «Няхай жыве савецкая ўлада і яе мудры прадавцы, бацькаў ўсіх народоў Сталін!». Наіўныя! Уся гэтая беларусізацыя была патрэбнай бальшавікам, а гэта тая самыя расійскім імперыялістамі, толькі што ў чырвоныя колер перафарбаваны, какія выявіліся саўгасаў на цынталычы. Многім даслоі тэхнічнага прыладаў, якія вінамі паднёс па-польску, якім сярэбранымі пальцамі і зеленага сенакоса ў сажнівом, але не буды: нішчымі, а тым больш у хате настаўніка, ніколі не заставаліся. На гарышчы ў падстроішы ў вялізном, на два ахвяты лазоўкім кашы, што, апусцелы, злёгку пагойдваўся над самай страхою, яшчэ даслоі датрываў дзея пары скілёндай — важкіх, напханых у тоўстыя кішкі каўбасаў, якія могуць вісцель і да першай свежаніны. А яшчэ ў кашы ацаляеў ладні, як булаватая галава, каўбух, які ў Прынэмроні называюць паўхіром. Дзеля гэтага выкарыстоўваюць самы звычай-

скажу вам, пане Балыславе, яшчэ раз паўтаруся, каб мець — траба на гаспадары працаўца з раніцы да вечара, ад цімні да цімні. А гэта не кожнаму пасуе. Вось агітатары і падбuxтуюцца народ, што ў саветах у тых калхозах нарадта добра жывеца: адрабіў восем гадзін — і хоць трава не расці: як хачу, так свім вольным часам распараджаюся. І галава не баліць, што даждж сена ў пракасчом змоўчыць, што засуха выпаліць уесь ураджай. Адным словам, як той казаць, жывы і радуйся, бо там чалавеку свобода...

— Відзе, пане Казак, я жартую, што ішо?... Саводба! Даё свадаў знаўши! Да тым усе як пад шнур ходзяць, балаша адхініцца ці ўпраўляць. Усе ў лагчыні пагніе. Адным словам, як той казаць, жывы і радуйся, бацькаў ўсіх народоў па-чынам...

— Яно, мабыць, так і ёсць. Ну, а што там беларуская мова нібыта пасыплюць у пашане, што ўся адукаваныя, знізу да верху, толькі на савецкай мове. Што вы пра гэту скажаце?..

— Вчыца, там го я удала і паслехова! Асабліва ў такой візышай научвальнай установе, як НКВД. Месяц-два актыўна-інтэнсіўных вучобы, пасля чаго выпісваюць дакумент на беларускай мове а па-сцяхаўскім заварышэнні вучобы і адразу паслыдаюць удасканаленіем у суседнюю Матцушки-Расею, у далёкім сівернага края. Вось там-так ўжо грунтоўную, якіх пісці ўспею, адукацыю атрымаш. Каму дзеяць, каму пятынаццаць, а каму і ўсе дванаццаць піць гадоў бясплатнае вучыте гарантуюць...

— Наўжо праўды? — замаркоціўся Казак. — Няўжо ўсё гэта, што вы, пане Балыславе, кажаце — праўда?

— Яшчэ якака праўда! Чыстая праўда. Паверце мне, пан Клеменцій. Была там, што таксама праўда, так званая беларусізацыя. Сей-той ад радасці і шчасця аж рот развязіў, кричычу: «Няхай жыве савецкая ўлада і яе мудры прадавцы, бацькаў ўсіх народоў Сталін!». Наіўныя! Уся гэтая беларусізацыя была патрэбнай бальшавікам, а гэта тая самыя расійскім імперыялістамі, толькі што ў чырвоныя колер перафарбаваны, какія выявіліся саўгасаў на цынталычы. Многім даслоі тэхнічнага прыладаў, якія вінамі паднёс па-польску, якім сярэбранымі пальцамі і зеленага сенакоса ў сажнівом, але не буды: нішчымі, а тым больш у хате настаўніка, ніколі не заставаліся. На гарышчы ў падстроішы ў вялізном, на два ахвяты лазоўкім кашы, што, апусцелы, злёгку пагойдваўся над самай страхою, яшчэ даслоі датрываў дзея пары скілёндай — важкіх, напханых у тоўстыя кішкі каўбасаў, якія могуць вісцель і да першай свежаніны. А яшчэ ў кашы ацаляеў ладні, як булаватая галава, каўбух, які ў Прынэмроні называюць паўхіром. Дзеля гэтага выкарыстоўваюць самы звычай-

скажу вам, пане Балыславе, яшчэ раз паўтаруся, каб мець — траба на гаспадары працаўца з раніцы да вечара, ад цімні до цімні. А гэта не кожнаму пасуе. Вось агітатары і падбuxтуюцца народ, што ў саветах у тых калхозах нарадта добра жывеца: адрабіў восем гадзін — і хоць трава не расці: як хачу, так свім вольным часам распараджаюся. І галава не баліць, што даждж сена ў пракасчом змоўчыць, што засуха выпаліць уесь ураджай. Адным словам, як той казаць, жывы і радуйся, бацькаў ўсіх народоў па-чынам...

— Их відзе, браце... — Балыславу неяк раптоўна абыў, куды і падзелася ягоная ярштыстасць. — Расказаць... Дык я і та занадта шмат

гавару... А ты... — ён пільна, нібы праціначао наскрэз, паўзіраўся настаўніку ў очах. — Але, бачу, не з'ялі... Дык я, здаецца, яшчэ ў людзях не памыліўся... Што ж, паспавядаюся. Тым больш, што споведзі даўнавата не быў...

Засігродзіўшыся ў слбе, Балыслаў распавядалаў пра сваё жыццё, Кліментій напачатку верачы і не верачы, уважліва слухаў, усё больш пранікаючыся чутым...

Выяўлілася, што па нараджэнні гэтага ўжэндніка з Варшавы быў ніякім не паликам, а самым сапраўдным, з крыві і касці, беларусам. Нават праваслаўнага веравызнання з радавітай, хоць і небагатай шляхі. Ягоны прадок браў ўдел у паўстанні Каліноўскага, адбыў пасля паражэння пакаранні пасляні ў Сібіры і да скону жыхыцця цікавіўся ўсім беларускім: запісваў ад сялянаў песні, казкі, паданні, усё пра даўнінец пачынае чутае, ды і сам часам пісаў беларускімі віршы і народнікамі складзі.

Ці не пад яго ўплывам Болек (тады яшчэ Тодар) паступіў у Віленскую беларускую гімназію, а потым на гісторычны факультэт універсітэта імя Калядзіна. Баторыя. Але там беларускімі віршы не было, усе дысцыпліны выкладалі па-польску, большшага, усё праніцаўшы польскімі складзі.

Шмат яго падарыў Балыславу! Асабліва ўзімку, і да таго ўзімку віршы на беларускай мове пісці з'яўляўся ўніяцкім іменем, і беларускімі невыводнымі вымаўленнем. Шмат хто імамі жыў, калі беларускім іменем, і шмат хто са студэнтаў, а таксама выкладчыкі глядзеў з-за гэтага на яго як на непадўніченага, крыву прыпыленаага, хоць выхуванага ў суседнюю Матцушки-Расею, у далёкім сівернага края. Вось там-так ўжо грунтоўную, якіх пісці ўспею, адукацыю атрымаш. Каму дзеяць, каму пятынаццаць, а каму і ўсе дванаццаць піць гадоў бясплатнае вучыте гарантуюць...

— Наўжо праўды? — замаркоціўся Казак. — Няўжо ўсё гэта, што вы, пане Балыславе, кажаце — праўда?

— А вы? Хто ж вы самі таі, пан Балыслав? Вы на зборні сібё ўздаўвали за ўзядлага паляка, агітавалі, каб людзі перавялі беларускую школку на польскую, самі па-польску размаўчілі, а тут, чаму я вельмі адрозні здзіўісѧ, гаворыце па-беларуску не горш, чым я, спрадвечы беларус, а да ўсёго і настаўнік беларускай мовы. Неяк не ўкладвашца, ўзядлага ўзядлагоў, якім сярэбранымі пальцамі і зеленага сенакоса ў сажнівом, але не буды: нішчымі, а тым больш у хате настаўніка, ніколі не заставаліся. На гарышчы ў падстроішы ў вялізном, на два ахвяты лазоўкім кашы, што, апусцелы, злёгку пагойдваўся над самай страхою, яшчэ даслоі датрываў дзея пары скілёндай — важкіх, напханых у тоўстыя кішкі каўбасаў, якія могуць вісцель і да першай свежаніны. А яшчэ ў кашы ацаляеў ладні, як булаватая галава, каўбух, які ў Прынэмроні называюць паўхіром. Дзеля гэтага выкарыстоўваюць самы звычай-

скажу вам, пане Балыславе, яшчэ раз паўтаруся, каб мець — траба на гаспадары працаўца з раніцы да вечара, ад цімні до цімні. А гэта не кожнаму пасуе. Вось агітатары і падбuxтуюцца народ, што ў саветах у тых калхозах нарадта добра жывеца: адрабіў восем гадзін — і хоць трава не расці: як хачу, так свім вольным часам распараджаюся. І галава не баліць, што даждж сена ў пракасчом змоўчыць, што засуха выпаліць уесь ураджай. Адным словам, як той казаць, жывы і радуйся, бацькаў ўсіх народоў па-чынам...

Працяг на наступнай стар.

лесы

НЁМАН ПЛЬІВЕ Ў ВЕЧНАСЦЬ

«Працяг».

Пачатак на стар. 21 (13).

Але калі слабейшы народ падпадае падпаваннене мацнейшага, то і ўмкнешца пад захонікай падладжвацца, ды і гаворыць не на свайг мове, а на мове прыхядзяў. І якім ж наівам выглядаюць тыя, хто засвойвае пару соценія слоў чужой мовы і, пазбываюцьсѧ сваёй, карыстаюцца ім, наўнон спадзеоцься, што ён размаўляе на мове іншага народа, скажам, расійскай ці польскай. А насамрэч гэта штотысці дзікунскай і ненатуральнае, карыстаюцьсѧ чым можна паразумеца ў справах бытавых, нават тэхнічных, але не духоўных, асвечаных вышэйшым сэнсам. Тому жале вартым выгляджаць тыя, хто на мове не свайго, а іншага народа старавеса вывінцілі сваю душу, стварылі вышэйшыя духоўныя капштоўніцтвы. Атрымліваецца падробка, імітация, бо вышыпшую сілу не апушкае. Кожнаму народу ад Бога — свая мова, а іншое — ад нячыстага...

Да гэтых, ціпер для яго быстрэчных ісцін, Баліяславу прыйдзе пазней, а пакуль што ягону душу раздзірапілі сумненні, роспач, пакуты. Хто ведае, кім бы ён мог стаць у нянівіці да свайго, беларускага, з якім ён так дарашты не мог звалодзіць і ад яго пазбываца так, каі нікто не мог здагадаць, што ён прырэхрыст і пярэвярацень. Самыя змрочныя думкі апаноўвалі яго, пачыналі нарастыць пачуццё саманінавіцці, ён перабіраў сваё жыццё ад пачатку — і ўсё больш знаходзіў у ім такога, што сведчыла пры яго нікчомнасці і неадпаведнасці духоўным ідэалам як продкаў, так і ўласных маладосці...

Усё гэта разам, з дні ў днень нарастоючы, урэшце магло прывесці да самагубства, бо думка пра тое, каб скончыць усё раз і наўсёдзе апаноўвалі яго вельмі востра, спаджаючы ўпадак духа, дэпрэсію, што ціжкім гнётам ціснула на яго з сэрэдзіны, пазбадзіла адчування жыццёвай перспектыўы і радасці зямнога існавання. У такія часыны зневяранасці нічога мы было няміла: ні забавы з адна-

годкамі, ні любошчы з паненкамі, да чаго раней ён быў ахвочы і здатны, ні яшчэ штосьці. Нібы злы дух намёртва ўпіўся вострымі кіпцірамі ў яго зневяраную і спакутаваную душу, чигнучы гвалтам яе ў свае цінёты...

Збавенне прыйшло звонку: напрыканцы вучобы ва ўніверсітэце яму надарыўся чалавек, які піравярнуў наново амалі ўсё ягона жыццё, ягоныя погляды на свет, самаўсведамленне найперш у стаўленні да сябе самога і адначасова да нацыянальнага лёсу беларусаў.

Сам па сабе Зэнэк быў разумны і глыбока дасведчаным у гісторыі роднага народа, рашучым і бескампрамісным, зняважливым да тых, хто не падзяляў ягоных поглядаў і перакадзіў. Яго здольнасць да навукі заўважылі, пакінулі працаўца на кафедры новай польскай гісторыі і дыялектарскай дысертанткай зацвердзілі тэму польскіх паўстанняў XIX стагоддзя супраць Расійскай імперыі на землях колішняга ВКЛ, а ціпер так званых Красах Усходніх. Здавалася б, Зэнек падсадзілі на кана, які вывеезе вершніка ў далёкі і наядзвальнік перспектывы жыццёвых высыліх. Но абраханая тэма была надзвычай выйгрышнай для кар'еры ў санаційнай, што адраджалася, Польшчы. Зэнеку, з улікам ягоных асабістых здольнасціў, свяціла бліскучая навуковая будучыня, пашані і слава сірод сучасніку. Польская прафесура ўсялякім чынам падтрымлівала свайго ўлюблёнца, спадеочыць, што дактарант у тэрмін напіша такую на навуковую працу, якай апраўдае патрачаныя намаганні і спадзяванні.

Наконец асобы маладога наўкоўца сумненняў не ўзнікала: па верызанні катализ, па дакументах — палік. То, што меў досьць выразны тутыши акцэнт — асаўбіва на насыціроўка, бо Віленччына, як і сама Вільня, быў заселены зборным народам, у пераважнасці беларусамі.

Сякі-такі неспадзянкі часамі вытыркаліся з ранніх публікацый Вазьняка і насыціроўвалі прафесуру. Да яго ў маладосці

не спатыкаеца, а тым больш не памыляеца...

Аднак тое, што ён паклаў на кафедру ў якасці доктарскай дысертанткі для ўніверсітэцкіх наўкоўцаў, стала сапраўдным шокам і жахам. Гэта ж трэба да таго дадумеца: антыцарскі вызваленчы рух на «кросах усходніх» Знік асансоўваў з глядзішча не польскіх, а беларускіх нацыянальных інтэрсаў, у першую чаргу як змаганне за аднаўленне дзяржаўнасці Вялікага Княства Літоўскага, Руцкага і Жамойцкага да вуніз з Польшчы, які паводле дысертанта, непасрэдна спрычыніўся да трагедыі беларускага народа, што дўбывацца да нашага часу...

Унія тая, паводле дысертанта, нічога добраў ў прынесла даць беларусам не магла, бо само яе заключненне абазначала перамогу мацнейшага над слабейшым. Толькі наіві ад палітыкі і здраднікі свайго народа спадзяюцца із раўніці вони на нейкую ідэйлю сужыцца двух народоў у адной дзяржаве, на роўнасць іх культуры і мовы, пашантона стаўленне да гісторычнай спадчыны абодвух народаў, паміж якімі ў гісторыі ўсё было: свярзаныя з вадзак, крывавых сечаў, перамогаў і паразаў аднаго народа над другім. То, што ў адных вышынках з'яўляеца для аднаго святам і юрачыстасцю, для іншага — жальбой і трагедыяй. Дык як гэтыя гісторычныя даты адзначаюцца у адной дзяржаве на двох? И хто і як ёю будзе кіраваць? Па чарсе, ці што, будучы выбірацца альбо прызначацца прадстаўнікі народаў? Безліч па сутнасці невырашальных пытанняў, на якія немагчыма адказаць на ўзроўні ўсёго чалавечества, але і на ўзроўні ўсёго чалавечества, бо ўсё спробы аўяднання заканчваліся поўнымі крахамі, адасабленнем і паглынніем слабейшых мацнейшымі...

Наколькі ж раўнапраўнай для абаіх народаў выявіла сябе Рэч Паспалітая, можна было зразумець і на гэтым канкрэтным факце стаўленне прафесуры да доктарскай дысертанткі Зэнека Вазьняка. Здавалася б, павінна была разгорацца вострая гарачая

дышкусія, у якой погляды Вазьняніка будуть разматлошыны ў пух і прах. Да ці маля што можа здавацца? Амбэркаванне калі і было, дык патаемна, без самога вінаватага. Нават, казалі, гарачыя галовы патрабавалі перадачы дысертанткі ў судовыя органы і аўбінавачвалі яе аўтара да дзяржаўнай здрадзе. Але абышыла, пераважыла памяркоўнае, эта значыць ліберальнае стаўленне: Вазьнянік ўсіго толькі зволіў зіў з універсітэта за неадпаведнасць пасадзе, якую ён займаў... Пасля гэтага знайсці сабе працу па спецыяльнасці стала ў прынцыпе немагчымым. Траба было выбіраць з двух адно: альбо вяртката на басцькоўскую котлыну і працаўца на зямлі (да чаго Зэнек быў ужо піздаты), бо горад яго хлебаробскую натуру сапсаваў), альбо пераівацца з хлеба на соль вільгадковымі зоракамі ў Вільні. Вазьняніку пашанцавала: апрача гісторыі было ў яго імя адно мінае, хоць пакуль што аматарскае захапленне: фатаграфія. А у той час славай як майстар-фатограф на ўсю Вільню карыстаўся выхадзец з Наваградчыны Ян Булгак. Ён і ўзў пад сваю апеку Зэнека. Усё было да добра, майстар пачынаў глядзець на свайго падмайданістру апрача яго ўсёго ўсёго было: свярзаны з вадзак, крывавых сечаў, перамогаў і паразаў аднаго народа над другім. То, што ў адных вышынках з'яўляеца для аднаго святам і юрачыстасцю, для іншага — жальбой і трагедыяй. Дык як гэтыя гісторычныя даты адзначаюцца у адной дзяржаве на двох? И хто і як ёю будзе кіраваць? Па чарсе, ці што, будучы выбірацца альбо прызначацца прадстаўнікі народаў? Безліч па сутнасці невырашальных пытанняў, на якія немагчыма адказаць на ўзроўні ўсёго чалавечества, але і на ўзроўні ўсёго чалавечества, бо ўсё спробы аўяднання заканчваліся поўнымі крахамі, адасабленнем і паглынніем слабейшых мацнейшымі...

Наколькі ж раўнапраўнай для абаіх народаў выявіла сябе Рэч Паспалітая, можна было зразумець і на гэтым канкрэтным факце стаўленне прафесуры да докторскай дысертанткі Зэнека Вазьняка. Здавалася б, павінна была разгорацца вострая гарачая

распарчынала размову пра тое, якім быў помнікі ў Курапатах. Ён варты таго, каб згадаць яго тут. «Цяжкі нагоды выпалі на наша жыццё, на жыццё сям'і «ворага народа», — пісалі сёстры Кляшторныя, — але варта было іх цярпець і жыць хоць бы дзеля таго, каб дажыць да гэтых дзён — дзэн Прауды і Справядлівасці. Курапаты — гэта кавалачак шматпакутнай нашай Радзімы, гэта наша бол, наш смутак, наша горкая непазыўная памяць...».

Гэты ліст друкаваўся ў лютым 1989 года. А з самой Тадзіяна Тадараўнай мы бачылі ў японіі развесну 2008 года ў мястэчку Камене, дзе пачынаў вучыцца ў ягочы земскай школы яе бацька і якое суседнічалі з яго роднымі Пареччамі. Аднаўлялася 105 гадавіна з дні нараджэння паэта. На святкаванні быў запрошаны з Мінска і мы: Мая Тадараўна, я і Алеся Пашкевіч як кіраўнік пісменніцкага савоза і да таго ж укладальнік зборніка

пару гадоў таму ўзіў манасці постырг і цяпер знаходзіўся ва ўніцкім марынскім кляштары. Бо не знайшоў сабе прымянення ў жыцці свецкім. Быў па натуры лідерам, ідэолагам, але органы дзяржбіспечкі яго абліталі так, што ні пра якое грамадскае паднікненне жыццё не магло быць гаворкі. Пря тое, што збіраеща ісці ў манастыр, Баліяславу не признаўся, бо, зусім верагодна, і сам не быў упэўнены ў спущнасці тагоўшчыні. Але пры той іхній апошнія сутарэчыні выказаў некалькі важных для Баліяслава думак. Кожны сядомы беларус, меркаваў ён, павінен сам перад сабой паклісці ў вернасці Басцькоўчынне і ѹзьці з верай у яе адраджэнне як пайнаўтарастай еўрапейскай дзяржавы. І рабіць усё ад кожнага залежнае на яе рабіць, на паміжнікі ўзданых ёй прыхільнікаў і абаронцаў. Рабіць гэту па магчымасці патаемна, бо і тут, у Захадній, а пра Усходнюю і казаць ніякі чаго, усё адсочвацца тайнімі і ў яўрыйні агентамі спецслужбай. У гэтай сітуацыі талінай слежкі кожны сядомы патрэбіў Баліяславу павінен быць на вагу золата. Но немінуча прыйдзе час, калі зазвоніць вечавыя званы з заклікам на ўсеноарднае рушэнне за вольную і незалежную Беларусь. І тады зноў высока ў неба ўзляпіць і ўзбегаць наші святы, бо гэта сцяг збобуў роду чалавечага Ісуса Хрыста, бел-чырвона-белы сцяг, наш спрадвечны герб «Пагоня», на якім крък нябеснай апілкункі беларусаў «Еўфрасінні Полацкай». І як бы д'яблы ні драпілі кішці зямлю, як бы ні басцілі нашыя святыя сімвалы — служкі апраметнай ніколі не падолец светлыя нябесныя сілы. З верай у гэтага і будзем жыць!

Зэнек моча пацінцу Баліяславу руку, павярнуўся і, нічога больш не сказаўшы, знік у на крууну да Вострай Брамы...

Было пазнаваты, шэраг гадзін, зямлю агортваў лёгкі прыщемак.

Назадутра раніком Баліяславу сіялі на прысланую солтысам падводу і ал'ехаў у Усे�ль. Больш у тутайных мясцінах ён не паяўляўся. Але шматага, пра што ён гаварыў з настаўнікам, спраўдзілася...

MEMORIA

СПАЧЫЛА ТАДЗІЯНА КЛЯШТОРНАЯ

2 сакавіка, на 79-ым годзе жыцця, памерла старэйшая расстралянага ў Курапатах Тадзіяна Кляшторнага. Тадзіяна Кляшторная.

У Тадзіяна і яго жонкі Яніны (у дзяцінстве Германовіч) было трох дачак. Усім ім давалі новаўтвораны духу часу із пасэтычным ухілам імёны: старайшай — Тадзіяна (ад першых складоў імёна бацькі і мапі), сярэдняй — Веснайлава (ад «вясны», і малодшай — Мая (ад назвы месца). Да лёс іхні склаўся, як вядома, далёка не павинувася, негаданы, як лёс сім'і «ворага народа». Дзеткі-маладэчкі спаўна адказвалі за бацьку. Яніну

былі пра дзяцей і для дзяцей, таму нават нейкі час вяла дысціцы літаратурны гурток пры Віцебскай гарадской бібліятэцы. А калі задумвалася ў вольную часіну пра сваё жыццё-быццё, а калістэя на паперу рады:

«Шчасце — гэта дабратыя людскія, Усё, што іншым ты зрабіў, аddyau. Ведай, што тады мы ясткаве, Калі сам яго ты будаваў.

Мы пазнаёміліся ўпершыню ў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва». Тадзіяна зайшла да нас, каб аддасці адзін свой вершаваны водгук на публікацію 3. Пазынка і Я. Шмыгальева «Курапаты — дарога смерці». Потым сустрэліся, калі рыхтаваўся да друку ліст за подпісам усіх трох дачок Тадзіяна Тадараўчыка Кляшторнага, — ліст, якім газета

выбраў твораў Тадзіяна Кляшторнага «Сляды дарогі». З Віцебска прыехала Тадзіяна Тадараўна. Таварыская, ветлівая. Гучалі са сцэны вершы паэта-юбіляра ў выкананні стараслаўнікаў-ўстрымалісціў і цікавасці ўспрымаліся словы яго дачк — Тадзіяны і Маі. Тадзіяна чытала верш «Душа» — пра сваё адчuvанні на роднай Лепельшчыне, пра патрэбу прадаўжыць «сірэць светлую песьню», недапетую бацькам.

І вось не стала. Яна пайшла ў той, лепшы, свет — да бацькі. Думаю: што адкажа яна, калі бацька спытаеца пры сутарэчы: «Як тан, што там чуваць на нашай Беларусі, дачушка? Па-ранейшаму лепшых сыноў абяцаваць «ворагамі народа» ці, можа, ўсё змянілася да лепшага?» Думаю, цяжка будзе ёй, Тадзіяне Кляшторнага, адказваць на гэта пытанне. Бязрадасным будзе як адказ.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

ГУТАРКА

Антаніна ХАТЭНКА: «БЕЛАРУСКАГА НЕ СТАЛА МЕНЕЙ, АЛЕ ЯНО ПРЫХАВАНАЕ»

ЭТНОГРАФ З КАНДЫТАРСКАЙ ФАБРЫКІ. — ДЗІВА-ДЗІЎНАЕ НА «ЎКОНЕ». — КАМЕРЦЫЯ ПЛЮС КУЛЬТУРА. — ПАЭЗІЯ ЦІ «ЦУКЕРКАВЫ ФЭСТ»?

Прапануем чытчам размову з Антанінай Хатэнкай — паэткай, этнакультуролагам, якая займае рэдкую для айчыннага вытворчага прадпрыемства пасаду вядучага спецыяліста па этнографіі на кандытарскай фабрыцы «Лўкон».

З ініцыятывы спадарыні Антаніны, падтрыманай кірауніцтвам фабрыкі, у 2010 годзе ў містечку Івянец адбыліся два феерична цудоўныя мерапрыемствы: «Цукеркавы фэст» і «Ворчы кірмаш» — з цукеркавымі дарункамі, этнічнымі строямі, дзівоснымі вырабамі народных майстроў, з русалкамі, музыкамі і князем Вітаутам. Безумоўна, адметная атмасфера святая у значчай ступені тлумачылася адметнасцю самога Івянца:

утулінны вузкі вулкі, дом з надпісем «Жыве Беларусь!» на даху, беларуская мова...



Фота з архіву Дзобравы

— Спадарыня Антаніна, як атрымалася пераканаць кірауніцтва «Лўкона» ў мітагоднасці ўвядзення пасады вядучага спецыяліста па этнографіі?

— Дзіва-дзіўнае, але прапанова іша не ад мене, а ад гэтай кампаніі. Так здарылася, што я з імі што-нішто рабіла, былі нейкія тэрэяртычныя размовы. І вось атрымалася, што я прадную на «Лўконе» ўжо каля года. «Лўкон» імкненца, каб працаваць на традыцыйных рачаў паступова гучала і сама кампанія. Адна з іх мэтай мне якраз пасуе: судачыненне людзей, якія займаюцца камерцыйнай, з нацыянальнай культурай. Па-куль што такіх прыкладаў у нас мала, яны рэдкі і выключчны. Так, на пачатку дзевяціх, калі ўтвараліся прыватныя кампаніі, хораша займала гэту нішу кампанія «Дайнова». Там быў нацыянальна свядомыя, беларускамоўныя людзі. Цяпер штосьці па-беларуску робіць шмат хто з вытворцаў, а калі казаць пра праекты культурніцкія, этнічна ўгрунтаваныя, то нашыя спробы туці не першыя.

Мне падабаецца, што ранейшае дзіўленне: «Ага, нам прапаноўваюць штосьці экзатычнае, дадайце паспраствуем, пажэкспериментуем!» — пачало пераходзіць у робунае пачынчыць павагі да беларускай культуры, у памкненне падмагніцы гэтай культуры. Есць некалькі ідей адносна таленавітых, майстровітых людзей, якіх хадзяцца падпрымачы не толькі на кірмашах, але і рабіць нейкія перасоўныя выставы. «Лўкон» задумалася, што можа ўкладаць у гэтае грошы. Але ўсё гэта акупаўшыся не наўпрост — павяртнаннем уроўні яно чужое.

Мне падабаецца, што ранейшае дзіўленне: «Ага, нам прапаноўваюць штосьці экзатычнае, дадайце паспраствуем, пажэкспериментуем!» — пачало пераходзіць у робунае пачынчыць павагі да беларускай культуры, у памкненне падмагніцы гэтай культуры. Есць некалькі ідей адносна таленавітых, майстровітых людзей, якіх хадзяцца падпрымачы не толькі на кірмашах, але і рабіць нейкія перасоўныя выставы. «Лўкон» задумалася, што можа ўкладаць у гэтае грошы. Але ўсё гэта акупаўшыся не наўпрост — павяртнаннем уроўні яно чужое.

— Ваша спраўва — менавіта арганізацыя этнографічна-культурных мерапрыемстваў, альбо плаўніца нейкім чынам улічваць беларускія традыцыі ў назвах цукерак, у дызайне абгортак, пры афармленні цукеркавых набораў?

— Я, відома, думала, што перакулю свет дагары нагамі, усе цукеркі стануць беларускімі, з беларускім дызайном абгортак, але так яно не выходзіць, і не таму, што хтосьці вельмі ўпіраецца: ёсць реальная эканамічная ситуацыя, і немагчыма штурмам усё перайначыць, бо тут ёсьць рызыка для кампаніі. Пакуль з усіх прапаноў, што я давала па назвах цукерак, прайшлі толькі дзве — не таму, што яны беларускія, а таму, што ёсць свае механізмы, якія рухаюцца вельмі павольна, — стандартызацыйныя механізмы. Назуву цукеркі, дызайн абгорткі трошь зацвердзіць у камітэце стандартызацыі — там адбываецца пракладура па вышуку аналагічных называў, каб яны не паўтараліся ў нас і ў арзале бліжніх краін.

І такі сёння мы пачалі вырабляць цукеркі з беларускімі назовамі: «Верас» і «Гасунак». У кожнай з іх свае рэпітута — і ў «Верас» наша галоўная тэхнолагія ўяўляла міндаляны арэх. Цукеркі прыгожа абгорткай мовай: мелодыкай, рэгіональнымі слоўцамі. Мова там вельмі блізкая да літаратурнай, і людзі захоўваюць гэта — ім так комфорта.

Да таго ж у Івянцы шыкоўныя дамы з кветкамі, новай культурай жытла, азбода дзвара, новыя адносіны да сваёй гаспадаркі. Насамрэч не новыя — традыцыйныя, аly ўсё гэта было да такай ступені зруйнавана ў яго біце, і ў нашай ментальнасці, што адкryццё мясцовай побытавай культуры агаломышла міне больш, чым тое, што Івянчукі гвораць па-беларуску. Мова вельмі чылока, яна каранімі трываеца, а дзіўна то, што гэтае маленякае мясточкага дагледжанае на ўзорні ізішкіх ці славенскіх вёсачак. Так, тут ёсць «Лўкон», керамічная фабрика, маленякае прадпрыемства «Ніштун», якое вырабляе накрыўкі для кансервавання. Але людзі наўчыліся зарабляць так, як мы не ўмеймі са сцяпнізімам: не адпраўваць патрэбныя гадзіны, а ўкладаць да спасыння, і здолнасці да атрымліваць з гэтага дывідэнты, якія можна ўкладаць у свой побыт, камфорту жыцця. Там дастатковая людзей, якія рыскуюць распачаць сваю справу на аграсцідзібах, і яны авабязкава прыносіць красамоўныя, яркія этнічныя элементы. Гэты іздзі новыя па форме, але угрунтаваныя ў народнае мысленне.

Івянчукі сталі больш мабільны, вышукваюць шляхі са-марозлізаніі: не чакаюць, што хтосьці прыйдзе і адкryе тут вытворчасць, з'явіцца працоўныя месцы і беспрацоўныя сама па сабе зінкіне — не, тут абдузілася заходнебеларуская жылка: гаспадарлівасць. На ўходзе больш захаліліся сацыялізмам, каплічай формай жыцця. А калектывізація бывае ўсялікай: талака, дзе адбываецца заўядэнія амбен. Сёння зробім табе — заўтра мне, і тое і гэта ператворым у свята. Гэта ў калгасе зінкіла і перайшаў на гэту нудную авабязалітку. Нам патрэбна не чаканне шчодрай руکі, а спраба паверцьць у самога сябе, і гэта шмат у каго атрыма-

лася. Таму Івянец ператварыўся ў єўрапейскі гародок, туды памкнулася культурная лінія, бо там комфорта раскрыцца творчаму патэнцыялу.

— Што было галоўным у зладжаных вами сяях?

— Цукеркавы фэст быў заснаваны на паданіні пра Івянец. У мястачку свая мова, свае спрадвечныя законы — але людзі не ведаюць гістарычных паданій, уесь гістарычны пласт ліжкыць асобна. Калі мы звярнуліся да яго, гэта было адкрыццем, і людзі гэта прайшлі. Івянец быў заснаваны князем Вітаутам, і Вітаут адзыгрываў аўтэнтычную ролю ў скожце свята. Праз гістарычныя месцы выстрылілі рамантычную апоеўсць, узвёўшы ў статус таемнага, рамантычнага коду нашу цукеркі «Світаль», якую адзушкуюць як шыфр, як купальскую кветку. Кропелькамі, жменькамі мы збірамі адтуль, здзялек, свято гісторыі, якое дапаможа нам пerezысьці краісы, непараузеннымі, хістоні цывлізаціям...

Уогуле, летні фест быў падарункі: мы проста раздлі пайтary тоны цукерак. Але гэта справакавала сквіннасць: людзі начапілі прыходзіць з кошыкамі, вёдрамі, браті скотыкі, колькі могуць панесці, і ў нас ужо не атрымлівалася абліжжаўць гэту справу...

Дамінантай «Творчага кірмашу» было памкненне дапамагчы народнымі майстрам. Можна было навесці бульбы, морквы, людзей, якія б весілілі, і гэта быў бы кірмаш як па сучасных, так і па даўнейшых варунках. Але плануючы менавіта творчы кірмаш, мы разлічвалі, што там пазнаёміцца майстры, якія працуецаў у розных тэхніках і жанрах, дзякуючы гэтаму стануцца рухаць новыя праекты, людзі пачынціць ствараць новыя лініі зуеамадносці. І спарадыкі кірмаша адбываюць не толькі як кароткачасовая з'ява плюс абмен прадукцыяй на гроши, а як амбен ізэмі і магчымасць іх разлізуваць.

— Ці ўсё падчас святау атрымалася так, як вы планавалі?

— На «Творчым кірмашы» мы праводзілі «Творчы пілігрымку», да якой, як і спадзявалася, далучацца ўсе, хто прыйшоў на свята — ператворацца ў русалак, лекараў, цыганоў, развязваліца, пачнучы жартаваць, співаць. Місцовых людзі прыгладаюць, старэйшыя перакажуць маладзейшым... Але гэта гэта не адбылося, і спраба тут у пачуванні сібе маленякім чалавекам. На сваім двары чалавек ужо выяўляе ўнутраную годнасць, спрабуе прыгожа жыць, але на ўзорні камунікацыі з іншымі ёсць нейкай скутасці. Нават уклюцьці людзей у нейкую гульню вельмі цікка, бо ім замінае комплекс непаўнавартасцасці.

— Як спалучаеца праца на «Ўконе» з вашымі ўнутранымі патрэбамі? Беларуская святы — больш дзеянісны сродак нагадаць людзям пра іх гісторыю і

традыцыі і парадунні з пісанінамі кніг, музеінай працай?

— Для мене самая актыўная фаза творчага выяўлэння — калі адкінуць літаратуру і іншыя камерныя з'явы — была праца за дзеяньствыі гадамі ў Беларускім фондзе культуры, калі мы думалі, што перанесім уесь свет, комплексні адродзім усю культуру, адразу ўзбагацім беларусаў тым, што яны мелі тэатральную гадоўту таму. У нейкім сэнсе ўсё пайшло па вітку: час працы ў літаратурным музее Інкі Купалы альбо сямі гадоў на тэлабачанні падаюцца міне кансервартыўным. Гэта быў творчыя пасады, але адбываўся збор інфармаціі, яе назапашванне, а не выяўленне. Фонд культуры, цяпер «Ўкон» — магчымасць напоўніць выявіць то, што я сёня мату адца. Фаза аддавання — вельмі прыемная, адно што раней з усімі сваімі ідзямыя імі была ў асродку беларускага людзей. А тут я патрапіла з утульнай цэплай сферы ў чужамоўны, чужымыслены астродак, дзе я незнаёму. Я не дазваляю сабе штурмам прапаноўваць тое, што я хацела да прапанаваць: прыходзіць у кожны кабінет і казаць «а давайце зладум каляды!». Я чакаю, пакуль людзі самі выяўляюць памкненне нешта рабіць іншай. Улетку мы прымяркем цукеркавы фэст да адкрыцця новых ліній, запросім шмат замежных партнёраў — з Літвой, Польшчы. Гэта будзе мікраміжнародны ўзровень — з захаваннем гістарычнасці, рамантычнай лініі пра пошук ішчазіці.

— Як змянілася стаўленне беларусаў да свайгі гісторыі, культуры з часу выхаду вашай кнігі «Зніч крыжовых дарог» (1992 год)?

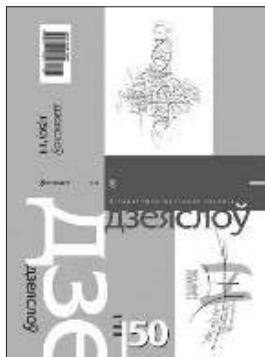
— Хвала дзеяньствыі, якая захапіла нас этнічнымі, гістарычнымі ведамі, сіблія вельмі хутка, і новыя пакаленні ўжо не могуць ухапіць той энергетык — яна цяпер дыскрэтная, разнесеная на лакальных тусоўках. Есць шмат маладых людзей, якія працаюць беларускі этнічны тавар, прычым брэцьця ёсць здорава, хороша, — прыкладам, ладзяць кніжныя турніры. Але зілка пакаленні ўжо не атрымліваюць як амбен ізэмі і магчымасць іх разлізуваць. — Хвала дзеяньствыі, якая захапіла нас этнічнымі, гістарычнымі ведамі, сіблія вельмі хутка, і новыя пакаленні ўжо не могуць ухапіць той энергетык — яна цяпер дыскрэтная, разнесеная на лакальных тусоўках. Есць шмат маладых людзей, якія працаюць беларускі этнічны тавар, прычым брэцьця ёсць здорава, хороша, — прыкладам, ладзяць кніжныя турніры. Але зілка пакаленні ўжо не атрымліваюць як амбен ізэмі і магчымасць іх разлізуваць.

Алеся Чарнавская

ЛІТАГЛЯД

«НАБЫТКУ НЕ ВЕРЫЛА СТРАТА»

Юбілейны пяцідзясяты нумар «Дзеяслова» зачынаеца прасторнай ніzkай новых вершай спыннага паэта Рыгора Барадуліна пад агульным назовам «Анёл спагады». (Найбольш яскравы і падыходны радок я нават скраў для загалоўка свайго артыкула.) Цікава, што сучасная літаратура, хоч-не хоч, а цесна зітавана з грамадскай думкай і палітыкай. І прыўладны літараторы, і незалежныя (ці апазіцыйныя) — адны службай, а другія супрацівам — не могуць абмінаць гістарычных дзей сучаснай Беларусі.



Так ці інайчай, але наступныя пакаленні не будуть абдзеленыя ні афіцыйнымі дакументамі, ні літаратурнымі помнікамі сённяшніх дзён. Рыгор Іванавіч — ссівецы мудры паэт нацы, які ведае чану хімернаму і сіправдаму, хоць, што казаць, бывала, і ён спакушаўся. Але не сёння, таму разумее і не крываў:

Жыццё міне і не зауважыць
Цябе ў спрадвечнай мітусні.
Не шмат усе тое заважыць
На шахах зі дабрныні.
Твой лёс затоць са спагадай
Усмешку сумную ў вачах.
І ўчымаш ашуканы здрадай,
— Агоні патух і жар ачах.
Адстануць ад цябе заганы.
Быць светлым стоміца измін.
І застанешся, смуткам гнаны,
Сабе самому на ўспамін...

Нечаканы празайчыны раман пата Славаміра Адамовіча «Цана Еўропы, альбо гісторыя Вільмана» ўйдзе з сібі задокументаваны і літаратурна падредагаваны тэкст ліставаны з умоўнымі Сцяртой і Братаам і, як для абазнаных, то з мала прыхаванымі імёнамі і месцамі дзеяння. Нешта тыпу «нон-фікшн». Цікава, што і краіна (адна з найбольш дэмакратычных цэнтраў ізлізаваныі і сацыяльна абароненых у свеце), куды зблігае аўтар у пошуку, як ён назначае, не так палітычнага прытулу, як матэрыяльнага набытку, акказва-

біца для яго ледзь не таталітарнай душылкай... Пры гэтym чытач даведваеца, што аўтар атрымлівае там дармавыя 400 далараву на месец, харчуюца нарвежскімі пратэрмінованымі выкінутымі прадуктамі, збірае шклатару, забівае для спажыткі чужую хатнюю жывёлу — і з усяго гэтага мае навар для будучага жыцця... (Дарочы, апісанне забойства маладой авечкі, як і некаторы іншыя месцы ў рамане, прости выдатнай, пры чытанні іх пераймае дых не толькі ад голага натурализму, але і ад не надта прыхаванага душылага раздара самога пісьменніка.) Між іншым, аўтар хваліцца, што падобным чынам за два гады змог сабраць 7000 далаўру. Аднак пры гэтым пафасна дадае наступнае: «Гэты рэжым, як і рэжым дома, не хоча быць цябе, ён байдзца, што ты парушыши іхні адлажданы меманізм пажырання, ператварэння дабра і красы ў горы дрэні... Ты чужы, чужы на іхнім свяце жыцця! Яны здзекліліся, сімляюць з тваіх змагарных памненніяў, яны даслалі табе адмову ў прытулку на твой дзенен нараджэння... Калі ты не сплужаўся, яны далі табе права на работу, але не прызналі ў табе палітычнага байца...» Тэкст названы раманам, у якім толькі асобныя кавалкі з'яўлююцца мастацкай прозай. Што гэта за жанр? Але — дачакаємы прылагу. Шмат людзей ведаюць першыты біяграфіі паэта С. Адамовіча — хто захапляеца ім, хто ставіцца да яго з іроніяй — але траба аддаць належнае, паэт паказвае сябе такім, якім ён ёсць (хоць бы ў сваім уяўленні). Мы ўжо чытали яго турмы дзённік і запісы з амерыканскай вандроўкі. Але гэты тэкст, як для мяне, — авантурны раман аўтара з уласным лёсам. «Славамір застаўца самім сабой», — дадаў бы наўслед, каб у адначасе з гэтым «раманам» не чытаў яго наядуна выдадзены зборнік вершаў «Рым»... У пераважнасці гэта сацыяльная і грамадска-палітычная лірэка. Хоць, безумоўна, ёсць і адметныя паэтычныя творы. І тут яны чаму дзяліцца, аўтар даўно видомы і адназначна таленавіты. Таму адзначу, што як у вершах, так і ў рамане, нібыта ў ўдомленым верши «Нате!» У. Маякоўская, літаратурныя тэксты падаюць публіцы Адамовіча-пакутніка і змагара з уласным лёсам ды акаляючым яго грамадскім ладам. Часам яго шкада, часам ён выклікае пачуць спачування, часам — паразумення, але ніколі — поўнага дверу. Яго ўнутраны свет (у тым ліку і мастакі) такі ж катэгорычна-цвёрды, але не сцверджаны, як і яго быўлая (ды і сённяшнія, чытаныя ў ЖКХ) нацыянальнастичныя заклікі. Ён — креўіва, іскрой ад якога не падпіш вогнішча. Яго хапае на агенчылык для раскурвання філіміа. Мне здаецца, што Славамір гэта разумее. І ўзрост, і здаробі, і знергетыка, і недабраны ў спланаваных акцыях мастацкі плён даюць ў знакі.

Сыходзячы з таго, што талент не прагуляеш і не прағеш, аса-

біца для яго ледзь не таталітарнай душылкай... Пры гэтym чытач даведваеца, што аўтар атрымлівае там дармавыя 400 далараву на месец, харчуюца нарвежскімі пратэрмінованымі выкінутымі прадуктамі, збірае шклатару, забівае для спажыткі чужую хатнюю жывёлу — і з усяго гэтага мае навар для будучага жыцця... (Дарочы, апісанне забойства маладой авечкі, як і некаторы іншыя месцы ў рамане, прости выдатнай, пры чытанні іх пераймае дых не толькі ад голага натурализму, але і ад не надта прыхаванага душылага раздара самога пісьменніка.) Між іншым, аўтар хваліцца, што падобным чынам за два гады змог сабраць 7000 далаўру. Аднак пры гэтым пафасна дадае наступнае: «Гэты рэжым, як і рэжым дома, не хоча быць цябе, ён байдзца, што ты парушыши іхні адлажданы меманізм пажырання, ператварэння дабра і красы ў горы дрэні... Ты чужы, чужы на іхнім свяце жыцця! Яны здзекліліся, сімляюць з тваіх змагарных памненніяў, яны даслалі табе адмову ў прытулку на твой дзенен нараджэння... Калі ты не сплужаўся, яны далі табе права на работу, але не прызналі ў табе палітычнага байца...» Тэкст названы раманам, у якім толькі асобныя кавалкі з'яўлююцца мастацкай прозай. Што гэта за жанр? Але — дачакаємы прылагу. Шмат людзей ведаюць першыты біяграфіі паэта С. Адамовіча — хто захапляеца ім, хто ставіцца да яго з іроніяй — але траба аддаць належнае, паэт паказвае сябе такім, якім ён ёсць (хоць бы ў сваім уяўленні). Мы ўжо чытали яго турмы дзённік і запісы з амерыканскай вандроўкі. Але гэты тэкст, як для мяне, — авантурны раман аўтара з уласным лёсам. «Славамір застаўца самім сабой», — дадаў бы наўслед, каб у адначасе з гэтым «раманам» не чытаў яго наядуна выдадзены зборнік вершаў «Рым»... У пераважнасці гэта сацыяльная і грамадска-палітычная лірэка. Хоць, безумоўна, ёсць і адметныя паэтычныя творы. І тут яны чаму дзяліцца, аўтар даўно видомы і адназначна таленавіты. Таму адзначу, што як у вершах, так і ў рамане, нібыта ў ўдомленым верши «Нате!» У. Маякоўская, літаратурныя тэксты падаюць публіцы Адамовіча-пакутніка і змагара з уласным лёсам ды акаляючым яго грамадскім ладам. Часам яго шкада, часам ён выклікае пачуць спачування, часам — паразумення, але ніколі — поўнага дверу. Яго ўнутраны свет (у тым ліку і мастакі) такі ж катэгорычна-цвёрды, але не сцверджаны, як і яго быўлая (ды і сённяшнія, чытаныя ў ЖКХ) нацыянальнастичныя заклікі. Ён — креўіва, іскрой ад якога не падпіш вогнішча. Яго хапае на агенчылык для раскурвання філіміа. Мне здаецца, што Славамір гэта разумее. І ўзрост, і здаробі, і знергетыка, і недабраны ў спланаваных акцыях мастацкі плён даюць ў знакі.

и куплю ў буکіністада гадзіну
парыжскага сну
корак восем хвілін спакоты ў
дванаццаць залевы
каб накрышысь мапа,
бы коўдрай, гадзіну адну
паварочвацица з правага берагу
Сены на левы

Мяккім беларускім лірэзам, добрай мовай і чытэльным стылем уразіў сваімі рабацкай прозай таленавіты віцебскі пісьменнік Сяргей Рублеўскі. Вядома, найпершых, хто найчасцей карыстае сваймі власнымі часамі для чытання мастацкай літаратуры. Не въяло, што з часам яго чытакі могуць стаць ягонымі хуаруснікамі ў рыбнай лоўле.

«Калі пльышвіц адзін да раці і спінінгуш, дык здаецца, што Бог стварыў гэты свет на мысныс для Бага. Мисіц, тады здаецца таму, што зусім ні адчуваюць адзіноты, а твая пoviзь віз з наваколем зводзіцца да нітакі. Па гэтай нітакі-шнуроў-лэсці біжыць нязводным сэрцавым токам прадчуванне дэйва. Пльышвіц і круциш сплюну зусім паволі, таму што байшія прапусціць штасціва імгненне. А ўсё адно ўдача нечаканая, якія ішчаславі пепазбежнай, у рашце рошт, як першы пасцапулак.»

Адклычаўся праходным ценем на сонечнай і неабсляжнай паліне гульнявога фармалізу Аксаны Сирычанчан (жанкоўскі раман і крху гною «Беларускі дурнан») апoвед Сяргей Верасцілі, аўтара, які раз-пораз узімкі ў сучаснай прозе нечакана і з інадзіцай. На першы погляд, здавалася б, яго апавяданне «Сержык» вельмі прыгожае, але ў той жа час даткліва-тонкае ў пеізіялагічным плане — злірчычай асновай жыцця і высновай смерці... Адметны твор гэтага нумара.

Шукае сябе ў фэнтэзійных сюжетах малады празаік Юрый Несцярэнка, а пазітіўны Наваполацкі Альесь Аркуш спрабуе наладзіць сувязь паміж реальнасцю і мроямі ў сваіх нізіні верлібраў. Вершины цяпрашинага пражаніна (былога бераўсця) Максіма Шчура эспросіўныя, аддаленыя і вычываюцца як не заўсёды

разборлівае адчайнае рэха (рос-пачны голос эмігранта ў глухую сініну Айчыны). Гэтыя радкі тое амаль пацвярджаюць:

Я цвік праграмы — у трунне
усле пазіі сучаснай.

калючкі ж будуць разжаваны
усёдлымі крытыкі вярблодам,
а рэшта выльеца ўлісок...
Якая прагнаць — зняць прыгодна
з сарамаценіем паясок!

Гомельская паэта Віктара Яраца і віцбачанія Уладзіміра Папковіча гэта абласлютна абыходзіць — яны, наадварот, трymаюцца ўтаптанага традыцыйнага слыху і спадарожнага субяседнага моманту, а то і пашырэнту. Як у гэтым радку Яраца:

Чуеца ў свеце сумётаў голас
адчыненых весніц.

Альбо прагі паразумення, як у Папковіча:

Я чытаю чужсога паэта...
Адчуваю: па духу ён свой.

Фар-казка Вольгі Гапеевай «Кардыграма: гісторыя адной нізігоды» досьць арыгінальная і, па ўсім відзіць, сцэнічна, дзе ў часопісе доктар гістарычных навук Анатоль Грыцкевіч. Магчым імён прыгынцуць чытчоў да сваіх тэкстуў (Ціхан Чарнякевіч (з гісторыяў апесесі Міхася Стальцова «Конь гуляў на волі») і Юры Станкевіч (разважаючы над творчасцю японскай кінарэжысёра Акіра Куросавы).

У гутарках дзвюх журналаўстак Кацярыны Безмачерных і Кацярыны Казакавай гаворка відзеца пра бесізнурыны выхад «Ладдзі Роспачы» Уладзіміра Караткевіча, які здзесніці малады пазітіўны Лабадзенка, і пра погляды на творчасць мастакоў Тамары і Уладзіміра Васюкоў.

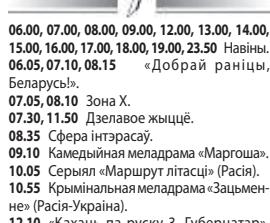
Крытык Маргарыта Аляксандраўна Кельмана (з гісторыяў апесесі Міхася Стальцова «Конь гуляў на волі») і Юры Станкевіч (разважаючы над творчасцю японскай кінарэжысёра Акіра Куросавы). У гутарках дзвюх журналаўстак Кацярыны Безмачерных і Кацярыны Казакавай гаворка відзеца пра бесізнурыны выхад «Ладдзі Роспачы» Уладзіміра Караткевіча, які здзесніці малады пазітіўны Лабадзенка, і пра погляды на творчасць мастакоў Тамары і Уладзіміра Васюкоў.

Крытык Маргарыта Аляксандраўна Кельмана (з гісторыяў апесесі Міхася Стальцова «Конь гуляў на волі») і Юры Станкевіч (разважаючы над творчасцю японскай кінарэжысёра Акіра Куросавы). Крытык Маргарыта Аляксандраўна Кельмана (з гісторыяў апесесі Міхася Стальцова «Конь гуляў на волі») і Юры Станкевіч (разважаючы над творчасцю японскай кінарэжысёра Акіра Куросавы). Крытык Маргарыта Аляксандраўна Кельмана (з гісторыяў апесесі Міхася Стальцова «Конь гуляў на волі») і Юры Станкевіч (разважаючы над творчасцю японскай кінарэжысёра Акіра Куросавы).

Завяршае нумар рубрыка «Архіхелап Беларусь» з анатацыямі новых выданняў, што пабачылі свет у незалежных беларускіх выдавецтвах.

Як бачым, выбар мастакоў твораў і літаратурных тэкстуў у чарговым нумары «Дзеяслова» шырокі і разнастайны. На ўсё густы. Ёсць з чаго выбраць. Прывемнага ўсім чытання.

Легал

1 КРАСАВІКА, ПЯТНІЦА

- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.50 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніца», Беларусь.
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 11.50 Дзялівое жыццё.
08.35 Сфера інтэрэса.
09.10 Камедыйная меладрама «Маргоша».
10.05 Серыял «Маршрут літасці» (Расія).
10.55 Крымінальная меладрама «Зацымленне» (Расія-Украіна).
11.10 «Хакаць па-руску-3». Губернатар. Вострасюжэтная драма (Расія-Беларусь).
14.05 «Школа доктара Камароўскага». Ток-шоу (Украіна).
14.30 Кулинарна шоў «Кухар дома» (ЗША).
15.15, 19.10 Навіны рэгіёна.
15.35 Партаеўца.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.

17.05 «Слова жанчыне». Шматсерыйны фільм.

18.15 Навіны спорту.

18.30 «Поле цудаў».

20.00 Час.

21.00 Навіны спорту.

21.05 «Што? Дзе? Калі?» у Беларусі. Вясно-весна серыя гульняй.

22.25 «Фабрика зорак. Вяртанне».

00.45 «Наша Белараша».

01.20 Начнія навіны.

16.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30

«24 гадзіны».

06.10 «Мінічынна».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

07.45 «Раніца. Студыя добрага настрою».

08.30 «Плятрушка», 38. Каманды Сямёнева. Серыял.

09.30 «Утапаланар».

10.00 «Ільць гісторый».

10.40 «Трэмня мяне мацней».

21.00 Панарама.

21.45 Актуальная інтарэ́ю.

22.00 Баявік «Параграф 78. Фільм другі» (Расія).

00.00 Інфармацыйна-забаўляльная праграма «Праверка чутак».

00.30 Дақ. цыкл «Неразгадана гісторыя».

3 КРАСАВІКА, НЯДЗЕЛЯ



07.55 Мультфільмы.
08.45 «Зброя». Цыкл документальны фільм-маў (Беларусь).
09.00 Навіны.
09.10 «Арсенал».
09.40 У свеце матарау.
10.15 «Культурныя людзі».
10.45 Камедыіны серыял «Святы-4» (Украіна).
12.00 Навіны.
12.10 «Дзіцячая Новая хвала-2011». Эпізоды: Нацыянальны адборачны тур.
13.00 Сінаметка.
13.40 «Новая хвала -2011». Эпізоды: Нацыянальны адборачны тур.
14.35 Замежная пытнанне.
15.00 Навіны.
15.15 Навіны рэгіёна.
15.35 Відэафіlm АТН «Модная Масленіца».
16.00 Меладрама «Першая дачка краіны» (ЗША).
18.05 Суперлато.
19.00 Навіны.
19.15 Камедыіны серыял «Вясковая камедыя» (Расія).
20.30 «Спортлагто 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
20.50 «КЕНО».
21.00 У цэнтры ўагі.
22.00 Футбол. Ліга чэмпіёнa УЕФА. Відэаскопіc.
22.35 Камедыя «Адночыні ў Вегасе» (ЗША).

10.15 Пакуль усе дома.
11.15 Фазэнда.
11.50 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя поштава».
12.25 Камедыя «Тыя, што не паддаюцца».
14.05 АНТ прадстаўляе: «Гарады-героі. Смаленск».
15.00 АНТ прадстаўляе: «Брэйн рынг».
16.00 Наши навіны (з субтрырамі).
16.15 Навіны спорту.
16.20 АНТ прадстаўляе: «Давай ажэніся!».
17.25 АНТ прадстаўляе: «Эстрадны кактый».
18.45 «Вялікая розніца».
20.00 Контуры.
21.05 Камедыя «Вакацыі строга рэжыму».
23.15 Фіlm «Каханне падчас халеры».
01.35 «Yesterday live».

05.35 Фіlm «Міхаіла Ламаносаў. Брама вучонасці». СССР, 1986 г. 2-я серыя.
06.50 Фіlm «Шосты дзень». ЗША, 2000 г.
09.00 СТВ прадстаўляе: «Гаворыць і паказаіце Мінск».
09.30 «Лютапанарама».
10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».
10.50 «Вялікі сняданак».
11.30 «Сандаты. Залатыя серыі».
13.20 «Добраe дзень, доктар».
13.55 Фіlm «Без права на памылку». СССР, 1974 г.
13.55 Ток-шоу «Лёс».
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Прайда».
17.30 Канцэрт М. Задорнова.
19.00 «Лютапанарама».
19.30 «Тыцынэн». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
20.40 Фіlm «Вяртанне ў Брайдсхед».
Вілакірбатанія - Італія - Марока, 2008 г.
23.05 Фіlm «Саліяръ». СССР, 1972 г.
02.00 «Сакрэтныя матэрніялы». Серыял.

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».
08.00 Наши навіны.
09.00 Наши навіны.
09.05 Нядзельная пропаведзь (з субтрырамі).
09.20 Камедыіны серыял «Мая выдатная ніня», 2004 год.
09.55 «Шалапутнія нататкі».

07.55 Дабравест.
08.25 Мір вашай хаце.
08.40 Фіlm-казка «Стары Хатабыч» (СССР).
10.05 Медычныя таемніцы.
10.45 Медычныя таемніцы +.
11.00 Школа рамонты.
12.10 Тэлебарометр.
12.15 Наши тасты.
12.50 Кінаспробы.
13.10 «Правы чалавека».
13.30 Бухта капитану.
14.05 Прыводнікі фіlm «Тая, што бяжыць па хваліх» (Расія).
16.55 Хакей. Адкрыты чэмпіянат Беларусь. Фінал. Матч 8-ы. Прамая трансляцыя.
19.15 Конкурс-віктарына «Дзеці новага пакалення».
20.15 Смешная часіна.
20.50 «Навіны надвор'я».
21.25 Моладзевая камедыя «Патрапіць у дзясяткі» (ЗША - Вілакірбатанія).
23.05 Культасвет.

23.35 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Прэм'ерліга. Манчэстэр Сіці - Сандрлернд.
07.00 Мультфільмы.
07.20 Тэлесерыял «Святы-4».
11.00 Весткі.
11.15 «Сам сабе рэжысёр».
12.05 Мультфільмы.
12.15 Фіlm «Ты памятаеш».
14.00 Весткі.
14.15 «Смеханарама Ўягенія Петрасянія».
14.45 «Рамантыка раманса».
15.40 Прэм'ера. «Гарады і Весі». Дакументальны фіlm.
16.40 Фіlm «Справа Румянца».
18.35 Прэм'ера. Параадынае шоў «Золатыя патроны».
20.00 Весткі тydня.
21.05 Прэм'ера. «Танцы з Зоркамі». Сезон - 2011.
00.00 «Адмысловы карэспандэнт».

07.30 Мультфільм «Вяртанне блуднага чыюка».
08.00 Сёння.
08.20 «У зоне асаблівай рызыкі».
08.45 «Хі нарэві».
09.25 «Ямо дома!».
10.00 Сёння.
10.20 «Першая перадача». Аўтамабільная праграма.
10.50 «Баль на ўёсце свет».
11.55 «Дачны адказ».

13.00 Сёння.
13.20 «Таямніча Расія».
14.10 «Апошнія слова».
15.10 «Сеанс з Кашпіроўскім».
16.20 «Гісторыя ўсерасійскага зману!».
17.20 «І зноу добры дзень!».
18.25 «Надзвічайнай эздэрненне». Агляд за тыдзень.
19.00 «Сёння. Выніковая праграма».
20.00 «Чытасардзкае прызнанне».
20.55 «Цэнтральнае тэлебачанне».
22.10 «Дэтэктывныя серыял «глушац».
01.00 «Нерэальнай палітыкі».
01.30 «Футбольная ночь».

09.30 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). Фінал. Прамая трансляцыя.
12.30 Тэніс. Турнір WTA у ЗША (Маямі). Фінал.
13.30 Веласпорт. «Тур Фландрыі». Прамая трансляцыя.
14.00 Бокс.
21.45 Танцы. Паказальная выступы ў Манака. Сальса. Прамая трансляцыя.
23.15 Кёлінг. Чэмпіянат свету ў Канадзе. Мужчыны. Прамая трансляцыя.
01.30 Рапа. Абу-Дабі. Прамая трансляцыя.
01.45 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Кітая (Пекін). 1/2 фіналу.

07.00 Аб'ектыў.
07.10 Еўропа сёня (тэлечасопіс каналу «Нямецкая хвала»).
07.40 «Загадкі Мэрдака», дэтэктыўны серыял: 5 серыя.
08.25 «Машына зменаў», тэлесерыял: 3 серыя.
08.55 Кальханка для самых маленьких.
09.20 «Расія. ХХ стагодзе». Погляд на ўладу», 2009 г., Расія: ч. 5.
09.50 Форум (ток-шоу): «Ці не рана нам у Еўропу?».
10.35 «Курдистан зблізу», дак. фіlm, 2007 г., Германія.
12.20 Два на два (тэледыскусія).
12.45 Еўропа сёня (тэлечасопіс каналу «Нямецкая хвала»).
13.10 «Машына зменаў», тэлесерыял: 3 серыя.
13.40 Кальханка для самых маленьких.
14.05 «Узломышцы сэрцаў», камедыя, 2001 г., ЗША.
16.05 «Ранча», серыял: 46 серыя.
17.05 Прэ-экспрэс (агляд медыяў).
17.15 «Час гонару», серыял: 23 серыя.
18.00 Документальная гадзіна: «Маргарэт Этчэр. Дзяцінства правадыр», дак. фіlm, 2008 г., Францыя.
18.55 «Стараадыйнінструменты Беларусь», дак. фіlm, 2007 г., Беларусь.
19.20 «Бульбаны», мультсерыял.
19.25 Мойнік (лінгвістычная праграма).
19.40 Кальханка для самых маленьких.
19.50 Гісторыя пад знакам Пагоні (спазнаваўчая праграма).
20.05 ПраСвет (інфармацыйна-публицыстичная праграма).
20.30 Басанож па свеце (спазнаваўчая праграма).
21.00 Тыдзень у «Аб'ектыве».
21.30 Эксперт (інфармацыйна-аналітычная праграма).
22.00 Фіlmэтэка майстэр'ю: «Білзія не знаемы», маст. фіlm, 2004 г., Францыя.
23.40 Кальханка для самых маленьких.
23.50 Тыдзень у «Аб'ектыве».

Шаноўныя чытачы!

На жаль газету «Новы час» не магчыма купіць у шапіках або крамах. Няма насы ў дзяржаўнай сістэме распайсоду Белпошты. Але можна падпісацца на «Новы час» і кожны тыдзень атрымліваць газету.

Падпісацца можна на любую колькасць месяцаў, аформіўшы банкавскі ці паштовы перавод і накіраваўшы копію плацёжнага документу на адрес рэдакцыі. (Пляціце ўзоры квітанцый). Наши рэжыўні: **рэхунак 3012741108019 у аддзяленні №539 ОАО «Белинвестбанк», код банка 153100739. Адрес банка: 220004, Мінск, вул. Калектарная, 11. Адрес рэдакцыі: 220113, Мінск, вул. Мележа, 1, ofіс 1234.**

Акрамя таго падпісацца можна ў нашых рэгіянальных прадстаўнікоў:

Марілेय: (8 029) 604 34 57, Юрый.
Віцебск: (8 029) 308 49 78, Юрый.
Масты: (8 029) 138 79 94, Дзмітрый.
Мінск: (8 029) 968 79 73, Аляксей,
(8 029) 178 31 68, Вольга

Паважаныя чытачы!

31 студзеня 2011 года падпісны кошт аднаго нумара газеты 750 руб. аднаго месяца — 3000 руб.

«Новы час» запрашвае да супрацоўніцтва распайсоджываўшыся газеты ва ўсіх рэгіёнах Беларусі.

Даведак па тэл.: (8 029) 651 21 12.

Для тых, хто прымае рашэнні!

**Новы
час**

www.novychas.org



БЕЛПОЧТА

ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД

ф. ПС 112

ВЫРУЧКА НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ № _____ (вход, по карте отправки)

(сума цифрами) (сума прописом)

ПОЛУЧАТЕЛЬ Г-та «Новы час», р/с 3012741108019 отд. №539 ОАО «Белинвестбанк», код 153100739, УИН 190790926

КУДА 220004, г. Минск, ул. Коллекторная, 11

поштовы код, адрес получателя, телефон)

ОТПРАВИТЕЛЬ _____ почтовый код, адрес отправителя, телефон)

АДРЕС _____

Доставка уведомление простое

заказное
 электронное

(назначение платежа)

(письменное сообщение)

Отметки отделения почтовой связи места приема:

(почтовый код, оттиск контрольно-переводной печати, кол. шт.)

№ перевода по ф. 5 _____

Время приема _____ ч. ____ мин.

Подпись

КВІТАНЦІЯ

ЧИУП «Час навінаў»

(получатель платежа)

отд. №539 ОАО «Белинвестбанк»

(наименование банка)

Счет получателя

3012741108019

Ліцевы

счет

Код 739

унп*

190790926

(фамилия, имя, отчество, адрес)

Вид платежа

Сумма

Період подписи указывает абонент

_____ | _____ | _____ | _____

Плательщик

Пеня

Всего

Касир

ВЯСЕЛЛЕ

ДАЛОЎ ШЛЮБ ПАРАЗІТАЎ

Іван БІЧ

**Брытанскія рэспубліканцы
збираюцца сарваць
прызначаную на 29 красавіка
цырымонію шлюбу нашчадка
брытанскай кароны прынца
Ульяма і Кейт Мідлтан.**

Вялікабрытанія — храстаматычная канстытуцыйная манархія, і, на першы погляд, ніякіх настроў на карысць змены дзяржаўнага ладу тут не існуе. Сапраўды, калі 70-75 працэнтаў брытанцаў стабільна выступаюць за захаванне цяперашнімадзілі. Аднак ёсьць і ты, хто супраць. Як сведчыць сацыялагічныя аптытанні, у грамадстве прысутнічае стаялая група антыманархістаў — прыкладна 18 працэнтаў.

Не любіць каралеву і яе сям'ю брытанцы ёсьць падставы. Палітолагі называюць як мінімум тузін папулярных міфаў, на якіх трывала місцыі рэспубліканскіх рух. Іх можна падзяліць на традыцыйныя і сучасныя.

Традыцыйныя. Са старжытых часоў каралі абвінавачвалі ў тым, што: а) манархія супрацьчыць прынцыпу дэмакратыі (свабоднае і празрыстое абранне народам свайго кіраўніцтва), б) манархія шкодзіць парламентарызму, в) утрыманне каралеўскага двара добра га ахойдацца блюджэту. Для дадзеных: у сэрэднім сям'і Віндзараў, каб утрымліваць інфраструктуру сваіх палацоў, маёнткі, трываль слуг, дарадцаў і г. д., патрэбна штогод калі мільядраў долараў. Праўда, кансерватыўная прэса вылічыла, што сэрэднім брытанскому падданому ўтрыманне Яе Вялікасці з атаяненнем каштуе не больш за адзін фунт на год.

Сучасныя. Апошнім часам крыйка інтытуту манархіі стала больш разнастайная. Пачнём з того, што, на думку антыманархістаў, існаванне каралаў (каралевы) парадзіла праймы падданымі этнічнай ідентытаты, якіх складаецца з атаяненням каштуе не больш за адзін фунт на год.



— выходец з былых афрыканскіх або карыбскіх калоній Вялікабрытаніі. Расавы код для кандыдата на карону вельмі жорсткі. Каралём або каралевай можа быць выключна белы чалавек. Як прыклад — няма ніводнага прэзідэнта мікрасавага шлюбу нават сярод тых асобаў каралеўскай сям'і, шансы якіх пераехаць у Букінгемскі палац нулявыя.

Відавочна, зачынены шлях у каралі вернікам іншых канфесій. Англійскі манарх аўтаматычна выконвае функцыі главы англіканскай царквы.

Феміністкі, натуральна, крыйтуючую манархію за дыскрымінацыйную. Карона ў Вялікабрытаніі, у адрозненні ад некаторых еўрапейскіх манархій, передаецца па мужчынскай лініі.

Наступныя рэспубліканскія забобоні: манархіі нішчыць індывидуальнасць асобаў каралеўскай фаміліі. Усім, хто нарадзіўся ў сям'і Віндзараў, прад'яллец жорсткі этычны кодекс. Любая публічна выхадка, якая пусе імідж дынасты, караецца выкликам да каралевы, якая выконвае функцыі галоўнага гарантана сімейнага гонару. Перманэнты самакантроль за сваімі эмоцыямі і паводзінамі ніячэйшы, як лічыць рэспубліканцы, чалавечую психіку.

Апошнім часам у Вялікабрытаніі падполярна ідэя пра то, што шлюбы паміж прастадунікамі арыстакратычных сямей вядуць да выраджэння нашчадкаў. Рэспубліканцы намагаюцца дасвесці, што тая ж дзеці Дыяны маюць нейкіх псіхічных дзвініць.

Нарэшце, некаторыя палітолагі сцвярджаюць, што манархія як архаічны, кансерватыўны інстытут у прынцыпе тармозіць грамадскую дыскусію і развіццё брытанскага грамадства.

Аднак, думаема, што з усіх джокераў рэспубліканскай працяганды самы ўзбуджэнні называюць манархію «принцы Чарльз». Фігура цяперашняга нашчадка кароны не карыстаецца вялікай любоўю сярод простых людзей. Адразу ўзгадваюць снабізь прынцыца. Акрамя таго, яму не могуць працягчы трагедыю Дыяны. Версія пра то, што менавіта Чарльз замовіў забойства былога жонкі, рэгулярна з'яўляючы на старонках жоўтых прэс.

Цікавая рэакцыя брытанскіх манархістаў на феномен руху рэспубліканцаў. Увогуле, распіліканскія традыцыі ў Брытаніі дастатковы моцны. Аднак толькі ў 1848 годзе пад упрыгожваннем працоўнага руху чартыстыў урад задумався наконт рэспубліканскай пагрозы. Быў прыняты закон аб

забароне рэспубліканскай працяганды, парушальнікі караліся высылкай на катаргу ў далёку Аўстралію.

Канчаткова забарона друкарства распіліканскай памфлеты была ліквідавана толькі ў 2003-м. Аднак таго не значыць, што з 1848 па 2003 гады ў краіне не існавала распіліканці.

Па-першае, усе ірландцы прынцыпова разглядаюць свой нацыянальны рух як рух супраць манархіі. Канцэнтрічны незалежнай Шатландыі ў Ўльса таксама базіруецца на распіліканскім ідэі.

Па-другое, рэспубліканская лозунг і характэрны для ўсіх левых. У іх асроддзі ў спрадзіне XIX стагоддзя нават быў распіліканцы сцяг брытанскай рэспублікі — зялёна-белы-чырвоны трохкалор (копія цяперашняга венгерскага сцяга).

Аднак па ходу таго, як лейбарысты — голубая левая партыя — інтэрграваліся ў сістэму, антыманархічны прыбамбасаў рабілася ўсё менш і менш. У партыі быў і ёсьць фанатычныя рэспубліканцы, аднак генеральную лінію фармуюць не яны.

Рэзістанцім лейбарыстаў спрыялі тому, што рэспубліканскі рух у ціпраційні Англіі вельмі мазаічны і існуе галоўным чынам на выгледзе клубу і ініцыятывы. Напоўні, найбліз вядомая ў гэтым спісе група «Рэспубліка», якая займаецца зборам кампраматаў на прастадунікі Віндзараў. Сібрамі ініцыятывы, дарэчы, з'яўляюцца некалькі лордаў. Менавіта ў нетрах «Рэспублікі» нарадзілася ідэя сарваць цырымоніі шлюбу, прызначаную на 29 красавіка.

У гэты дзень у англійскай стаціцы плануецца антыманархічны марш. Ягоная задача-мінімум: дасвесці, што не ўсе брытанцы ўзахаплені ад віслелі Ульяма, наўбраны ў сістэму. Дарэчы, у 1984 годзе анахістам удалося сарваць віслелі аднаго з прынцыцаў. Пагромы праішлі пад лозунгам: «Далоў шлюб паразітаў!»

Прэса Яе Вялікасці «чорныя меткі» рэспубліканцаў ігнаруе. У праграме ўрачыстасці, якая была складзеная яшчэ ў мінулым годзе, ніякіх змен не адбылося. Адпаведна праграме, 29 красавіка аб 11-ай гадзіні ў Вестмінстэрскім абацтве адбудзеца цырымонія за ключэння шлюбу. Адзінай навінкі — пасля цырымоніі ў Ўльме і Кейт праедуць па вуліцах Лондану на машыне, а на ў коні кароць, як заходы рабілі прынцы раней.

Пасля вандроўкі іх і мнозства гасцей каралевы чакае прыём у Букінгемскі палацы. Дарэчы, адпаведна пратаколу, на мерапрыемства афіцыйна запрошана маці Ульяма — Дыяна Спенсер. Яшчэ пазней адбудзеца вічэра ў больш вузкім колі. Для параду на вічэра пасля палацы — 600, а на вічэры — толькі 300.

Магчыма, адзінай відавочнай саступка распіліканцам: Віндзары паведамілі, што шлюб Ульяма і Кейт не будзе аплачаны з бюджету. Усе выдаткі бярэ на сабі каралева.

Ці змогуць рэспубліканцы сарваць гісторычнае віслелі (чынша, што Ульям, а не Чарльз атрымае карону пасля смерці Елизаветы), мы даведаемся праз месец.

І яшчэ адзін момант. Які ні парадакальна, лепшы аргумент манархістаў супраць рэспубліканскіх тэорый — гісторычны вопыт. Як вядома, з 1649 па 1658 год у Англіі была распіліка. Той распіліканскі эксперымент не выкликіў у тагачасных брытанцаў ніякага захаплення. Справа ў тым, што Олівер Кромвель, лідар распілікі, лёгка даў бы фору шматлікім даследам з роду Цідораў. У дадзеніх лорд пратэктар — такі быў тытул Кромвеля — думаў перадаць пасля смерці сваю пасаду сыну. Да таго ж Кромвель быў фанатычным прэтстстантам. Усе формы забавак, уключаючы цыркі, скачкі, аллаголь і нават калектыўныя спевы на Каляды, быў заборанены. Таму вітчынне манархіі шматлікія англічане віталі, бізноў атрымалі спрадвечнае права піць пів у пабах пад акампанемент музыкаў.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

На роўні Украіна апынулася на міжнароднага скандалу, — так адгукнуліся каментары на паведамленне адпаведнага кіраўніцтва Еўракамісіі Жаза Мануэла Барозу прысутнічы на чарнобыльскай канферэнцыі ў Кіеве, на выкладку, калі там будзе Аляксандар Лукашэнка. Скандалам запахаў ўжо дзікуючы стылю самой учекі інфармацыі: катэрагічна выклады, якія прыўнесацца ёўрапейскаму палітыку, досыць зневажальны для ўспрымання адрасатам. Па-другое, калі паведамленне адпаведнае дзярчайнасці, то Кіеў «нарываеца» або на зрыў юбілейных акцый з-за невыканання сакрэтных патрабаванняў ЕС, або на дэмарш з боку Беларусі. Украінскі эксперты неадназначна каментуюць ситуацыю, сумніваючыся, што Барозу мог выказаць ультыматуму такай не вельмі дыпламатычнай форме, які падаецца ў CMI. Але сыходзяцца ў меркаванні, што таковы выказванне з'яўляеца некэркатрким у адносінах да краін, найбольш пачэрпелых ад Чарнобыля, — Украіны і Беларусі.

ForUm (Украіна)

Аналізуочы змест інтэрв'ю Лукашэнкі з асіясістам СMI, эксперты адзначаюць, што ў дадзеным выпадку ставілася задача не выказаць свою нездаволенасць афіцыйнай Масквой, якія было раней, а, наадварот, запоўніць як ў ляльнянасць Фармаванне пазітыўнага фону рэспубліканскіх адносін — адзін з крокуў, закліканых падрыхтаваць Москву да выдачы зямлі. Эканоміка Беларусі з-за глыбока адмоўнага сальда знешняга гандлю знаходзіцца ў крытычнім становішчы. У краіне дэ-факта забаронена набываць і прарадаваць валюту. Дзеяньнікі кампаниі, якім патрэбна замежная валюта, фактычна парализавана. Праблемы маюцца і ў банку, з якімі іх пазычальнікі не могуць разлічыцца па валютных крэдытах. Насельніцтва ў паніцы атакавала агенцтваў. Калі хуткім часам улады краіны не зможуць прысцягнуць неабходнае фінансаванне, ім давадзіцца прымыць непаліпурную эканамічныя меры, сярод якіх і дэвалюцый.

безумоўна, пагаршэнне эканамічных праблем — большая пагроза для ўлады Лукашэнка, чым палітычныя рэпресіі».

Політ.ру (Расія)

З інтэрв'ю Міхаіла Сакашавілу: «Ці павіншавалі Вы Аляксандра Лукашэнку з перамогай на прэзідэнцкіх выбарах? Якія адносіны паміж Грузіяй і Беларуссю?» — «Так, я имам даслаў ліст. У гэтым вобласці шмат пытанняў і праблем, але думаю, Беларусь дасягнула пэўнай геапалітычнай раўнавагі, і ўсе мы выдатна ведзем, каму было бы карыснай іэту раўнавагу разбурыць. Мы памятаем, што адным з самых галоўных чыннікаў канфлікту паміж Мінскам і Москвой было непрызнанне акупацыі Паўднёвай Асієi і Абхазіі. Таму сітуацыя вельмі спецыфічная, і важна разумеецца, якія з'яўляюцца закуласная баражы ѹзде. Мы выдатна разумеем логіку ЕС і ЗША, якія крэтыкуюць рэжым Лукашэнкі, але дзіўна, што тая ж самыя правілы чамусці не ўжыва-

юцца да Расіі. У Расіі ёсьць такія ж праблемы дэмакратыі».

«Вальстібе» (Літва)

Рашэнне пра будаўніцтва АЭС, хутчэй за ўсё, было выкліканым тым, што Літва збіралася ўсе магіялікі і новую АЭС будаваць на беразе возера, траціна якога належыць Беларусі. Эта абаліштва палітычнае раашэнне — калі вы так нам, то і мы так вам. Пра гэта Лукашэнка сказаў нашаму прэзідэнту. Калі так кожа сам Лукашэнка, відаць, гэты фактар меў значэнне. Расія на беларускай АЭС выйграе найбольш: яна дзе гроши і такім чынам фінансава прывяжка да сіле Беларусі. Тут ёсьць відавочна палітычнае цікавасць: у чыніце ёсьць шмат грашай, када даў іх у пазыку беднаму суседу, а той ўсё Ѹзыць плаціць адпосткі. Дзіўная гульня, паколькі беларусы дэкларуюць намеры зменшыць залежнасць ад Расіі, але пры гэтым усё будзе залежаць ад яе: паліва, нагляд, запчасткі».

DELFI (Латвія)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

УЗБЕКІСТАН. РЭПЕРЫ ЛЮБЯЦЬ КАРЫМАВА, А РОКЕРЫ – НЕ

У лютым на ўзбекскім тэлебачанні выйшаў шэраг гнеўных перадач на адрас ролі і рока як «сатанінскі рухаў». У сакавіку ўлады прынялі рашэнне стварыць Раду рэп-выкананіцтва. На дніх у эстрадным аўгяднанні «Узбекнаво» прайшоў круглы стол, у якім прынялі ўдзел адказныя службоўцы, а таксама мастацтвазнаўцы, пээты, кампазітары, выкананіцы, рэдактары радыёстанцый і прадстаўнікі СМИ. Галоўным рэзуме суперечы: «выкананіцаў рагу павінна спявакі пра нашу Радзіму, незалежнасць, пра прыроду Узбекістана, пра свет і спакой, пра дабро, а не песні, якія супярэчачы нашым маральнім каштоўнасцям, выконаніца не павінна». Музыкам было даручана скласці поўны спіс рэп-выкананіцтва, сфармаваць базу дадзеных, кожны месяц збіраць спевакоў і праводзіць круглыя стапы, кафедраваніцаў іх дзеянісць. Рэперы пагадзіліся на такія ўмовы. А вось з рок-музыкамі аказалася цікава. Стварыць раду рокеру не ўдаецца. «Уладам для свайго ж спакою можна было бы паспрабаваць стварыць падобную асацыяцію рокеру, якія б спявалі «про бязмежныя ашвары Радзімы», — кажа адзін з ветэранаў місцовага рок-руху, — але баюся, што з гэтага ў іх нічога не атрымаецца».

На матэрыялах узбекскай прэсы

ЛІВІЯ.

ЧАМУ КІТАЙ ПРАГАЛАСАВАЎ ЗА САНКЦЫІ?

Уся заходняя аналітычна супольнасць дыскутуе наакон пытання, чаму Кітай падтрымаў рэзулітую Саубезу ААН супраць Лівіі? Раней, нагадаем, Пекін катэгарычна выступаў супраць вайсковай інтэрвенцыі ў абарону правоў чалавека. Акрамя таго, Кітай нядайна падпісаў дамову з Трыпалі пра будаўніцтва двух нафтаправодаў. Прадугледжвалася, што працаўцаў там павінны 36 тысячаў кітайцаў. І на гэтым фоне Кітай галасуе за напад войскай ААН супраць Кадафі. Чаму? Есць шмат версій. Сродкі іх дэве больш-менш лагічны. Першая — Пекін мае добрую сетку інфарматараў у Лівіі, якія ведаюць, што рэжым Кадафі доўга не працягіць. Другая — Кітай зацікаўлены ў тым, каб пазбавіцца ад канкурантаў у Афрыцы. Зарэз Пекін праводзіць курс падпрадкаўдання шматлікіх афрыканскіх урадаў, даючы ім кредиты. Праціўнікам тут ускона выступаў Трыпалі, які намагаўся стварыць адзін афрыканскі інтэрнацыянальны практект накшталт Еўрапейскага Саюза — так званы Афрыканскі Саюз. Пасля краху Кадафі Пекін сапраўды атрымлівае вялікія шансы ўзмакніць свой уліху на чорным контыненте.



На матэрыялах ёўрапейскай прэсы

ІТАЛІЯ. ИТАЛЬЯНЦЫ АБ'ЯДНАЛІСЯ ДЗЯКУЮЧЫ ЗАХОПУ ЛІВІІ?

Італія адзначыла гадавіну аўгяднання. Роўна 150 гадоў таму ў сакавіку 1861-га ў Турыне было абвешчана стварэнне Італьянскага каралеўства. Ібліей, аднак, атрымаўся вельмі дзіўным. Усё з-за партыі «Ліга Пойначы», якая выступала за стварэнне асобнай аўтуноміі, у склад якой павінны ўваіці паўночныя правінцыі краіны. Напярэдадні святкаванняў «Ліга Пойначы» выступіла з ініцыятывой пачаць працэс федэралізацыі дзяржавы. Паколькі паўночнікі ўваходзілі ў склад ураду, прафактычна мелі вялікі разнанс і падмочылі ўрачыстасць. Сучасны канфлікт «Ліга Пойначы» супраць Пойдняду нагоду гісторыкам шукаць іншую дату аўгяднання. Слынілася на дні 4 кастрычніка 1911 года, калі Італія начала інтэрвенцыю ў Лівію, якая тады належала туркам. Эта была першая акцыя, у якой узделенічалі прадстаўнікі ўсіх італьянскіх рэгіёнаў. Кала ста тысяч салдат высадзіліся на афрыканскі бераг або ўзделенічалі ў падрыхтоўцы дэсанта. Падчас вайны газеты праводзілі нацыяналістычную кампанію наакон вялікай цывілізацыйнай місіі нашчадкаў старынага Рыму. Пачуцьці нацыяналізму адзінства яшчэ больш вырасла пасля таго, як 24 кастрычніка туркі іх саюзікі-берберы разгромілі нейкі аванпост італьянцаў. Уся нацыя праводзіла герояў у апошні шлях, патрабуячы крыўі дзіўнага. То, што юбілей фармальнае аўгяднання краіны прыўпаў на пачатак вайны ў Лівіі, выклікала шмат каментараў. Некаторыя палітолагі дзеля жарту заўлікаюць урад зноў аўгядніцу італьянцаў у рамках паходу на Афрыку. Аднак наўгад ці новы італьянскі дэсант у Лівіі зможа вырашыць праблему супрацтвіння рэгіёну. Большасць італьянцаў скептычна ацінваюць перспектывы цілераційнай кампаніі.

На матэрыялах італьянскай прэсы



► ВАЙНА

ЛІВІЙСКІ ЦУГЦВАНГ

19 сакавіка з санкцыі ААН самалёты шэрагу краін NATO пачалі бамбардзіроўкі пазіцый войскаў Кадафі. Каанфлікт у Лівіі перайшоў у новую стадью. Пра ягонія асаблівасці і магчымыя сцэнары журналіст «Новага часу» Алег Новікай размаўляе з Аляксадрам Валодзіміром, быўшим беларускім студэнтам у Трыпалі.

— Прыйкладна за тыдзень да пачатку атак NATO здавалася, што лёг рэжыму Кадафі ўжо вырашаны. Арап наўстанія пашыраўся хуткімі тэмпамі. Паўстанцы атакілі сталіцу. У самім Трыпалі людзі выходзілі на вуліцы. Граптам усё змянілася. Літаральная на пару дзён Кадафі і яго жаўнеры не толькі атакілі атакізі, анонак перайшлі ў контрнаступленне і нават лёздзь не ўзялі Бенгазі — атакізіную цытадэль. Што здарылася?

— Мяркую, што міжнародны назіральнікі і заходнія эксперыты праста недаацінілі кланавы характар лівійскага грамадства. Адны з пляменаў традыцыйна падтрымліваюць Кадафі. Іншыя — наадварот. Раней гэтыя міжкланавы падзел не асабліва працягліўся, а зараз зноў стаў актуальным. У Кадафі, між тым, вялікая падтрымка сярод кланаў Захаду і Пойдня. Яго любаць у Трыпалі, якія стаў сталіцай менавіта пасля вераснёўскай рэвалюцыі 1969 года. Так, у горадзе Гадаміс, які ўваходзіць у зону, где пануе племя саюзікі Кадафі, увогуле з самага пачатку паўстання не было ніводнага стролу. Акрамя таго, палкоўнік апошнім часам актыўна заняўся раздачай сацыяльных ільготаў — адміністратыўных, выдаў кожнаму грамадзяніну на 500 дынараў (400 долараў). Наколькі я могу меркаваць, вялікае значэнне для лівійцаў мела дыскусія на Захадзе аб неабходнасці інтэрвенцыі ў Лівію. Шмат хто раптам пачаў баяцца, што прыўдзь амерыканцы і ўсё забяруть. Усё ж лівійцам ёсьць што губіць. Дапамога па беспрацою складае 700 долараў на месец. Не зразумела таксама, што стаіць за атакізіным урадам.

— Што ўвогуле вядома пра нацыянальны савет (назва голоўнага органу атакізі)?

— Практычна нічога. Я размаўляў з лівійскімі студэнтамі ў Мінску, якія падтрымліваюць контакт з раздзімай (даражы, лівійская камуна ў Мінску раскаласілася амаль пароўну па сімпатыях да атакізі або да Кадафі). Аднак нават самыя заўзятые атакізіянеры не ведаюць ніводнага чалавека з тых, хто ўваходзіць у склад Нацыянальнага савету. Магчыма, там ёсьць нехта са старой палітычнай эміграцыі, аднак лівійцам гэта нічога не гаворыць.

— Кадафі сцярждае, што за атакізіяй стаіць «Аль Каїда»



— Сапраўды, шмат выхадцаў з Бенгазі змагаліся ў Афганістане на баку талібаў. Год таму ў горадзе злавілі двух тэрарыстаў-шахідаў. Аднак вялікай розніцы паміж Бенгазі і Трыпалі, што тычыцца маштабаў веравызнання, я не заўважыў. І там, і там дастактовы жорсткія нормы з пункту гледжання єўрапейца: аллаголь, дыскаткі, казні і нават кіно — усё пад забаронай.

— Што ўяўляе сабою лінія фронту паміж інсургентамі і праўладнімі войскамі?

— Мяркую, што нікай лініі фронту ў класічным сэнсе слова німа. Ёсьць горад Сир. Ад яго на 300 кілометраў цягнецца траса на Бенгазі. Гэта пустыня, амаль мёртвая земля. Ніякіх магчымасцяў трываць тут абарону няма. Тому фронт так хутка наблізіўся да Бенгазі. І таксама кутка можа адкідзіцца назад.

— Які, на твой погляд, магчымы сцэнары развіція падзеяў?

— Цікава сказаць. Ёсьць шмат момантаву, якія вызначаюць сітуацыю. Для лівійцаў тэма бамбардзіровак вельмі балочная. Шмат хто памятае пра авіяналёты ЗША і Вілікайбртаніі ў 1980-х. Гэта можа дадаць Кадафі некалькі пунктаў папулярнасці. Аднак цалкам аднавіць контроль над краінай ён ужо не здольны. Горад Задзіяна ўзяты туркамі, але яго насељніцтва складае каля 50 тысяч чалавек. У Бенгазі жыве каля мільёну. Мала верагодна, што Кадафі пайдзе на штурм, тым больш не макочы магчымасці падключыцца авіяцыя.

— На што спадзяюцца на Захадзе?

— Адзінае, што можна дабыцца з дапамогаю ўдару з паветра, аслабіць армію Кадафі. Магчыма,

прымусіць яе адступіць ад Бенгазі. Аднак наўгад ці паўстанцы сумгуць замацавацца ў раёнах, дзе жывуць лаяльныя Кадафі плямёны.

— Атрымліваеца пра ста патавая сітуація. Лівія пагражжае падзел на дзве зоны. Які выхад?

— Магчыма, смерць Кадафі, аднак не факт, што ўвесь яго лагер адразу пачне махаць белым сцягам. У Кадафі ёшчэ сыны, якія могуць працягнучы супраціў. Кірауніцтва можа ўзяць на сябе Рух Ревалюцыйных Камітэтў (PRPK) — нешта накшталт інтэрнацыянальнай прыхильніцтваў ідзя Зялёной кнігі. Даречы, шмат хто з афрыканцаў, якія змагаюцца на баку Муамара, не наёмнікі, а сабры PRPK з Чаду, Малі, Нігеру і Нігерый. У гэтых краінах PRPK кан-травлююць ульговавыя партыі.

— Пратэсты ў арабскіх краінах працягваюцца. Рэакцыя спрабе падавацца бунты ў Бахрейне, Сірыі, Амане. Прагназујуць хуткія выступы на палесцінскіх тэрыторыях супраць ураду Арганізацыі вызваленія Палесціны. Раней маніфестанты патрабавалі ўстанаўлення дэмакратыі. Пасля пачатку падзіліўся на дзве зоны. Аль-Каїда можа змяніцца ўбок крытыкі Захаду?

— Наўрадл ці. Лівія, аднак павестка дні ў кожнай краіне будзе фармавацца сыходзічы з сітуацыі на месцах. Галоўным патрабаваннем на дадзеных этапах будзе заставацца ўсё роўна застаецца дэмакратыя. Тэма барацьбы з Ізраілем амаль не агучваеца. Выключэннем можа быць толькі Палесціна, дзе ролю атакізі АВП, якай даўно акапалася пры ўладзе, выконвае ісламісцкі рух ХАМАС.

РЭВАЛЮЦЫЯ

У ПОШУКАХ НОВАГА СТРЭЛАЧНІКА

Алег НОВІКАЎ

Тэктанічныя палітычныя рухі ў Паўночнай Афрыцы на вачах мяніяць заходнюю палітычную дыскусію.

Галоўнымі ахварамі Тахыра сталі ёўрапейскія расісцікі і правыя радыкальныя партыі, якія традыцыйна будавалі сваю прапаганду на антыарабскіх лозунгах.

Ціперашнія рэвалюцыю ў Паўночнай Афрыцы часта называюць постісламскай. Яе выдучы актор — моладзь, якая адмаўляеца ад рыторыкі ісламскіх рэвалюцыянеру папярэдніх двух дзесяцігоддзяў. Усход мяніне імідž. Эта не можа не турбаваць той фланг ёўрапейскіх палітыкі, якія доўгі час састрыгілі купоны на тэмі арабскай пагрозы, замубочы выбаршчыку закліненнем, што кожны араб — ісламскі фанатык.

Масавыя рухі ў Марыябе, рост сімпатый Еўропы да арабскага свету прымушае радыкальных правых шукашы новыя падыходы. Вынікі гэтыя добатай, безумоўна, паўпльваюць на выбарчы імідж партый і агульны палітычны.

Самая цікавая дыскусія наконт падзеі ў Паўночнай Афрыцы мае месца ў Францыі, гістарычна звязана з краінамі Міжземнага мора.

Так, Марына Ле Пен — старшыня французскай партыі «Нацыянальны фронт» — выкарьстала тэму рэвалюцыі ў Тунісе як рубеж атакі на ўрад Сарказі, якія аказаўся «некампетэнтны». Некампетэнтніцца Нікала, на яе думку, прайвілася ў няздолынасці яго адміністрацыі «прызнаныя прагу туніскага народа да свабоды». Як відома, на першы дні пратэстаў у Тунісе Парыж яскрава сігналізаваў, што выступае выбаршчыкі Ален Галі.

Але значна арыгінальней была наступная «туніская» заявя Марыны. Пасля таго, як Бен Алі збег з Туніса, ягоны самалёт узар' курс на Францыю. Аднак французская МЗС адмовілася прыняць экспыкатарапа са спаслыкам на пазіцыю туніскай дыясціспары. Франтавікі адрэзу атакавалі Сарказі за тое, што суворонам у Францыі з'яўляецца не туніскія эмігранты, а французская нацыя.

На ціперашні днень «Нацыянальны фронт» гуляе ў вельмі тонкую для нацыяналістаў гульню, калі пратэсты арабаў, якія, адпаведна партыйным агіткам, уяўляюць сабою амаль абсалютнае зло, трактуюцца ў пазітыўным свеце. Старшыня «Нацыянальнага фронту» кажа, што ў Тунісе і Егіпце адбываеца пратест супраць сістэмы, палітычнага інстытуту, старых партый. Пры гэтым робіцца праекцыя на французскую ситуацію. На носе прэзідэнцкія выбары, на якіх Марына будзе пазіцыянуваць сябе як антысістэмны палітык. Адсюль

такая нечаканая любоў да арабаў. «Абуджонне народаў становіцца модай, і французы могуць быць наступнымі», — призналася Марына ў інтэрв'ю аднаму швейцарскому часопісу.

Пры гэтым нацыяналісты не жадаюць цалкам адмаўляцца ад правераных гадамі антиэміграційскіх лозунгаў. Так, 25 лютага Марына Ле Пен заклікала ёўрапейскія ўлады адпраўляць назад у нейтральнікі воды ўсе караблі нелегальных эмігрантаў, якія пльывуць з Туніса. Дарчы, Марына не адзінока ў сваіх фобіях наконт магчымай навалы эмігрантаў з краін, дзе перамаглі рэвалюцыі. На старонках правых прэсы актыўна насаджаецца тэрмін «La valise ou le cercueil». Так называлі працэс у посткапальнічнай Алжыры, калі шмат людзей беглі ў Францыю і Еўропу падалей ад рэвалюцыйных рэзіль. У лексіконе правых зараз любімае слова «Лампедуза» — транзітны востраў на шляху нелегальных эмігрантаў з Туніса на Апеніны.

Пазіцыя «Нацыянальнага фронту» дастаткова супірочлівая, асабліва з улікам таго, што дыктатуры ў Лівіі, Тунісе, з аднога боку, сапраўды душылі «прагу да свабоды», з другога — за гроши ЕС змагаліся з трафікам нелегалаў.

Той факт, што эмігрантаў яны фільтравалі дастаткова ўзбуджана, прымусіў шматлікіх правых выступіцца ў абарону дыктатуры. Пры гэтым, натуральна, ніхто не кажа пра тое, што Мубарак быў дыктатарам. Гаворка пра тое, што ён культурна блізкі егіпецкаму народу, чым уздельнікі пратэстаў. Так, Бернар Люган (Bernard Lugan), адзін з лідараў французскага «Руху за ідэнтычнасць», называў рэвалюцыю ў Егіпце «кастрофай» егіпецкага народу. На яго думку, да ўлады ў Егіпце вручыла «гвардасція» як культурына звязаны з масавай амерыканскай культурай».

У той жа час аўктыўнасць заходніх каналаў не бірзяў у фокус «простых людзей». У сваіх каментарах

шмат месца адвоеўшца феномену «Baltagiya» — атрадам прыхильніка Мубарака, якія спансаніравалі ў Каіры ў час пратэстаў і спрабавалі перахапіц ініцыятыву ў яго апанентаў. Па словам Люгана, у Паўночнай Афрыцы мы назірамім парадокс. Сярэдні клас, студэнты, адакваныя ІТР — людзі, што выхідзяць на вуліцы, — сацыяльны прадукт палітыкі эканамічнай мадэрнізацыі, якую запусцілі менавіта Бен Алі і Мубарак.

Ідея Люгана выклікала скандал, паколькі ён капае пад яшчэ адзін папулярны права міф — арабы пагалоўна ісламскія нацыя.

Аднак і тут ёсьць праблемы. Так, французскія нацыяналісты даўно маюць зуб на Кадафи. У 1984 годзе Францыя і Лівія знаходзіліся фактычна ў стане вайны. Кожная краіна падтрымлівала свае фракцыі ў Чадзе. Калі саюзнікі Кадафи перайшлі ў наступ, на перадаўку давялося дасылацца «Міражы» французскіх ВПС. Антыхліўскі комплексы аказаўся настолькі мо-

штым, што амаль уся нацыяналістичная прэса Францыі вітала паўстанне супраць палкоўніка, які, па ідэі, з'яўляецца меншым злом, чым непазбежная пасля яго краху ісламская альтэрнатыва.

Аднак не ўсе супраць Кадафи. Еўрапейскія нацыяналісты адмініструюцца да правераных гадамі антиэміграційскіх лозунгаў. Так, 25 лютага Марына Ле Пен заклікала ёўрапейскія ўлады адпраўляць назад у нейтральнікі воды ўсе караблі нелегальных эмігрантаў, якія пльывуць з Туніса. Дарчы, Марына не адзінока ў сваіх

фобіях наконт магчымай навалы эмігрантаў з краін, дзе перамаглі рэвалюцыі. На старонках правых прэсы актыўна насаджаецца тэрмін «La valise ou le cercueil». Так называлі працэс у посткапальнічнай Алжыры, калі шмат людзей беглі ў Францыю і Еўропу падалей ад рэвалюцыйных рэзіль. У лексіконе правых зараз любімае слова «Лампедуза» — транзітны востраў на шляху нелегальных эмігрантаў з Туніса на Апеніны.

Пазіцыя «Нацыянальнага фронту» дастаткова супірочлівая, асабліва з уліком таго, што дыктатуры ў Лівіі, Тунісе, з аднога боку, сапраўды душылі «прагу да свабоды», з другога — за гроши ЕС змагаліся з трафікам нелегалаў.

Той факт, што эмігрантаў яны фільтравалі дастаткова ўзбуджана,

прымусіў шматлікіх правых выступіцца ў абарону дыктатуры.

Пры гэтым, натуральна, ніхто не кажа пра тое, што Мубарак быў дыктатарам. Гаворка пра тое, што ён культурна блізкі егіпецкому народу, чым уздельнікі пратэстаў. Так, Бернар Люган (Bernard Lugan), адзін з лідараў французскага «Руху за ідэнтычнасць», называў рэвалюцыю ў Егіпце «кастрофай» егіпецкага народу. На яго думку, да ўлады ў Егіпце вручыла «гвардасція» як культурына звязаны з масавай амерыканскай культурой».

У той жа час аўктыўнасць заходніх каналаў не бірзяў у фокус «простых людзей». У сваіх каментарах

ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

АЛЕКС САЛМОНД

Лідар шатландскіх нацыяналістаў, старшыня SNP — партыі, якая на працягу апошніх 5 гадоў фармавала ўрад Шатландскай аўтаноміі, распусціў мясцовы парламент. Эта фармальная працэдура перад пачаткам выбарчай парламенцкай кампаніі. Наступныя выбары могуць адзінства на пытанні: будзе ці не ўбліжэшы час абвешчана незалежнасць Шатландыі. Калі нацыяналісты перамогуць, то ў рэгіёне адразу ж будзе абвешчаны рэферэндум пра пачатак працэдуры выходу Шатландыі са складу Вялікабрытаніі. Праўда, пакуль такія сцэнары не праглядаюцца. Па апытніках электратару, партыя Салмонда будзе другой у парламенце. Першымі ж, з разрывам у 3—4 працэнты, акажуцца лейбарысты, якія і створаць урад. Лейбарысты не збіраюцца выводзіць Шатландыю са складу Вялікабрытаніі. Аднак разрыв паміж нацыяналістамі і лейбарыстамі не крытычны. Таму Салмонд адначасова з распуском парламента заклікаў прыхільнікаў шатландскай незалежнасці мабілізавацца і вывраціць перамогу. Выбары адбудуцца на пачатку мая.



УДА ФОЙГТ



Старшыня Нацыянал-дэмакратычнай партыі Германіі і яго ненацыстычнай прайгралі выбары ў зямлю Саксонія-Анхальт. Гэтыя выбары яны самі называлі вырашальнымі для ўлесу партыі і ўсяго руху правых радыкалаў. Ультраправыя набралі 4,6 працэнтаў галасоў, якіх, аднак, не хапае, каб мець свою фракцыю (прахадны бар'ер у ФРГ — 5 працэнтаў). Такі вынік ставіць пад вліў сумніў тэзіс аб магчымасціх ненацысту скрыстацца ўнікальнымі гістарычнымі шансамі — цяперашнім эканамічным крызісам, каб стаць партыі палітычнай істэблішменту. Варты згадаць, што нацыстамі не дапамаглі нават вельмі гроши: партыя ўплала ў кампанію фантастычную па сваіх меркаваніях — 250 тысяч ёўра. Пакуль не вядома, якія канкрэтныя наступствы будзе мець для NPD правал у Магдэбургу (століца зямлі). Затое свята прыйшло на вуліцу Ангела Меркеля (Саюз хрысціянскіх дэмократў). На выбарах у Саксоніі-Анхальт яе партыя атрымала адносную большасць і тым самым дала зразумець канкурэнтам, што проста так уладу са сваіх рук яна не выпусціць. Нагадаем, што апошнім часам усе наимецкія палітолагі прагнавалі хуткі крызіс кіруючага кабінета і нават новыя выбары з-за серыі правалаў хрысціянскіх дэмократў на мясцовым узроўні.

ГАБДУЛА ГАЛІУЛІН



Самыя вядомыя нацыяналістычны апазыцыйныя муфіці Татарстану кінёу выкіпілі уладзе, выставіўшы сваю кандыдатуру на пасаду галоўнага муфіці Татарстану. Афіцыйнае духавенства тым часам пачало актыўна прасоўваць кандыдатуру свайго ціперашнія лідара Ілдуса Файзаза, які з'яўляецца выканаўцам абавязкаў старшыні Духоўнага управління мусульман Рэспублікі Татарстан. На гэтym этапе, бывшым, перамагае прайградны кандыдат. Габдула не трапіў у спіс трох кандыдатаў, з якіх непасрэдна будзе абрацца на функцыі. У адказ на напісаны ліст пракурору Расіі Юрію Чайку з просьбай «прыпыніць рашэнне пленума Духоўнага управління мусульман

Татарстана ад 13 сакавіка 2011 года», на якім вызначаліся прэтэндэнты на муфіці Татарстана. Ён лічыць, што працэдура вылучэння кандыдатаў была незаконнай, і на пачатку красавіка абраціўся да суда з апеласцю. Суд вынес рэшткінічны асуд на вылучэнне кандыдатаў. Габдула не пасяліўся ў місцічах шматлікіх гарадоў ужо пачалася мабілізацыя ў падтрымку Габдулы. Выбары татарскага муфіці абудуцца 13 красавіка.

ПОВЯЗЬ ЧАСОУ

► СПАДЧЫНА

БЕЛАРУСКІ СЛЕД МАСТАКА

Сяргей ГВАЗДЗЁУ

Адны даследчыкі вызначаюць прыналежнасць Мсціслава Дабужынскага як «літоўска-рускую», другія як «руска-літоўскую». Беларус Сяргей Харэўскі сцвярджае, што ў радаводзе Дабужынскага быў і палацкі князі. У спадчыне, што пакінуў па сабе мастак, ёсьць каліва беларускага даробку.

Відавочна, што Мсціслаў Дабужынскі (1875–1957) — фігура сусветнай культуры. Дух яго вольна лунаў у першай палове XX стагоддзя па-над усёй Еўропой на суперак геапалітычнай ваяннаваравальнайй завірусе. Мала знойдзенца еўрапейскіх гарадоў на кантыненце, дзе ён не быў, ні працаваў.

Выдатны графік-станкавіст і жывапісец, Дабужынскі, быў бліскучым ілюстраторам, педагогам, тэатральным мастаком, даследчыкам, пазэтам і эсістам, заснавальнікам аўбяднання «Мір Искусства». Мастак высокай гуманістичнай культуры, са светлым, інтэлектуальна-настраджанымі творамі, з трошкі прыхаванай «іншасветнай», па выразе С. Макоўскага, умешкай, быў спадчынікам шляхецкага роду, што паходзіў з містечка Дабуж у Вілкаморскім павеце. З дзяцінства Мсціслаў змушаны быў шмат вандраваць. Новыя ўражанні не толькі спрыялі становленню характеристык, але і ўзмацнілі стаўленне да наўаколі.

Наўбыты ў 2-й Віленскай гімназіі (1889–1895) веды былі спітыя, але ратавала прага да чытання і самаадукцыі, звычка працаваць, жаданне і здольнасць быць карысным. Па ўрачыстасцях з нагоды заканчэння гімназіі аднакашнікі гуртам выйшлі з браму і першым чынам паздрэзілі з форменнымі фуражакі срэбрыны значкі ў выглядзе лаўровых лістоў і літараў «В. 2. Г.», і без усялых шкадаваній пашпурлілі іх у канаву ли ходніку. Не маючы сумневу ў запісанні ва ўніверсітэт, «учораши» гімназіст пераўбасобіўся ў маладога чалавека...

Сцежка маладога чалавека

Малады чалавек наступаў узросту скіраваўся на сцяжыну адукацыі. Коля яго «ци-кайнасці» было значна шырэйшым за мастактва. Да прыкладу, ад 1902 года разам з Іванам Луккевічам быў вольным слухачом Археалагічнага інстытута.

Шмат захапленні ўзведаў ён у прафесійных жыцці. Зазнáў «смак» неўласцівых яму кубизму, футурызму, шукаў сябе ў імпрэсіянізме. Але пры ўсёй цікавінні творчага дыяпазону здолеў заахаваць свой «уласны» голас, годнасць і цэльнасць асобы, у фармаванні якой значную ролю адгырвалі рознагаліновыя веды



культур свету, праз які ён успрымаў роначынсці.

Адзін час (1918–1919 гады) па запрашэнні былога вучня, камісара Шагала, альбоўшай Народную мастактву вучэльню ў Віцебску. Але левадарыкальны эстэтычны заходзі калегаў не ўспрыніў і мусіў быў з імі развіцця. Там жа, у Віцебску, ён быў сябрам і адным з заснавальнікаў Калегіі выяўленчага мастактва, уздельнічаў у арганізацыі мастактва музея, а таксама музея абразоў горада.

На зломе часу

Сумленную асобу мастака Дабужынскага балоча раніла «недасканаласць» роначынсці, ле сацыяльная і нацыянальная супірочнасць. Хоць на натуре ён не быў ні барыкадным баракштам, ні «гарланам-завадатарам», але першым у Расіі зрабіў палітычную сатыру на цара Мікалая, а за ёйдзе ў студзенікі хваляваних быў адлічаны з універсітэта.

Зразумелася тая жарасць і энергія душы, што спадзілі выхўбілі ўніверсітэту

рантаў (па большасці з «палітычных»), з якімі ён сібраўся з пецярбургскіх віленскіх часоў.

Коўна

Сталіца тагачаснай Літвы ў 20-я гады была заўважнай высіпай «беларушчыны». Невялікая, па-рачнальна з кароннымі жыхарамі, прысутнічае беларус-эмігрант-тадырмілівала цяпельца арганізаванага нацыянальнага жыцця. На хвалі перавароту 1917 года ў Коўна была ўтворана «Беларуская грамада», паўсталі вайсковая адзінка, падпрацдакаваная, прауда, літоўскуму камандаванню, дзеінічала выдавецтва імя Францішка Скарыны, выходзіла газета «Варты Башкайчыны», часопісы «Наша зямля» і «Часопіс». Ніблага працаўала «Беларуское таварыства Чырвонае крыжка» і інш. Урад Літвы да познага часу спачувальна ставіўся да пытнай незалежнасці беларусаў, аказаўшы рэальную дапамогу. Тут, да адезду ў Прагу ў лістападзе 1922-га, месцілася Рада і ўрад БНР.

У коле даўнейшых прыяцеляў

Душой беларускага асяродку быў выключнай постапль паплечніка Купалы, былога прэм'ера БНР, пазней аднаго з першых акадэмікаў Беларусі — Вацлава Ластоўскага (1883–1938), даўнага знаёмыма мастакта. Паўна невядома, ён альбо Клаўдзій Душ-Душэўскі, які па самапрызнанні быў «аўтарам беларускага нацыянальнага сцяга», яшчэ да афіцыйнага пераезду Дабужынскага, працаваў як мытнікі ўніверсітэта «Крыўі».

Часопіс літаратурна-мастактавай скіраванасці шмат увагі надаваў мове, гісторыи. Разлічаны на маладую беларускую інтэлігенцыю, ставіў за мэту мацаванне

яе духу і дапамогу ў «адшуканні шляху к самавызначэнню Беларусі ѿ сферы духовасці, бо... у час разваліці ўсе сілы быў скіраваны ў старану абароны палітычных пазіцый... Ніва ж культурнай працы была пакінутая... У выніку атрымалася значнае папярэджанне працы палітычнай перад культураю».

Дабужынскому імпанаўала разважліва-незалежніцкая пазіцыя Вацлава Ластоўскага, пільнага даследчыка і дылактага рэдактара, здольнага адрозніваць «палітыку ад культуры» і таму ён адгукнуўся на яго прапанову ахвотна і апературу.

Датычынсць мастака да беларускіх спраў тым не амбажоўвалаася. Паміж клопатамі над тэатральнымі пастаноўкамі ў розных краінах, работай па азадбліненню кніг, выставамі і шматлікімі падзейкамі за мяжу ён знаходзіў час і на іншых беларускіх праекты. Постехам стала выдаадзеная коштам Беларускага цэнтру ў Літве «адціснутая ў друкарні Сакалоўскага і Лана» ў 1926 годзе «Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі».

«Справа паясніцельнай кнігопісі» — фундаментальная праца, праробленая цягам некалькіх дзесяцігоддзяў у наіскладанейшых варунах волата духу Вацлавам Ластоўскім. Здзейніць я было хіба пад сілу акадэмічнай установы. І па сёня яна не мае сабе роўных. Калі што ставіць побач з ёй, дык гэта Біблію Францішка Скарыны ці Статут ВКЛ — лічаць даследчыкі. Фалінту (776 страв. фармату большага за «А-4», 29,5 x 31,5), у якім у хранаграфічнай паслядоўнасці — ад Х да пятачкі XIX стагоддзя — размеркавана выяўленая аўтарам вілініца колькасць старабеларускіх тэкстаў (фрагментаў) і каменна-тадырмілівала, Дабужынскі мусіў надаць адметныя, векапомныя твар.



«Помнік кнізе» тутэйшай

Пергаментны ашпар вокладкі (полі) праштэмпеліваниям кутнімі віньеткамі-застаўкамі («ліст з гронкамі жалудоў»), акрэслены падвоенай графічнай рамкай, нараджае адчуванне глыбіні і ўтварае кінематаграфічны эффект «наплыву» кампазіцыі. Прозірча аўтара, перададзенне кірпічным шыфрам, стылізаваным падграфічнымі стыльсцамі, сцверджаны Скарынам. Ніжэй адбіўкі — фрагментаў арнаментальнай кампазіцыі — пратыпнымі літарамі чырвона-чаглянага колеру «таго ж шыфту» пададзена чацвёртак назывы працы. Цэнтральная частка акцэнтуецца ўпішённымі, больш буйнымі па памеру антрацідна-чорнымі радковымі літарамі. Падсумоўвае графічна-шифтовавую кампазіцыю сэнсавая дамінанта.

Мяркуюм, спрычыніўся мастак і да ўнутранага ўбрания адбору і размеркавання заставак, фрагментаў стародрукаў, гравюраў з выданняў, нумізматычнага, сграфістычнага і іншага матэрыялу.

За зробленую «не мімаходзь» працу, пра што сведчыць працоўнымі матэрыяламі, паміж клопатамі над фондзе бібліятэкі Мажвідаса, яму было не сорамна. Не здарма ж у завяршэнні кампазіцыі, у якой было хіба пад сілу акадэмічнай установы. І па сёня яна не мае сабе роўных. Калі што ставіць побач з ёй, дык гэта Біблію Францішка Скарыны ці Статут ВКЛ — лічаць даследчыкі. Фалінту (776 страв. фармату большага за «А-4», 29,5 x 31,5), у якім у хранаграфічнай паслядоўнасці — ад Х да пятачкі XIX стагоддзя — размеркавана выяўленая аўтарам вілініца колькасць старабеларускіх тэкстаў (фрагментаў) і каменна-тадырмілівала, Дабужынскі мусіў надаць адметныя, векапомныя твар.

Пошук глебы...

На досвітку «эміграцыйна-рэпатрыцыйных» часнай Дабужынскай пакутліві шукаў уласныя вытокі, сваё нацыянальнае апрышыцца. Вялікае Княства Літоўскэ ў адзінай геапалітычнай, этнічнай і сацыялькультурнай прасторы на той час існавала хіба ў свядомасці мастака і ўяўлялася той метафізичнай Айчынай, па якой нудзілася душа. Выразна ўласбенна гэта ў карпіне «Кніза Вітаўт».

Твор з гісторыі ВКЛ пісаў майстар, узгадаваны ў XX стагоддзі, ва ўлонні «срэбранага веку». Атмасфера сімвалізму з лісткай падставы, паміж месцамі і годамі выдаання, сваё нацыянальнае апрышыцца. Вялікае Княства Літоўскэ ў сацыялькультурнай прасторы на той час існавала хіба ў свядомасці мастака і ўяўлялася той метафізичнай Айчынай, па якой нудзілася душа. Выразна ўласбенна гэта ў карпіне «Кніза Вітаўт».

Шмат захапленні ўзведаў ён у прафесійных жыцці. Зазнáў «смак» неўласцівых яму кубизму, футурызму, шукаў сябе ў імпрэсіянізме. Але пры ўсёй цікавінні творчага дыяпазону здолеў заахаваць свой «уласны» голас, годнасць і цэльнасць асобы, у фармаванні якой значную ролю адгырвалі рознагаліновыя веды

Сцежка маладога чалавека

Чалавека

Малады чалавек наступаў узросту скіраваўся на сцяжыну адукацыі. Коля яго «ци-кайнасці» было значна шырэйшым за мастактва. Да прыкладу, ад 1902 года разам з Іванам Луккевічам быў вольным слухачом Археалагічнага інстытута.

Шмат захапленні ўзведаў ён у прафесійных жыцці. Зазнáў «смак» неўласцівых яму кубизму, футурызму, шукаў сябе ў імпрэсіянізме. Але пры ўсёй цікавінні творчага дыяпазону здолеў заахаваць свой «уласны» голас, годнасць і цэльнасць асобы, у фармаванні якой значную ролю адгырвалі рознагаліновыя веды

ДАБУЖЫНСКАГА

рэалістычна-психалагінага партнёру, неапрымітывізму.

Вялікі князь Вітаўт па-над усім

Першы варыяント твора быў напісаны на замове МЗС Літвы ў сакавіку-красавіку 1926 года для літоўскай амбасады ў Берліне (захоўваецца ў фондах Віленскага мастацтвага музея). Дзяржаўна-ідэалагічна сутнасць такай замовы ў часы стаўлення нацыі не патрабуе тлумачэння. «Княжанін Вітаўт лічыць усе летапісы росквітам Княства Літоўскага, нашага краю, і называе той век залатым...» — дэкламаваў Мікола Гусоўскі ў «Песні пра зубра».

У віліканскія манты чырвоная агласса, падбітая гарнастямі, з сімваламі юлады, на фоне горада і прывідным «Верхнім Замкам» віддала, годна і велічна высіцца Вітаўт. Перадусім чалавек, а не скамінелы ідал. З «літаратурнымі прачытаннемі» Дабужынскім вобраз Вітаўта — палітыка і ваіра, усё «больш-менш» зразумелы. Пытанні выклікае акаючыя яго мастацкая прастора.

На першым плане, долу, з правага боку — сімвалічны шыльт з выявай коннага рыцара ў брані з паднятым мячом — «Пагоня»,

скіраваная на «Усход». Каб «Пагоня» адпаведна традыцыйнай была арыентавана на «Захад», кампазіцыя мела б больш «замкнёй» і завершаны харектар. Выява ўзоренага вершніка — знака роду Вітаўта — бірэ свойчатак ад славянскага Ярылы ці хрысціянскіх святых, лічыць адымлоўты. Аднак пад «Пагоній», юрдычна замацаванай пазней на гербе ВКЛ, мыбачым дадатак у выглядзе «Калюмбай» — радавы знаку Гедыміна. Эта пакідае малжынца шматваръянтнай сутнасці такай замовы непатрабуе тлумачэння. «Княжанін Вітаўт лічыць усе летапісы росквітам Княства Літоўскага, нашага краю, і называе той век залатым...» — дэкламаваў Мікола Гусоўскі ў «Песні пра зубра».

Правая частка «плюстэркава» ўраўнаважана выявай пергаментнага скруткі. Эта деталь вымагае інтэрпрэтацыі. Эрудыт Дабужынскі, хутчэй за ёсць, даў тут «адсылку» да «Мемарыяла Вітаўта». Ці не адзінага аўтабіяграфічнага документа, насычанага беларусізмамі, які створаны «пад голас князя» нямецкім рыцарам-храністам у XIV—XV стагоддзі. Мастак, відач, быў знаёмы з «німецкай» публікацыяй яго 1863 года альбо з польскім варыянтам, выдадзеным у 1924-м. (Літоўскі варыяント пад назвай «Скарбка Вітаўта» быў выдадзены ў 1939). Без сумнення, вялікі ўплыў на

разуменне Дабужынскім вобраза князя зрабіў Ластоўскі.

Нерукаворны краявід, музичная мелодыя яго пагоркаў падаеца ўмоўна-абагульнена. Су-седзячая выява месца больш канкрэтнай і пратрапаванай. Горад за спіной князя, апрануты ў камен, мае ўтуньня прыкметы ронесанснай (еўрапейскай) забудовы, чаго не было мягчы ў часы Вітаўта. Не быў каменным афволна «франкструяваны» мастаком (зноў жа не за адсутнасці «дакументаў» ці па недасведчанасці) Верхні Замак з бел-чырвона-белым сцягам. «...Во времена Витовта, башня и замок были деревянными», — адзначаў Дабужынскі ў сваёй друкаванай працы, адымлосвя прысьвечанай гісторыі архітэктуры і «пушкамі стылю». У дадатак никдаке, але выразнае мудрагеліст-карунаванана наверша адной з вежаў «Ніжняга Замку» — успрымаеша як самастойны, аўтамонты твор мастакаў кавальства, што сплачуюць ў сабе сімваліку паганска го Сонца, хрысціянская Крыж і мусульманскага Паўмесца.

«Цымлянія» мясціны скіроўваюць да думкі, што сканструяваны «крайвід» яго насычэнне змяшчаюць у сабе канцептуальнае разуменне Дабужынскім зместу гісторыі і будучыні гэтай зямлі.

Найперш, ураўнаважанасці беларускай і літоўскай галінаў у дзяржаўным утварэнні і наканаванасці агульной будучыні народу.

Невядома, як быў успрынты твор замоўцам — МЗСам Літвы. А восі рэцензіі сучасніка Сіргея Горнага — эмэцыяна цэпляў і ў той жа час цвяроза аналітычнай: «Экспрэсія, насычанасць, глыбіня, перададзенне наўнага натурализму і юнацтва сіўпімалі, і разам з гэтым высакароднасць сапраўднай традыціі». Добразычлівая рэцензія з'яўлілася ў выданнях рускіх эмігрантаў «Руль», «Наше эхо».

Спад у беларускім руху, ад'езд Ластоўскага і шэршу іншых ізвешчаяў у БССР, пакіпраўшы там палітычныя беларусізмы, падштурхнуў Міціслава Дабужынскага на падынныя 5-гадоў да праца на ніве літоўскага нацыянальнага будаўніцтва. Ен быў актыўным сябрам камісіі па распрацоўцы літоўскай дзяржаўнай сімволікі, адным з мастакоў — стваральнікай нацыянальнага тэатра, аўтарам шматлікіх доследаў па гісторыі культуры і архітэктуры, ворцом шэршу карпін па сюжетах гісторыі ВКЛ.

Аднак у 1936 годзе, не абіжанае варыянты на вазікамі, мастак пакідае Літву. Енде, здавалася, усю толькі ў чарговую замежную камандзіроўку. Аказалася — назаўжды.

Другая сусветная вайна пе-ракрэслівае, перакройвае лёсі мільёнаў. «Грамадзянін сусвету» Міціслава Дабужынскі, той Гамлет, для якога «любая дзяржава» падалася б турмой, спачывае ад 20 лістапада 1957 года на Нью-Ёркскіх гарадскіх могілках.

Р.С. У чаканні беларускіх даследчыкаў

У Коўне, напраўду, ён яшчэ не быў бытчы. Праэздам. Але асабісты архіў не забраў. Па другой сусветнай вайне, Коўенскаму Інстытуту ўжытковага і дэкараторычнага мастацтва дасталася тэатральная частка спадчыны. Рукапісы ж быўті ўлучаны ў калекцыю Рэспубліканскай бібліятэкі (зарас ЛІБ імя Мажвідаса) і перавезены ў Вільню. У аддзеле рукапісаў ЛІБ захоўваецца таксама тая частка архіва, што знаходзілася ва ўласнасці сына мастака — Усевалада, які падараваў яе ў 1998 годзе Літве.

Пры спрыяньні літоўскай амбасады ў Францыі ў Літву быў перададзены дакументы «нелітоўскага перыяду»: дэйнікі і дзённікі варыянты, мапы, мапы «раннія перыяды» (2 сышткі для замалёвак), больш за 30 альбомаў і калі 1000 асобных малюнкаў розных жанраў і тэхнік. Краявіды Рыгі, Пециярбурга, Лондана і Тарту, Віцебска, Вільні, эскізы народных строяў, замалёўкі арнаментычнай, значна колькасці сінеграфічных рашэнняў, а таксама рапродукцыі дынатаўтыўныя на шкеле, аўталітаграфії.

Скарб, які не мае цаны, паданейшаму чакае беларускіх даследчыкаў.

«Анікілі болей», «Мяне ты клічаш, май Радзіма», «За Радзіму, за героя», «Стары слáпы час» на верш Роберта Бёрнса.

Ноту разнастайнасці ў хаду кватэрніка С. Сокалава-Воюша юнец малады бард Р. Яраш, які ў гэты вечар граў у дуэце з музыкантам гурта «Кнізэ Мышкін» Віктарам Сямашкам. У незвычайнай манеры выканання — трошкі запавелена-астэтнічнай — Раман прадставіў слухачам сваю інтэрпрэтацыю пазіцыі Каараткевича («Быў. Ёсь. Буду»), пераклады з Б. Грабеншчыкова. Прывягнула ўлагу слухачу і ўрбаністичная пазіма на вершы В. Сямашкі «Мінскі метраполітэн», якую выканалі Раман і Віктар.

У перамешку с спевамі Сяргея Сокалава-Воюша распавеў пра сваю супрацоўніцтва з айчынными музыкантамі, зэмілікамі з Латвіі, знаёмій са сваімі перакладнымі творамі. Завяршлі кватэрнік такія знакамітыя песні мінулага часу, як «Куравы», «Язмінка», «Ёсь толькі мах» («Есть только ма») Л. Дзэрбінені і А. Зашціні). Таццяна Матафонава замацавала канцэртнай ўражанін выкананнем раманса з фільма «Гайдзінік спыніўся апоўнеччу» ў беларускім перакладзе С. Сокалава-Воюша. Якраз у той момант, калі стрэлкі нашага гадзінніка набліжаліся да афіцыйнай дазволеных 23.00.

Дзеці, нагуляўшыся, ужо ціхенька прылідкаліся калі імпраўізованай сілы, адкуль співаў дзядзька Сяргжук. Гаспадарскі кот стаміўшыся ад мітсні, з высокай шафы ў паўвока наўзіраў за гасцімі. Сфатаграфаваўшыся на памяць, наведвальнікі кватэрніка ціха разыходзіліся. У добрым настроі ад сустрыцаў са старымі сібрамі, ад дакранання да сапраўднага мастацтва. Мастацтва, якому не страшны анікія «чорныя спісы».

НОВЫЯ ПАВЕВЫ

ГАЙДА, СЯБРЫ, НА КВАТЕРНІК!

Анатоль МЯЛЬГҮЙ

**Вось ужо праўду людзі
кажуць: усё новае — добра
забытае старое. Не пасела
наша грамадства асэнсаваць
з'яўлэнне новых «чорных
спісаў» айчынных і замежных
выканануцай і дзеячай
кіно і тэатра, як у нашым
штодзённым культурным
жыцці адрадзіліся з'явы
з гісторыяй яшчэ ад
часу «перабудовы».
Маю на ўзве ўяртанне
у айчынны культурны
кантэкст канцэртнай формы
«кватэрніка», які стаў
рэакцыяй на гэтыя самыя
«чорныя спісы».**

Менавіта ў пачатку 1990-х гадоў разам з лідарам гурта «Блізняты» Андрэем Іванавым давялося яго падзельнічыць у маскоўскім кватэрніку, які праходзіў у пакоях вядомага расійскага музыканта А. Ліпніцкага з узедзелем Сіргея Бугаёва (памятае «Афрыку» з кінастужкі «Асса»?) і эпатахнай Жані Агузаравай.

Прайшлі гады, прыйшла новая эпоха, але на мінскі кватэрнік ХХI стагоддзя ішоў з хвяльсанем і з вілікай цікавінасцю. Тым больш, што яго галоўнай дзеючай асобай павінен быў стаць вядомы беларускі бард, якія цяпер жыве



Фото: Алег Гарынов

на эміграцыі ў ЗША, Сяргжук Сокаłau-Vojoš. (не лічачы з тузін маладзёнчы, якія гулялі з гаспадарскім катом і частаваліся марожанымі з сокамі, што назапасіці для іх дзядзька Сяргжuka, засівалі дарагу ўх сорцы мелодыю і незабытую словаў: «Аксамітны летні вечар ахінў замлю. Я азёрную сінечу вуснамі лаўлю. Моўчкі слухаю ў росак песню салаўя. Над майл лунае лёсам. Беларусь мая.

Далей Сяргжук Сокаłau-Vojoš распавеў, што правядзенне канцэрт-кватэрніка для яго не навіна. Такую форму і раней, і цяпер ён прывядаў у вельмі блізкім, амаль родным Наваполацку, у іншых гарадах краіны. Цяпер спявалі для стацічных прыхильнікаў. А яшчэ гэты кватэрнік стаў нагодай для прастадулення новых песен і будучых альбомаў барда. Сяргжук паведаміў, што ў яго на падыходзе новая кружэлка

(не лічачы з тузін маладзёнчы, якія гулялі з гаспадарскім катом і частаваліся марожанымі з сокамі, што назапасіці для іх дзядзька Сяргжuka, засівалі дарагу ўх сорцы мелодыю і незабытую словаў: «Аксамітны летні вечар ахінў замлю. Я азёрную сінечу вуснамі лаўлю. Моўчкі слухаю ў росак песню салаўя. Над майл лунае лёсам. Беларусь мая.

Далей Сяргжук Сокаłau-Vojoš запрасіў да сябе ў гості шмат выканануць, якія адлюстраваюць па музычных і пазытычных прыхильнасцях, працуячы на іншых стылістычных дзялянках. Адным з таких гасцей стаў музыкант гурта «Старыя Ольсы», стваральнік гурта «Ceilidh Ceol» Алеся Чумакоў, удзельнікі якога выконваюць ірландскую, шатландскую і брэтонскую старажытную музыку па-беларуску. Алеся Чумакоў, удзельнікі якога выконваюць ірландскую, шатландскую і брэтонскую старажытную музыку па-беларуску.

Сяргжук Сокаłau-Vojoš запрасіў да сябе ў гості шмат выканануць, якія адлюстраваюць па музычных і пазытычных прыхильнасцях, працуячы на іншых стылістычных дзялянках. Адным з таких гасцей стаў музыкант гурта «Старыя Ольсы», стваральнік гурта «Ceilidh Ceol» Алеся Чумакоў, удзельнікі якога выконваюць ірландскую, шатландскую і брэтонскую старажытную музыку па-беларуску.

КУЛЬТУРА

32

▶ ПАЭЗІЯ

«РЫМ» СЛАВАМИРА АДАМОВІЧА

Аляксей ХАДЫКА

15 сакавіка сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Славамір Адамовіч презентаваў сваю шостую книгу паэзіі «Рым».

Кніга — не пра Italію, а пра той складаны духоўна-псіхалагічны стан неспакою і прадчування падзеі, які выказваеца словам «рымъ» — дакладней, створаным паводле яго аддзея-лоўленем назоўнікам.

Моп і выразнасць радка Адамовіча — у той традыцыі, якую прадстаўляла паэт. Прыгадаем, што Славамір здаўна належыць да групікі, якую называюць «сысцінікі». То бок, прыхильнікі стыліёўшай манеры незабытнага Анатоля Сыса. Для якіх, у адзрэзеніі ад «глабусітніцай» (паэтычная групоўка Адама Глобуса), па меркаванні аднаго з прысутніх на презентацыі, больш важным акказваеца наплыты сэнсавай энергіі змест, чым адшліфаваная форма. Не выпадкова ў прадмове да вы-

дання прааік Васіль Якавенка называе Адамовіча «адчайным і рагушчым, простым і шчырым, адораным і адукаваным, суцільнім і моцным». І прынцып творчага падыходу, сформуляваны Адамовічам у звароце да сваіх прыхільнікаў-чытачоў, вельмі празрысты: «які жывеш — так і пішаши». Не цураючыся чорнай працы, якім часам патрабуеца ды ўвасаблення задуманага. Прыгадаем, як Адамовічу за-кідалі тое, што, эміграваўшы ў Нарвегію, дзе і была напісаныя значчная частка кнігі, ён жыў коштам зборання пустых пляшак. Але ж гроши з таго пайшли на выданне чартовых кнігі! Гэта маніфест творчага чыну, мэта якога — адстойванне годнасці і гонанія чалавека. I тэму натуральнымі гучалі слова падтымкі і салідарнасці Славаміра Адамовіча, сказаныя гвалтоўна арштаваныму беларускім рожымам кандыдату ў прэзідэнты і паэту Уладзіміру Няляеву.

Зараз Адамовіч працуе над празічнымі творамі — раманам «Цана Еўропы», частка якога з'явілася на старонках першага нумара часопіса «Дзяяслёў».

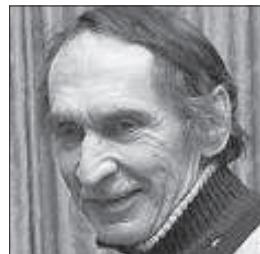
▶ ГАДАВІНА

ПАМЯЦІ КАСТУСЯ ТАРАСАВА

Год таму, 22 сакавіка
беларускае грамадства
склалася ад трагічнай
весткі: на 70-м годзе жыцця
памёр Канстанцін Тарасав.
Пісьменнік і журналіст.
Шырока вядомы. I эта
не эпітэт з рытуальнага
развітання, не засудная
ветлівая даніна паміці. Эта
— канстатация факта.

Менавіта факты, людзі, пад-
зеі ў іх панарамнай шырыні,
максімальная мягчымя паўнапе-
ці ўзаемасувязі, без ідалізацыі
і штучных прыхарошванняў —
аснова гістарычных рокан-
трукций Канстанціна Тарасава,
які і прынеслы яму шырокую
видомасць і павагу.

Зборнік гісторыка-літаратур-
ных эсэ «Памяць аб легендах»,
які выйшаў у 1984 годзе, разы-
шоўся імгненна. Без усялікай
рэкламы. Дакладней, дзякуючы
самай хуткай і дэйснай рэкламе —
вуснай пошце ад сябра сябру,
ад знаёмага знаёмаму. Кніга па-



сутнасці падняла з бездані ажия-
ну забыцця Атлантыду юласна
беларускай гісторыі, наўмысна
затопленай тайфунамі савецкай
гісторыаграфічнай міфалогіі,
тарнада ідалагічнай нецярпімас-
ці. Праз два гады, у працы тэмы,
Косця выдае яшча адну кнігу
— «Пагоню на Грунвальд».

Дзве кнігі — у сямі патрабовы
момант. Эн як быццам бы прад-
чувай інтуіцый свайго талэнта
гістарычных пераменыў ў лёсе
свайї краіны. I менавіта на яго
кнігах фармавалася новая нацы-
янальная самасвядомасць аван-
гарда беларускага грамадства, які
ініцыяваў і дамогся адраджэння
беларускай дзяржаўнасці.

Кастусь Тарасав вельмі пера-
жываў за паразу дэмакратыі ў
Беларусі, за адкат да аўтарытаты-
зму, што, магчыма, і сталася
адной з прычин інсульту. Не-
верагодным напружэннем волі
ён змог перадолецца хваробу
і вярнуцца да творчай працы.
На ранейшым узроўні свайго
магутнага талэнта. Эсэ за эсэ, на-
рысы за нарысы, аповесць адна,
другая. Ён прынес іх у «Новы Час»
з дакладным азначэннем: аповесці —
аповесці — на сайт, эсэ — у па-
пяровую газету. I ўсміхаючыся
сваёй непаўторнай іранічна-добра-
разычлівой усмешкай жартаваў:
«А куды ж яшчэ адрасаваць
гістарычныя творы, як не нова-
му часу?»

Ён вельмі спяшаўся паспесь
зрабіць задуманае. На вялікі
жаль і смутак, лёс распаратдзіўся
інакі. Але ціпер ужо відавочна:
галоўную справу свайго жыцця
ёў выканану.

У тым і ёсць шчырая і доўгая,
дэйснай паміць пра Канстанціна
Тарасава: яго творы належыць
новому часу. Назаўсёды — сёня,
заштрана, праз год, праз дзесяць,
прат...

ГЭТАГА НЕ ПАКАЖУЦЬ НА БТ

ЦЯПЕР ЯШЧЭ БОЛЬШ СВЕЖЫХ НАВІНАЎ

«Аб'екты»

а 12:00 | 17:00 | 19:30 | галоўнае выданне заўсёды а 21:00

«Гарачы каментар»

да апошніх падзеяў >> кожны будны дзень а 19:35



ТОЛЬКІ ІНФОРМАЦЫЯ — НІЯКАЙ ПРАПАГАНДЫ!

Глядзі бясплатна праз спадарожнік «Астра 4A» і ў інтэрнэце на www.belsat.eu

БЕЛСАТ
tv
BELSAT

«Астра 4A» (былы «Сірнос»)
пазіцыя 5° E | палірывацца H | частата 12 380 мГц

БЕСКАМПРАМІСНАЯ ПУБЛІЦЫСТЫКА

новае ток-шоу «Два на два»



ЧАЛАВЕЧАЕ
АБЛІЧЧА ПЛОШЧЫ
дакументальны серыял «Сцяна»



www.belsat.eu

Фонд «Wolność i Demokracja» Польша, 00-480 Варшава, вул. Війска 13/3.

Рэгістрацыйны нумар: 7010004121.

Новы Час

Агульнапалітычная
штотыднічная газета

Выдаецца з сакавіка 2002 г.

Галоўны рэдактар
Кароль Аляксей Сцяпанавіч

Зарэгістравана Міністэрствам інфармацыі РБ. Пасведчанне
аб дзяржайнай рэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСНУВАЛЬНИК: Мінсккая гарадская арганізацыя
ГА ТБМ імя Ф. Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул.
Румянцава, 13. Тэл.: 284—85—11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпры-
емства «Час навінаў». Пасведчанне № 64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦЫІ І ВЫДАЎЦА:
220113, г. Мінск, вул. Мележа, 1-1234.

Тэл.: +375 29 651 21 12, +375 17 268 52 81

почувасці@gmail.com; www.novychas.org

НАДРУКАВАНІ ў друкарні УП «Плутас-Маркет».

г. Мінск, вул. Халмагорская, 59. А.

Замова № 314

Падпісана да друку 25.03.2011. 8.00.

Наклад 7000 асобнікай. Кошт свабоды.

Рэдакцыя можа друкаўць артыкулы дзеяя палемікі, не падзяляючы
пазіцыі аўтараў.

При выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час»
абязвязковая.

Рукапіс рэдакцыі не вяртаецца і не рэцензуе мастакі творы.

Чыццакая пошта публікуеца паводле рэдакцыйных меркаванняў.